Index solidarity: Dobrovolnictví, dárcovství a solidarita v české veřejnosti

Souhrnná výzkumná zpráva o dobročinném chování a postojích k solidaritě u české veřejnosti.

10. července 2025

Zpracovatel:
STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú.

S podporou
Nadačního fondu Donio

Donio

www.stem.cz

Obsah

Vybraná zjištění 4
Shrnutí 5
O projektu 11
Metodika kvantitativního sběru dat 12
Kapitola 1: Dobrovolnictví 13
Kapitola 2: Dárcovství 54
Kapitola 3: Postoje k solidaritě 86
Kapitola 4: Index solidarity 96
Příloha: Metodologie 100

STEM

Než se začtete…

V rámci dotazníkového šetření jsme zjišťovali některé skutečnosti, kterých se týkají také některá administrativní, případně jiná oficiální data. Na základě znalosti těchto dat provádíme při přepočtu odpovědí respondentů na celou populaci u několika málo vybraných zjištění **expertní korekci**. Ta je vždy směrem dolů a vede tedy ke **konzervativnějším odhadům**. Zdůvodnění a postup korekce jsou detailně popsány v **metodologické příloze**. Ve zkratce lze říct, že kompenzuje skutečnost, že průzkum, přestože reprezentativní ve standardních kvótních znacích, proběhl pouze na internetové populaci (CAWI), takže může zachycovat obecně aktivnější osoby, především u starších ročníků.

Vzhledem k délce zprávy usnadňujeme čtenářům, kteří mají méně času, průchod zprávou ikonou klíče. Ta značí zvlášť důležité (klíčové) strany zprávy z hlediska dosažených zjištění a závěrů.

Vybraná zjištění

- Češi a Češky v minulém roce odpracovali **bez nároku na odměnu pro osoby mimo svoji domácnost a rodinu**, pro zranitelné skupiny a pro přírodu celkem asi **95 000 plných úvazků v hodnotě asi 34 mld. Kč**. Nějakou měrou se přitom v minulém roce do pomáhání bez nároku na odměnu zapojil každý 3. dospělý.*
- Přibližně polovinu tohoto objemu činilo organizované dobrovolnictví zprostředkované nějakou organizací nebo komunitou. Druhou polovinu pak přímá neformální pomoc lidem ve svém okolí či přírodě. **Nejčastějším koordinátorem organizovaného dobrovolnictví jsou neziskové organizace, které zprostředkovaly dobrovolnickou práci v hodnotě v hodnotě asi 10 mld. Kč.** Nejčastěji šlo o práci pro zájmové organizace a sportovní kluby.*
- Tahounem dárcovství jsou v Česku **fyzické osoby. Za rok darují bezmála 15 mld. Kč**. Dalších více než 6 mld. darují firmy. **Celkový objem dárcovství tak dnes v Česku přesahuje 20 mld. Kč**, což odpovídá asi 0,3 % HDP.
- Z dotazníkového šetření vyplynulo, že dosavadní odhady dárcovství založené na datech z daňových přiznání silně podhodnocují celkový objem filantropie. **Zatímco fyzické osoby odečítají v DPFO z daňového základu dary ve výši asi 6 mld. Kč (vč. odhadu pro zaměstnance), pravděpodobně více než jednou tolik darují ještě nadto, tedy v darech, které se v přiznáních vůbec neobjeví.**
- V rámci výzkumu zavádíme index solidarity, který plánujeme každoročně aktualizovat. Za rok 2024 je tento index o trochu **vyšší u žen než u mužů, vyšší u lidí s maturitou než bez ní a vykazuje jen malé rozdíly v závislosti na věku**. Index kombinuje chování na poli dobrovolnictví, darování, ale i postojů k solidaritě. Obecně ale platí, že jsou relativně malé rozdíly v indexu solidarity napříč sociodemografickými skupinami. Projevy solidarity jsou relativně málo závislé na věku, pohlaví nebo vzdělání, i když se objevují dílčí rozdíly v tom, jak se solidarita projevuje.

* Čísla po expertní korekci, viz příloha Metodologie.

Shrnutí dobrovolnictví*

- Dobrovolnictví je běžnou zkušeností. Za **poslední čtyři týdny** dobrovolnicky **pomáhal jeden z pěti dospělých**. Zkušenost s přímou, tedy nikým nezprostředkovanou bezplatnou pomocí mělo za období referenčních 4 týdnů 12 % Čechů a Češek. Jen o málo méně (10 %) mělo takto nedávnou zkušenost s organizovaným dobrovolnictvím, které zprostředkovala nějaká organizace nebo neformální skupina.
- Mezi dobrovolníky, kteří se za poslední 4 týdny věnovali nějaké organizované dobrovolnické činnosti, je **třetina** těch, kteří již **dané organizací pomáhají 10 a více let**. Dlouhodobé zapojení a spolupráce s jednou organizací je tedy častým fenoménem.
- Neziskové organizace jsou hlavním zprostředkovatelem organizované dobrovolnické činnosti v Česku. Polovina dobrovolníků, kteří se věnovali dobrovolnické aktivitě organizované nějakou organizací nebo komunitou, spolupracovala právě s nějakou neziskovou organizací. V rámci dobrovolnictví pro neziskové organizace se pak lidé nejčastěji angažují pro **zájmové organizace, sportovní kluby a dobrovolné hasiče**. Vedle neziskových organizací jsou tahounem organizovaného dobrovolnictví v Česku také neformální, například sousedské komunity. Menší měrou se do organizace dobrovolníků zapojují i státem a obcemi zřizované organizace (DDM, muzeum, škola, přímo samotná obec atp.).
- Mezi činnostmi, které vykonávají organizovaní dobrovolníci, **jsou nejčastější manuální práce a údržba**. Další v pořadí jsou z hlediska častosti různé koordinačně-organizační aktivity a také přímá práce s klienty. Co se přímé, neorganizované pomoci týče, lidé typicky pomáhají lidem ve svém sousedství, například s hlídáním dětí nebo venčením psa, případně formou drobné výpomoci a oprav, také uklízejí veřejný prostor nebo nakoupí seniorovi.
- Při ohlédnutí na posledních 12 měsíců **skoro dvě pětiny (38 %) organizovaných dobrovolníků uvádí, že dobrovolnicky pracovali alespoň vícekrát do měsíce**, tedy poměrně pravidelně.
- Z několika otázek jsme zkonstruovali index dobrovolnictví. Ten odráží pestrost dobrovolnického zapojení, intenzitu i pravidelnost**. Mírně vyšší index je u lidí s vysokoškolským vzděláním ve srovnání s těmi bez něj a nižší je u lidí nad 60 let ve srovnání s mladšími skupinami**.

* Čísla po expertní korekci, viz příloha Metodologie.

Shrnutí dobrovolnictví: celkové objemy dobrovolnické činnosti dle kvalifikovaného, datově podloženého odhadu STEM*

- V důsledku metodologických omezení může v dotazníkovém šetření docházet k určitému nadhodnocení celkových objemů dobrovolnické aktivity. S odkazem na administrativní a další autoritativní data proto provádíme korekce některých odhadů z dotazníkového šetření směrem dolů pro věrnější, konzervativnější přepočet odpovědí respondentů na celkové objemy dobrovolnické práce v české společnosti. Logika korekce je detailně vysvětlena Příloze: Metodologie.
- Lidé v Česku vykonávají svou dobrovolnickou prací ekvivalent **95 000 plných úvazků** v hodnotě 34 mld. Kč. Součástí této dobrovolnické práce je jak organizované dobrovolnictví (například neziskovou organizací, sousedskou komunitou, obcí atp.), tak přímá pomoc bez nároku na odměnu lidem v okolí (ovšem mimo členy rodiny a domácnosti), tedy například přátelům, sousedům, přírodě atp. Tato čísla ukazují **obrovský objem pomoci a práce vykonané bez nároku na odměnu pro ostatní a přírodu** v prostoru mimo tržní ekonomiku a mimo domácnost a rodinu. Více viz str. 53.
- Z toho práce v objemu **51 tisíc plných úvazků** (v hodnotě asi **18 mld. Kč za rok**) je organizované dobrovolnictví zprostředkované nějakou organizací nebo neformální komunitou. Podle přepočteného odhadu STEM, který se opírá o odpovědi za referenční období posledních 4 týdnů, se do výkonu této práce zapojí každý měsíc asi 10 % dospělých Čechů a Češek.
- Z toho dále práce v objemu **27 tisíc plných úvazků (10 mld. Kč za rok)** představuje organizované dobrovolnictví zprostředkované speciálně neziskovými organizacemi. Nejčastěji jde o činnost zprostředkovanou zájmovými organizacemi, jako jsou myslivci, rybáři, zahrádkáři, včelaři či chovatelé, a také sportovními kluby či sdruženími a dobrovolnými hasiči. Do realizace tohoto objemu práce se měsíčně zapojí asi 5 % z dospělé populace.

* Čísla po expertní korekci, viz příloha Metodologie.

Shrnutí dobrovolnictví: postoje k dobrovolnictví

- Z lidí, kteří alespoň jednu hodinu libovolnou formou dobrovolnicky pomáhali v posledních 12 měsících, hodnotí svoji **zkušenost s dobrovolnictvím 56 % známkami 1 nebo 2, 30 % dalo své zkušenosti známku 3**. Převažuje tedy pozitivní zkušenost, ale rozhodně nejde výlučně o pozitivní zkušenost.
- Nejčastějšími motivacemi pro dobrovolnickou práci a pomáhání je **snaha jednat podle svých hodnot, touha být užitečný a radost z pomáhání**. Motivace k dobrovolnictví je primárně hodnotová a emocionální, nikoliv instrumentální. Lidé spíše pomáhají proto, kým jsou, než proto, kolik dobra tím vyrobí.
- Dobrovolnictví druhých **vzbuzuje ve většině lidí (76 %) obdiv**. Mluvit o dobrovolnictví a bezplatném pomáhání tedy samo o sobě může zvyšovat pocit sounáležitosti a důvěry mezi lidmi. To je v určitém kontrastu s postoji k dárcovství (viz dále), kde je častější postoj, že o vlastním dárcovství by se mluvit nemělo.
- Zatímco **49 % považuje dobrovolnictví za přirozenou součást společnosti, které má své místo i v perfektně fungujícím státě**, naopak 25 % si myslí, že pokud by stát dobře plnil své povinnosti, dobrovolníků by nebylo potřeba. (Ostatní se nepřiklonili ani k jedné možnosti.)
- Z lidí, kteří v posledních 12 měsících alespoň nějakou měrou dobrovolnicky pomáhali, je **pro čtyři z deseti dobrovolnictví důležitou součástí života**, naopak pro dva z nich jde spíše o okrajovou záležitost a zbývající čtyři vybrali postoj uprostřed mezi těmito variantami.
- Více **lidí (40 %) si myslí, že stát by měl vytvářet podmínky a příležitosti, aby se občané mohli snadno zapojit do dobrovolnictví**, než kolik si myslí, že dobrovolnictví je osobní záležitost, které by se stát neměl nijak věnovat (29 %). Aktivní státní podpora dobrovolnictví má tedy spíše oporu ve veřejné mínění, důležité je ale provedení.
- Z těch, kdo se v posledním roce dobrovolnicky nijak nezapojili, by dobrovolnická zkušenost lákala jen 10 %. Dalších 53 % uvedlo nejisté „možná“ a 37 % to odmítlo. Naopak **mezi těmi, kdo se už dobrovolnictví věnují, by jich 28 % chtělo věnovat dobrovolnictví více času**, 67 % vyhovuje aktuální množství času a jen 5 % by se chtělo zapojovat méně.
- Největšími překážkami pro ty, kdo by dobrovolnictví alespoň možná zvažovali, případně se už dobrovolnictví věnují, ale chtěli by se mu věnovat více, je **nedostatek času** (50 %), **nedostatek energie** (34 %), **zdravotní problémy** (29 %), ale také to, že člověk **nedostal žádnou takovou nabídku a neví, kde začít** (28 %).

Shrnutí dárcovství: celkové objemy dárcovství dle kvalifikovaného odhadu STEM podloženého více zdroji dat*

- Téměř **polovina z dospělých Čechů a Češek dala v posledních 12 měsících nějaký finanční dar**. V posledních čtyřech týdnech pak téměř každý čtvrtý.
- Dle výpočtů STEM vycházejícího z kombinace analýzy dat o dárcovství uplatněném v daňových přiznáních** a dotazníkových dat **odečetli v roce 2023 fyzické osoby od základu daně dary celkem v hodnotě asi 6 mld. Kč.**
- **Dalších 6,3 mld. Kč odečetly firmy.**
- **Fyzické osoby** však vedle toho darovaly **ještě mezi 8 a 9 mld. Kč neuplatněných v daňových přiznáních**.
- **Celkový objem filantropie** v Česku tak odhadujeme na cca **21 mld. Kč**.
- **Digitální platby v české individuální filantropii převládají**. Jeden ze dvou dárců má zkušenost s jednorázovým převodem či platbou kartou, jeden ze čtyř má nastavený trvalý příkaz. Jeden ze čtyř má pak zkušenost s darem v hotovosti. Nejvyužívanější dárcovské platformy jsou Donio a Darujme.cz.
- Lidé nejčastěji darují na **péči o nemocné a umírající, zdravotní témata, životní prostředí a také pomoc s následky přírodních katastrof**.
- V Česku stále výrazně převažují jednorázové, spontánní dary. Touto formou dá většinu svých darů asi 70 % dárců. **Jen 22 % dárců dá většinu darů pravidelnou formou** (typicky trvalé platební příkazy).
- Podobně jako u dobrovolnictví jsme z několika otázek založených na reportovaném chování zkonstruovali index dárcovství. Ten odráží finanční i nefinanční dary (včetně dárcovství krve). **Index dárcovství je vyšší pro ženy než muže, nižší pro lidi bez maturity než ty s maturitou a rovněž nižší pro osoby do 30 let nebo naopak starší 60 let, přičemž vyšší je naopak pro lidi mezi 30 a 60 lety.** Obecně jsou ale rozdíly mezi skupinami spíše malé. Index záměrně neodráží výši darů, viz dále ve zprávě.

* Čísla po expertní korekci, viz příloha Metodologie.
** Data Generálního finančního ředitelství poskytnutá STEM na základě spolupráce s Úřadem vlády na projektu financovaném Technologickou agenturou ČR.

Shrnutí dárcovství: postoje k dárcovství

- Nejčastější motivací pro lidi, kteří darují na dobročinné účely, je **soucit** (motivace pro 73 % dárců), na dalším místě je touha být užitečný (63 %) a **hodnotový soulad s účelem nebo sbírkou**, na které člověk přispívá (61 %). Pro 52 % darování přináší uspokojení a 46 % považuje dárcovství za občanskou povinnost, pokud si to mohou dovolit. Jeden ze čtyř dárců pak zažil něco podobného, co prožívají ti, kterým se snaží pomáhat. Náboženské přesvědčení je motivátorem k dárcovství jen pro jednoho ze šesti dárců.
- Dárcovství je **pro více lidí věcí osobní než něčím, o čem by se mělo mluvit**. Skoro 40 % považuje mluvení o vlastním dárcovství spíše za vychloubání, zatímco jen 20 % to spíše považuje za užitečné, protože to může motivovat další dárcovství. Veřejné hovoření o dárcovství, které může celý fenomén normalizovat a tím podpořit, je tak velmi citlivou záležitostí.
- Na tom, zda darovat spíše **dle intuice nebo na základě rozumové úvahy se lidé neshodnou**. Ke každé z variant se přiklání asi třetina veřejnosti s tím, že zbývající třetina volí postoj uprostřed.
- Více lidí dává přednost finančně pomoci někomu ve svém okolí (45 %), než kolik se přiklání k postoji, že pomáhat se má především s ohledem na dopad pomoci, i kdyby ten, komu pomáháme, žil třeba na druhém konci světa (25 %). Zbytek volí postoj uprostřed.
- Skoro tři ze čtyř lidí souhlasí s tvrzením, že žádostí o dary už je tolik, že je to až obtěžující.

Shrnutí: další postoje týkající se solidarity a INDEX SOLIDARITY

- Většina společnosti vnímá pomáhání druhým jako hodnotu a rezonuje i tvrzení, že úroveň společnosti se pozná podle toho, jak se dokáže postarat o nejslabší. Jen 20 % ovšem souhlasí s tím, že také lidé, kteří mají „jen“ průměrné příjmy, by měli přispívat na charitu. Nesouhlasí naopak 35 %, ostatní volí postoj uprostřed.
- Skoro polovina lidí se obává toho, že **dobročinnost bývá zneužívána jako způsob, kterým se bohatí snaží prosazovat ve společnosti své zájmy a představy**. Jen necelých 20 % souhlasí s tvrzením, že když platí daně, není důvod přispívat ještě na charitu. S tvrzením naopak nesouhlasí přes 50 %.
- V české společnosti nadále zůstává nízká důvěra v ostatní, která poklesla po roce 2019 v období krizí a dodnes patří mezi nejnižší v EU. Většina lidí vnímá naši společnost jako spíše individualistickou ve smyslu, že lidé se starají většinou jen sami o sebe oproti tomu, aby se snažili pomáhat ostatním. To může **ochromovat ochotu k dárcovství i dalším projevům solidarity, resp. vést k nenaplnění plného potenciálu k solidaritě**, který by jinak v české společnosti byl. Je tu tedy paradox: silně vyznáváme hodnotu solidarity a pomáhání, ale vzájemně si moc nevěříme.
- Lidé z velké části **vnímají neziskové organizace jako prospěšné (44 %)** nebo vyjadřují středový postoj (38 %). **Jen 17 % je vnímá jako neprospěšné**.
- Více lidí charitativním organizacím v nakládání s penězi důvěřuje, než nedůvěřuje. Nejčastější je ale váhavý postoj uprostřed, který naznačuje pochybnosti části veřejnosti o tom, že správci sbírek skutečně využívají vybrané prostředky v souladu s tím, co uvádějí. Opět se zde objevuje nižší míra důvěry v české společnosti, přičemž roli hraje pravděpodobně i medializace kauz, kdy ke zpronevěře skutečně dochází.
- Kombinací indexu dobrovolnictví, indexu dárcovství a indexu postojů k solidaritě jsme vytvořili souhrnný index solidarity. Ten má na škále od 0 do 100 hodnotu 39,4 s tím, že hodnota 100 je jen čistě hypotetická, kdyby všichni vykazovali všechny projevy dobrovolnictví, dárcovství i solidárních postojů, které jsme do indexu zahrnuli. **Index solidarity je mírně vyšší u žen než u mužů, vyšší u lidí s maturitou než bez ní a vykazuje jen malé rozdíly v závislosti na věku.** Obecně jsou ale rozdíly podle sociodemografických skupin malé.

O projektu

Cílem výzkumu **analytického ústavu STEM**, který byl finančně podpořen grantem od **Nadačního fondu Donio**, je získat data o dobročinnosti, resp. míře a podobě solidarity české veřejnosti. Zaměřujeme se přitom na tři hlavní oblasti: dobrovolnictví, dárcovství a postoje k solidaritě a soudržnosti.

V rámci zkoumání dobrovolnictví jsme vyšli z doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO) a také existujících výzkumů včetně šetření Českého statistického úřadu. Abychom mohli nabídnout komplexní obrázek a srovnání s různými metodikami, kombinujeme referenční období 4 týdnů (doporučení ILO, které akcentuje omezenou paměťovou kapacitu respondentů) s referenčním obdobím 12 měsíců (to zase akcentuje zachycení různých aktivit napříč rokem a není tak citlivé vůči sezónním výkyvům v aktivitě). Rozlišujeme přitom organizované dobrovolnictví (zprostředkované nějakou organizací) a přímou pomoc (dobrovolnická pomoc přírodě, sousedovi, známému atp. bez zprostředkování organizací).

V případě zkoumání dárcovství se věnujeme především dárcovství finančnímu, ale určitá pozornost je zaměřena i na dárcovství nefinanční včetně „darů těla“ (dárcovství krve atp.). Dotazování zaměřené na minulé chování respondentů je pak doplněné o některé postojové dotazy.

Výzkum se zabývá tematikou, kterou považujeme v českém prostředí za relativně málo zkoumanou, především chybí systematizovaný opakovaný výzkum, který by umožnil sledovat vývoj v čase. Stručné rešerši existujícího zkoumání se věnujeme na začátku kapitoly o dobrovolnictví (kap. 1) a filantropii (kap. 2). Záměrem analytického ústavu STEM je opakovat podobné šetření každoročně.

Tým

Jaromír Mazák
jaromir.mazak@stem.cz

Aleš Vomáčka
Doris Borovcová
Eliška Votavová

Za odborné komentáře k dotazníku děkujeme Tereze Pospíšilové (Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova)

Metodika kvantitativního sběru dat

Výzkum je založen na kvantitativním dotazování reprezentativního vzorku české populace (18+). Dotazník vychází z rešerše existujících studií, zkušeností týmu STEM s výzkumem dobrovolnictví a filantropie a z konzultací s experty.

Srovnání výsledků s vybranými administrativními údaji ukazuje, že dochází k určitému nadhodnocení dobrovolnických a dárcovských aktivit oproti skutečným hodnotám v populaci (viz „Limity výzkumu“ v příloze Metodologie). V textu uvádíme výsledky z online šetření, které zachycuje trochu aktivnější populaci. Zároveň na vybraných místech ve speciálních rámečcích nabízíme korekci vybraných čísel pro celou populaci s využitím známých administrativních údajů a expertního úsudku STEM. Postup korekce je popsán na příslušných místech v textu zprávy a detailně i v **příloze Metodologie**.

Základní parametry výzkumu	
Typ výzkumu	Kvantitativní šetření na výběrovém souboru dospělé populace
Reprezentovaná populace	Občané ČR 18+ let
Způsob sběru dat	Dotazování na online panelu, CAWI
Velikost výběrového souboru a datum	N = 2009; dotazování probíhalo od 14. do 25. listopadu 2024
Způsob zajištění reprezentativity	Sběr dle kvót (vč. křížených) a vážení na minulou volbu ve volbách do PS PČR 2021 a ve druhém kole prezidentských voleb 2023, dovažování na kvótní znaky.
Základní kvóty	Věk, pohlaví, vzdělání, kraj, velikost místa bydliště, socio-ekonomický status
Křížené kvóty	Pohlaví*věk, pohlaví*vzdělání

Poznámka: V textu místy používáme přepočet na celou dospělou populaci. Tou rozumíme 8,7 mil osob dle údajů ČSÚ zde.

STEM

Kapitola 1

Dobrovolnictví

Tato kapitola se věnuje tomu, jak moc se Češi a Češky věnují dobrovolnické činnosti, jakou podobu tato činnost má, a také jaké jsou jejich motivace a postoje k dobrovolnictví. V rámci kapitoly představujeme také konstrukci Indexu dobrovolnictví, který je jedním ze tří vstupů do celkového indexu solidarity, který v této zprávě zavádíme.

Co víme o dobrovolnictví v Česku z jiných zdrojů 1 ze 3: Šetření pro Ministerstvo vnitra*

Případným rozporům mezi výsledky dle různých metodik se věnujeme v diskusi na konci kapitoly.

V roce 2021 bylo pro Ministerstvem vnitra realizováno statisticko-sociologické šetření o dobrovolnictví v ČR, které probíhalo osobním dotazováním (tzv. CAPI neboli F2F) na reprezentativním vzorku 3 321 osob. Výběr respondentů odpovídal kvótám podle pohlaví, věku, vzdělání, ekonomického statusu, kraje a velikosti obce. Šetření provedla agentura SC&C.

Hlavní zjištění šetření (2021):

- Povědomí o dobrovolnictví v ČR je vysoké, 89 % populace už o dobrovolnictví slyšelo.
- 23 % populace mělo předchozí osobní zkušenost s dobrovolnictvím (bez časového omezení), 7 % se pak dobrovolnictví věnovalo aktuálně.
- Odhad: cca 600 000 aktivních dobrovolníků věnovalo veřejně prospěšným účelům denně 450 tisíc hodin (164 mil. hodin ročně), což se ročně vyčísluje na téměř 30 miliard Kč (při přepočtu na medián hrubé mzdy 173,70 Kč/hod), resp. 38 mld. při přepočtu na průměrnou mzdu.
- Mezi hlavní bariéry pro zapojení do dobrovolnictví patřil nedostatek volného času, pracovní vytíženost, zdravotní problémy a únava.

Poznámka: Výzkum byl realizován v rámci projektu „Koncepce rozvoje dobrovolnictví v České republice s akcentem na zajištění regionální a oborové dostupnosti dobrovolnictví v podobě dobrovolnických center“ financovaného z OPZ (CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_029/0003724). Výzkumná zpráva s názvem Dobrovolnictví ČR je dostupná online. Online je dostupné také shrnutí z výzkumu na webu MV.

STEM

Co víme o dobrovolnictví v Česku z jiných zdrojů 2 ze 3: Satelitní účet neziskových organizací (ČSÚ)*

Případným rozporům mezi výsledky dle různých metodik se věnujeme v diskusi na konci kapitoly.

Satelitní účet neziskových institucí (Český statistický úřad) měří ekonomický přínos neziskového sektoru. V oblasti dobrovolnictví kvantifikuje dobrovolnickou činnost zprostředkovanou neziskovými organizacemi tak, jak ji reportují organizace (nikoliv dobrovolníci) a přepočítává ji na ekvivalent placené práce za účelem vyčíslit její ekonomický přínos. Mezi hlavní ukazatele, které se publikují, patří počet dobrovolníků a jejich odpracované hodiny, ocenění dobrovolnické práce na základě mediánu hrubé mzdy, přepočet dobrovolníků na plný pracovní úvazek (FTE) a analýza podílu dobrovolnictví na celkové zaměstnanosti.

Hlavní zjištění šetření (2022):

- Počet odpracovaných hodin dobrovolníky v neziskových organizacích meziročně vzrostl o 17,3 % (Poznámka STEM: šlo o rok začátku velké ruské invaze na Ukrajinu a také rok navazující na covidové roky, kdy naopak došlo k útlumu dobrovolnictví. Opětovný nárůst tedy byl zčásti dorovnáním předchozího poklesu.) a dosáhl 45 milionů hodin.
- Při přepočtu na plné úvazky by to odpovídalo téměř 26 tisícům dobrovolníků (FTE). Při uvážení, že v české ekonomice je asi 5 mil. zaměstnaných osob, by to odpovídalo asi 0,5 % ekonomické aktivity v Česku (z hlediska času, ne nutně z hlediska přidané hodnoty). Téměř polovina (47 %) dobrovolnické práce má pravidelný charakter.
- Firemní dobrovolnictví zůstává v Česku spíše okrajovým jevem.
- Více než 65 % všech dobrovolníků působí ve spolcích, dalších 30 % v pobočních spolcích (například v místních jednotách Sokol).
- Hodnota dobrovolnické práce na základě této metodiky byla vyčíslena na 9,4 miliardy Kč, což je o 26 % více než v roce 2021.
- Dobrovolníci v neziskových organizacích nepracují pouze na pomocných a nekvalifikovaných pozicích – téměř 67 % se podílí na administrativních, provozních nebo řemeslných činnostech. Skoro 19 % dobrovolníků vykonává řídicí nebo odborné práce, jako je právní poradenství nebo vedení účetnictví.

Poznámka: Shrnutí výstupu ČSÚ je dostupné online. Podrobnější prezentace prezentovaná na tiskové konferenci ČSÚ 15. října 2024 je také online.

Co víme o dobrovolnictví v Česku z jiných zdrojů 3 ze 3: Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS, ČSÚ)*

Případným rozporům mezi výsledky dle různých metodik se věnujeme v diskusi na konci kapitoly.

Ve druhé polovině roku 2023 provedl Český statistický úřad šetření zaměřené na dobrovolnictví jako dodatečný modul Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Toto šetření, iniciované Úřadem vlády a financované Ministerstvem vnitra, poskytlo detailní informace o zapojení obyvatel České republiky do dobrovolnických aktivit. Definice dobrovolnictví v tomto výzkumu byla následující: člověk, který strávil v posledních 12 měsících alespoň 1 hodinu pomáháním přátelům, sousedům, neznámým lidem, organizaci (klubu, spolku, firmě,…) nebo neformální komunitě či přírodě, případně nákupem či přípravou věcí určených k darování. Přitom nepobíral mzdu ani odměnu, a to ani ve formě protislužby nebo ve formě naturálií.

Hlavní zjištění šetření (2023):

- V roce 2023 se do dobrovolnické činnosti v ČR zapojilo 1,66 milionu lidí, což odpovídá 19,2 % obyvatel ve věku 15+. Dobrovolnictví bylo častější u žen (21,4 %) než u mužů (16,9 %), přičemž muži ale v průměru odpracovali více hodin.
- Z 1,66 miliónů lidí šlo v 57 % o dobrovolníky organizované (vykonávající činnost zprostředkovanou organizací) a v 43 % o dobrovolníky neorganizované. (V případě, že vykonávali více činností, byla respondenti požádáni, aby se zaměřilo na tu z posledních 4 týdnů, případně činnost kterou považovali za nejdůležitější).
- Většina dobrovolníků byla pracující (68,4 %), zatímco neaktivní skupiny (studenti, důchodci) tvořily 30,1 %.
- Největší podíl dobrovolníků byl mezi lidmi ve věku 25–64 let a mezi lidmi s vysokoškolským vzděláním. Nejmladší dospělí a naopak dospělí v důchodovém věku se dobrovolnictví věnovali méně.
- Dobrovolníci nejčastěji pomáhali v komunitách, obcích a při sousedské výpomoci (23,7 %) a v oblasti sociální péče (23,5 %), následovala ekologie (17,5 %) a pomoc při mimořádných událostech (10,8 %).
- Průměrně dobrovolníci věnovali dobrovolnictví 9,8 hodin za poslední 4 týdny a 57,6 hodin za posledních 12 měsíců (dotazováno bylo obojí, proto na sebe hodnoty nejsou převoditelné). Při výše uvedeném počtu dobrovolníků jde o skoro 96 mil. odpracovaných dobrovolnických hodin v ČR ročně. Na webu Ministerstva vnitra pak byl tento objem práce vyčíslen na 47 mld. Kč.

Poznámka: Online na webu ČSÚ je dostupná krátká tisková zpráva, rozsáhlejší analýza i prezentace z tiskové konference, která proběhla 25. 6. 2024. Ministerstvo vnitra zveřejnilo také svoji tiskovou zprávu.

Definice dobrovolnictví v našem výzkumu

V rámci našeho výzkumu pracujeme s různými konceptualizacemi dobrovolnictví. Za dobrovolnictví považujeme vždy činnost bez nároku na odměnu, která je vykonávaná ve prospěch někoho jiného, kdo není členem rodiny ani domácnosti.

Rozlišujeme přitom následující:

Všechna dobrovolnická činnost

Zahrnuje dobrovolnictví organizované organizací i přímou pomoc například sousedovi nebo přírodě, viz definice vpravo.

=

Organizované dobrovolnictví

Dobrovolnictví zprostředkované nějakou organizací nebo neformální komunitou.

+

Přímá pomoc

Nezprostředkované dobrovolnictví (např. pomoc sousedovi, pomoc přírodě z vlastní iniciativy).

Rozlišujeme také:

Činnost za posledních 12 měsíců VS. **Činnost za poslední 4 týdny**

Respondenti se na začátek seznámili s následující definicí dobrovolnictví:

Pro účely tohoto dotazníku považujte za dobrovolnickou činnost jakoukoliv dobrovolnou práci nebo pomoc bez nároku na odměnu ve prospěch neziskové organizace, životního prostředí nebo jiné osoby mimo Vaši domácnost a rodinu. Příklad: pomoc sousedovi, organizace sbírky, úklid v přírodě, péče o kulturní památky, práce pro spolek.

Činnost považujte za dobrovolnickou, i pokud jste obdržel(a) náhradu nákladů (např. proplacená jízdenka), občerstvení nebo symbolický dárek.

Naopak nepočítejte neplacené pracovní/studijní stáže ani firemní dobrovolnictví během pracovní doby. Dárcovství krve také ne, budeme se na něj ptát zvlášť.

Po uplatnění expertní korekce na výstupy z dotazníkového šetření má za posledních 12 měsíců dobrovolnickou zkušenost každý třetí obyvatel Česka. V posledních 4 týdnech pak každý pátý (19 %).

V našem výzkumu se široce definované dobrovolnické činnosti (pomáhání někomu mimo rodinu a domácnost bez nároku na odměnu) alespoň jednu hodinu za posledních 12 měsíců věnovala asi polovina respondentů (49 %).

Z nich více než polovina (56 %) pomáhala také v posledních čtyřech týdnech. To představuje 27 % ze všech dotazovaných.

Zkušenost s pomáháním bez nároku na odměnu mimo domácnost nebo rodinu tak v Česku není okrajovou záležitostí, ale je naopak poměrně rozšířená.

Na základě kvalifikovaného odhadu míry nadhodnocení způsobeného metodologickými limity (viz Příloha: Metodologie), odhadujeme, že v celé populaci dospělých je:

33 % dospělých, kteří vykonávali dobrovolnickou práci alespoň hodinu v posledním roce.

19 % dospělých, kteří vykonávali dobrovolnickou práci alespoň hodinu v posledních 4 týdnech.

Expertní odhad STEM

„Vykonával/a jste v posledních 12 měsících dobrovolnickou činnost alespoň 1 hodinu?“

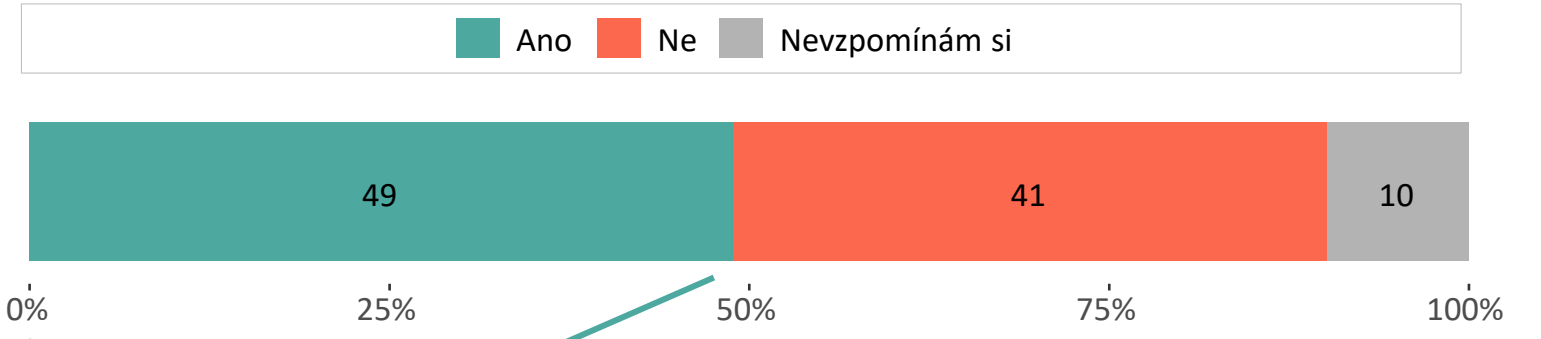

Zdroj STEM, n = 2009

„A vykonával/a jste v posledních 4 týdnech dobrovolnickou činnost alespoň 1 hodinu?“

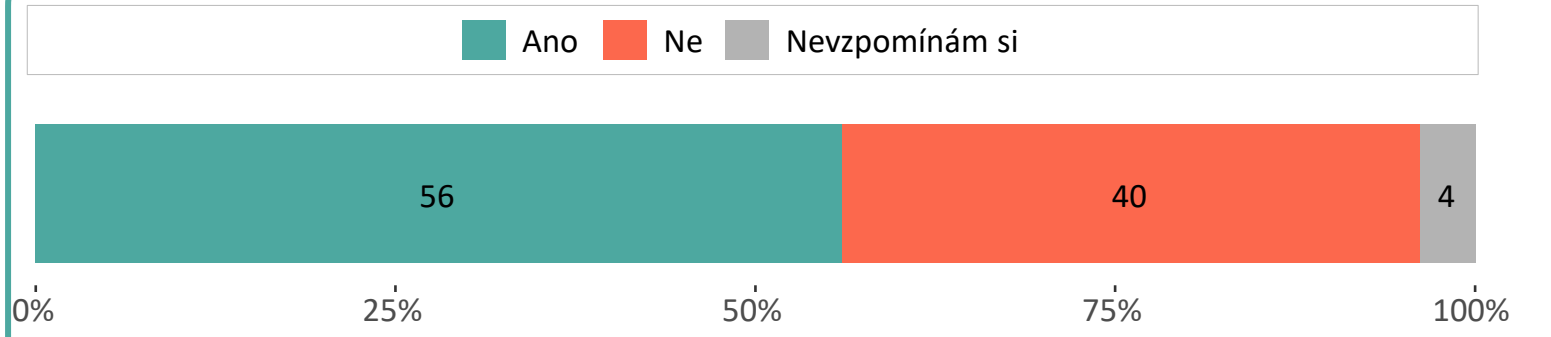

Zdroj STEM, n = 982

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost.

Organizované dobrovolnictví za poslední 4 týdny

Následujících několik stran analýz se věnuje dobrovolnictví „za poslední 4 týdny“. Tento referenční rámec doporučuje používat v rámci mezinárodních srovnávacích výzkumů také Mezinárodní organizace práce (ILO) ve svém manuálu „Volunteer Work Measurement Guide“ (2021).*

Z osob, které v posledních 4 týdnech dobrovolnicky pomáhali, se jich 66 % zapojilo formou přímé pomoci a 53 % některou z forem organizovaného dobrovolnictví. I v krátkém období tedy existuje určitá míra překryvu.

Procenta v grafu se vztahují k těm, kdo se v posledních 4 týdnech účastnili nějaké dobrovolnické činnosti, tedy k asi čtvrtině (27 %) respondentů. **Při přepočtu na všechny** můžeme konstatovat, že **15 %** respondentů se za poslední 4 týdny věnovalo organizovanému dobrovolnictví a **18 %** přímému (neorganizovanému) pomáhání.

Na základě kvalifikovaného odhadu míry nadhodnocení způsobeného metodologickými limity (viz Příloha: Metodologie), odhadujeme, že v celé populaci dospělých je:

10 % dospělých, kteří vykonávali organizovanou dobrovolnickou práci v posledních 4 týdnech

12 % dospělých, kteří vykonávali přímou dobrovolnickou práci v posledních 4 týdnech.

Expertní odhad STEM

„Označte, prosím, níže všechny formy dobrovolnictví a bezplatné pomoci, které jste <u>v posledních 4 týdnech</u> vykonával/a:“ [možnost označit více odpovědí]

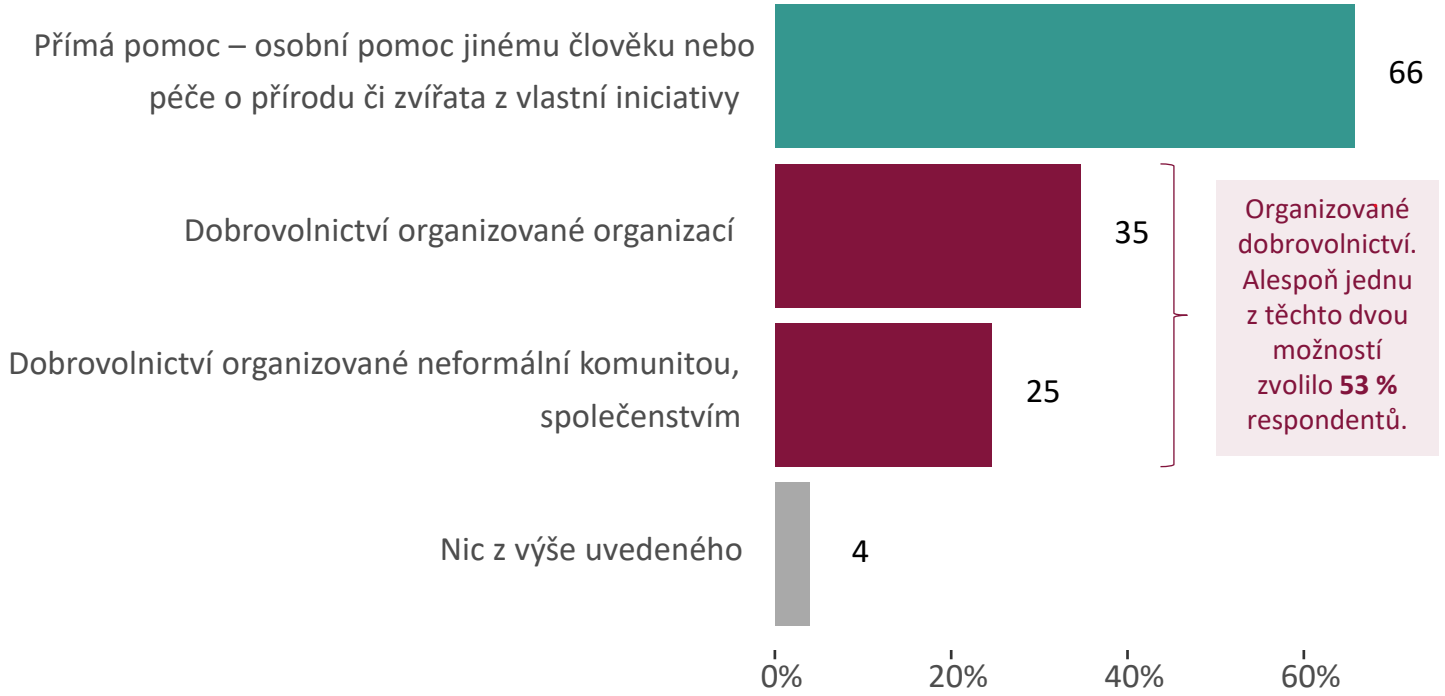

Zdroj STEM, n = 550

Dotazováni byli jen ti, kdo se věnovali dobrovolnické činnosti v posledních 4 týdnech.

Neziskové organizace jsou hlavním zprostředkovatelem organizované dobrovolnické činnosti v Česku.

Největší podíl organizovaných dobrovolníků tvořili dobrovolníci zapojení **přes neziskové organizace, a sice asi polovinu**. Druhou nejčastější formou byly neformální komunity a skupiny přátel či sousedů, ve kterých působilo 25 % organizovaných dobrovolníků.

Menší, ale stále významné zastoupení měly státní a obecní organizace (kraj, obec, DDM, muzeum, škola atp.), které zapojily 12 % organizovaných dobrovolníků a pracoviště a kolegové z práce (9 %).

Církve a náboženské společnosti mají v české společnosti z hlediska organizace dobrovolníků spíše okrajový význam.

„Jaká organizace nebo neformální skupina Vaši dobrovolnickou činnost v posledních 4 týdnech organizovala.“ (pokud více, vyberte tu, které jste věnoval/a více času)* [jen jedna odpověď]

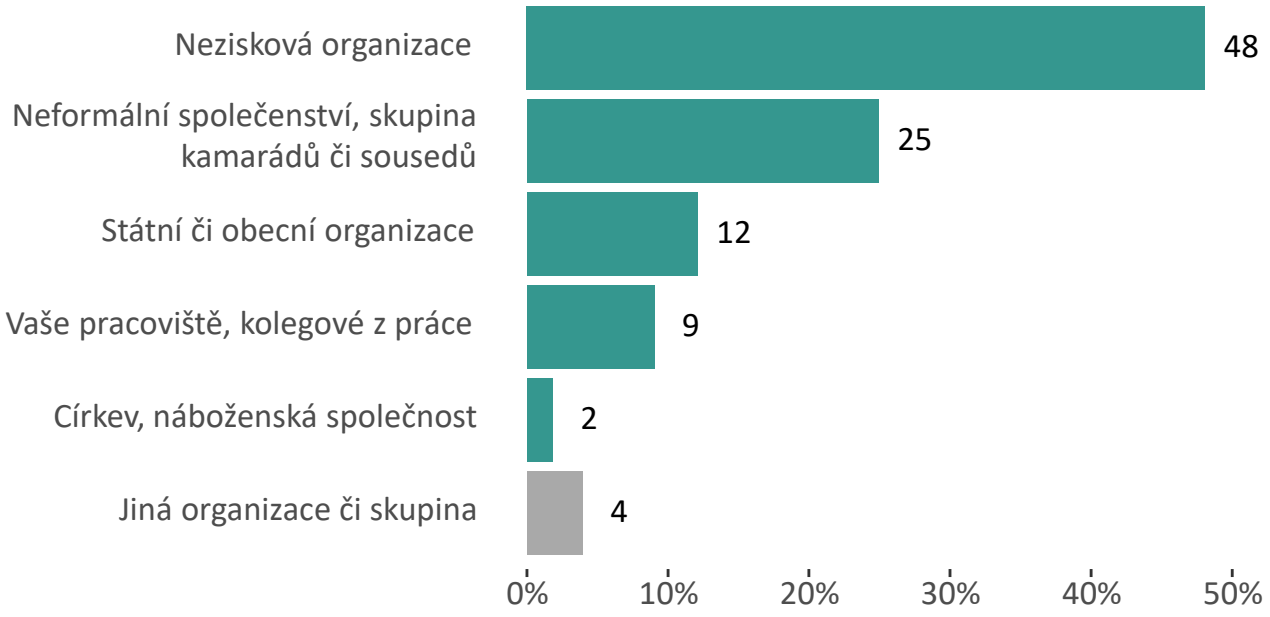

Zdroj STEM, n = 292

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 4 týdnech realizovali nějakou dobrovolnickou činnost organizovanou organizací nebo komunitou, tj. druhá a třetí odpověď na předchozí straně

Poznámka: Z 292 respondentů, kteří v posledních 4 týdnech vykonávali nějakou organizovanou dobrovolnickou činnost, jich 77 % vykonávalo činnost pro jednu organizaci, zbývajících 23 % pro více organizací. Těchto 23 % jsme požádali, aby se v následujících otázkách zaměřili jen na tu organizaci, které věnovali nejvíce svého času. Část informace je tedy ztracena ve prospěch zvladatelnosti dotazníku pro respondenty.

V rámci dobrovolnictví pro neziskové organizace se lidé nejčastěji angažují pro zájmové organizace, sportovní kluby a dobrovolné hasiče.

Z toho jen pro neziskové organizace

Nyní se ponoříme ještě o úroveň níže a zaměříme se pouze na osoby vykonávající dobrovolnickou činnost zprostředkovanou neziskovými organizacemi. Nejvíce z nich vykonávalo dobrovolnickou činnost zprostředkovanou zájmovými organizacemi, jako jsou myslivci, rybáři, zahrádkáři, včelaři či chovatelé (15 %, tedy velmi orientačně 1 % z populace) nebo sportovními kluby či sdruženími (také 15 %).

Významnou roli sehrály také sbory dobrovolných hasičů (13 % z dobrovolníků pro neziskové organizace). Další častou oblastí byly kulturní organizace (divadla, spolky, folklorní soubory), kde pomáhalo 10 %, a sociální služby, jako je pomoc seniorům a zdravotně postiženým (7 %).

Mezi ostatními neziskovými organizacemi převažovaly ty zaměřené na rozvoj obce a komunitní život (sousedské a okrašlovací spolky), zdravotnické organizace (rehabilitační zařízení, hospice, Červený kříž), organizace věnující se ochraně životního prostředí a práv zvířat, a v neposlední řadě nadace a charity podporující dobrovolnictví a dobročinnost.

„Konkrétně o jaký typ neziskové organizace šlo?“* [jen jedna odpověď]

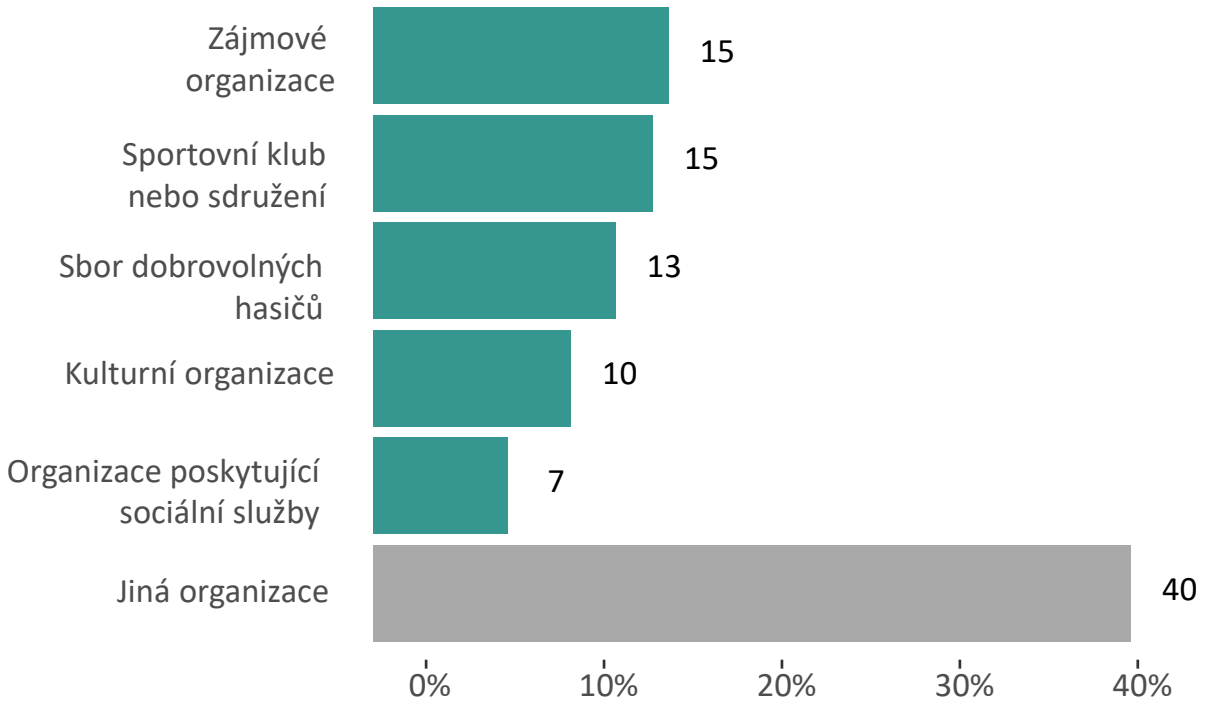

Zdroj STEM, n = 140

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 4 týdnech vykonávali dobrovolnickou činnost zprostředkovanou neziskovou organizací.

*Poznámka: Pokud lidé pomáhali více neziskovým organizacím, byli požádáni, aby se zaměřili jen na tu, které v referenčním období věnovali nejvíce svého času.

Většina organizovaných dobrovolníků jsou dobrovolníci dlouhodobí.

Z lidí, kteří se v posledních čtyřech týdnech zapojili do dobrovolnické činnosti prostřednictvím organizace nebo neformální komunity, téměř třetina (32 %) pomáhá v dané organizaci již déle než 10 let.

Dalších 13 % vykonává dobrovolnickou činnost 5 až 10 let, a 16 % působí v organizaci 3 až 5 let. Dobrovolníci, kteří se zapojili až v posledních 3 letech, tvoří dohromady zbývajících 39 %.

Mezi organizovanými dobrovolníky je značná část těch, kteří pomáhají dlouhodobě, což svědčí o jejich silné vazbě k organizacím a stabilní základně dobrovolníků v Česku. Odborná literatura typicky považuje za dlouhodobé dobrovolnictví to, které trvá více než rok. To by se týkalo 76 % organizovaných dobrovolníků. Zákon o dobrovolnické službě dokonce považuje za dlouhodobé dobrovolnictví to, které je delší než 3 měsíce (88 %).*

„Jak dlouho již dobrovolnicky pomáháte této organizaci či skupině?“

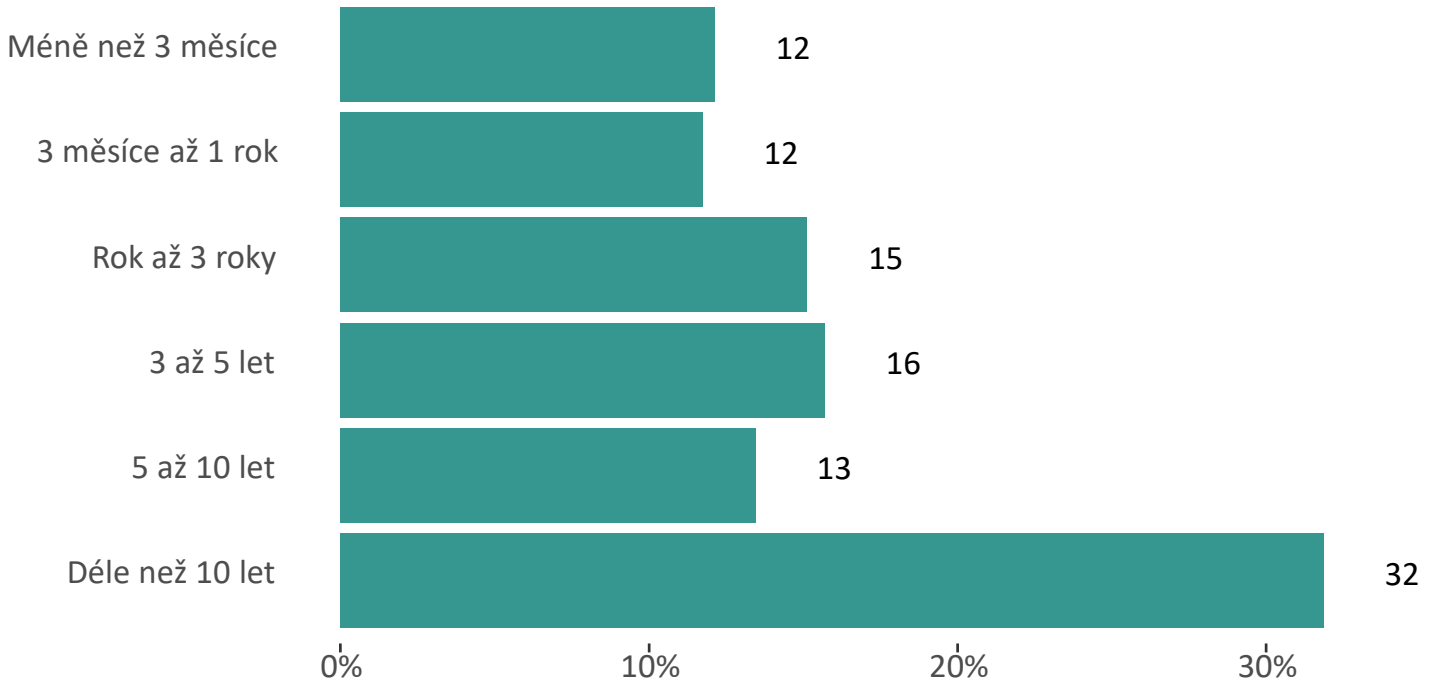

Zdroj STEM, n = 292

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 4 týdnech realizovali nějakou dobrovolnickou činnost organizovanou organizací nebo komunitou.

*Poznámka: Krátkodobé dobrovolnictví se zde jeví jako téměř okrajový jev. Důvodem může být, že velká část dobrovolníků se věnuje dobrovolnictví v rámci organizací, jichž jsou členy. Velká část českého dobrovolnictví se odehrává ve spolcích a souvisí se členstvím. Jiná je situace v organizacích s dobrovolnickými programy (dobrovolník není člen, ale přichází pracovat „do programu“. Tito dobrovolníci naopak hodně fluktuují a práce s nimi je předmětem práce tzv. koordinátorů dobrovolníků, kteří pracují s jejich motivací.

Mezi organizovanými dobrovolníky dominuje manuální práce a údržba (29 %), ale častá je i koordinační činnost, přímá pomoc klientům nebo péče o životní prostředí.

Z lidí, kteří se v posledních čtyřech týdnech zapojili do dobrovolnické činnosti prostřednictvím organizace nebo neformální komunity, byla nejčastější vykonávanou činností údržba a manuální práce, které se věnovalo 29 % organizovaných dobrovolníků.

Další významné aktivity zahrnovaly koordinaci a organizační činnost (13 %) a přímou pomoc klientům či potřebným, kterou vykonávalo stejné procento dobrovolníků (13 %). Péči o životní prostředí a zvířata zajišťovalo 11 % dobrovolníků.

Menší podíl dobrovolníků se věnoval lektorské, trenérské či rozhodcovské činnosti (6 %). Poměrně vysoký podíl dobrovolníků (28 %) uvedl jiný typ činnosti, což naznačuje širokou škálu aktivit mimo uvedené kategorie.

„Čemu se při dobrovolnické (neplacené) činnosti pro tuto organizaci či skupinu především věnujete?“

Zdroj STEM, n = 292

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 4 týdnech realizovali nějakou dobrovolnickou činnost organizovanou organizací nebo komunitou.

Přibližně polovina organizovaných dobrovolníků aktivních v posledních 4 týdnech vykonávala dobrovolnickou činnost 1 až 5 hodin. Druhá polovina pak 6 a více hodin.

Z lidí, kteří se v posledních čtyřech týdnech zapojili do dobrovolnické činnosti prostřednictvím organizace nebo neformální komunity (15 % z celku), téměř polovina (46 %) věnovala dobrovolnické činnosti 1 až 5 hodin.

Další čtvrtina (24 %) byla aktivní po dobu 6 až 10 hodin, zatímco 30 % dobrovolníků se dobrovolnictví věnovalo více než 11 hodin.

Organizovaní dobrovolníci se tedy nejčastěji zapojují v kratších časových úsecích, avšak téměř třetina se věnuje dobrovolnictví 11 a více hodin měsíčně, tedy poměrně intenzivně.

Počet hodin celkem strávených organizovanou dobrovolnickou činností za poslední 4 týdny:

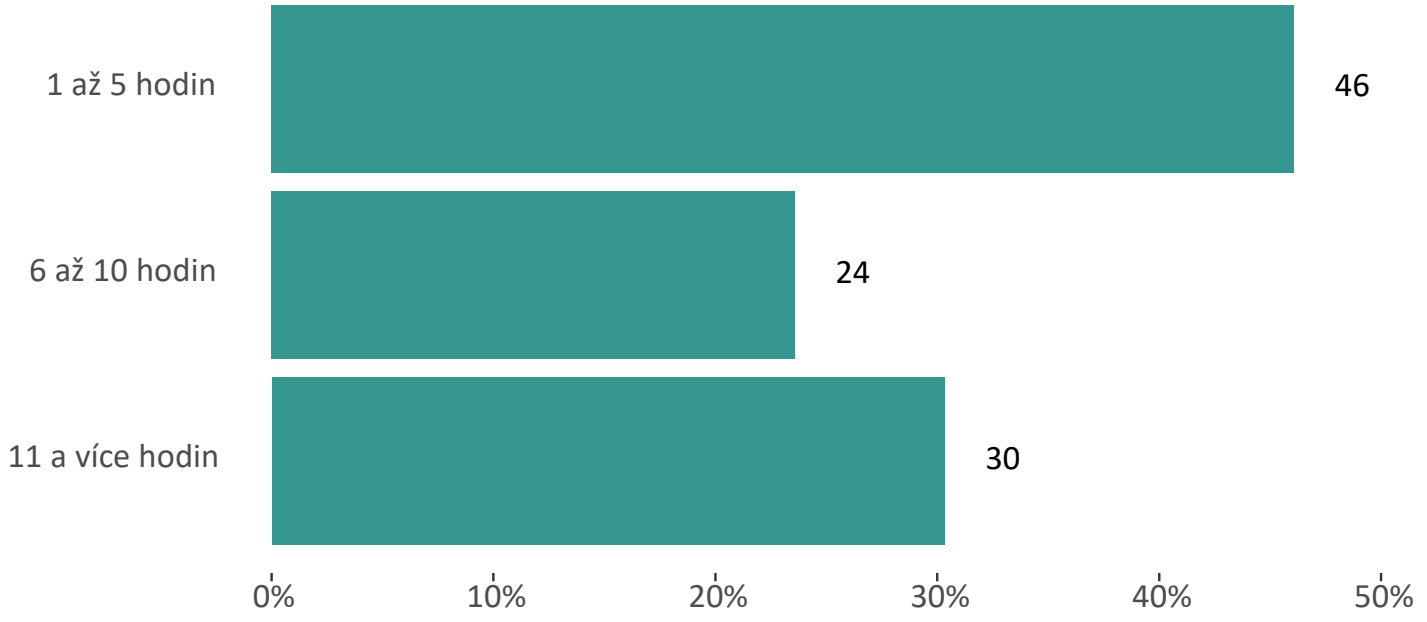

Zdroj STEM, n = 292

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 4 týdnech realizovali nějakou dobrovolnickou činnost organizovanou organizací nebo komunitou.

Organizované dobrovolnictví za posledních 12 měsíců

Následujících několik stran se věnuje dobrovolnictví **„za posledních 12 měsíců“.** Tento referenční rámec umožňuje alespoň teoreticky zachytit období celého uplynulého roku včetně všech mimořádných událostí, i když je nutné si uvědomit, že může záležet na časové vzdálenosti dotazování a mimořádných událostí.

Při změně referenčního rámce se obrací poměr mezi přímou a organizovanou činností. Zatímco u období 4 týdnů převažuje přímá pomoc (viz výše), pro referenčních období 12 měsíců je častější ta organizovaná.

Mezi lidmi, kteří v posledních 12 měsících vykonávali nějakou dobrovolnickou činnost, byla nejčastější formou pomoci přímá osobní iniciativa. Touto cestou pomáhalo 53 % z dobrovolníků.

Druhou nejčastější možností bylo zapojení skrze neziskové organizace. Touto formou pomáhalo 27 % dobrovolníků. Dalších 21 % dobrovolníků pomáhalo v rámci neformálních společenství, jako jsou skupiny přátel či sousedů.

Méně časté bylo dobrovolnictví organizované skrze státní nebo obecní organizace (14 % dobrovolníků) a pracoviště či kolegy z práce (9 % dobrovolníků). Zapojení skrze církevní a náboženské organizace uvedlo 4 % dobrovolníků.

Celkem se nějaké organizované dobrovolnické činnosti alespoň okrajově věnovalo v posledních 12 měsících 61 % dobrovolně pomáhajících.

„Kdo organizoval dobrovolnické činnosti, které jste v posledních 12 měsících vykonával/a? “ (Možnost vybrat více odpovědí)

Zdroj STEM, n = 982

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost.

Z dotazovaných lidí, kteří se v předchozích 12 měsících věnovali organizovanému dobrovolnictví, jich 38 % takto pomáhalo alespoň několik do měsíce.

Z lidí, kteří vykonávali nějakou organizovanou dobrovolnickou činnost v posledním roce, jich 38 % lze označit za časté dobrovolníky v tom smyslu, že pomáhali alespoň vícekrát do měsíce.

I u ostatních přestavuje dobrovolnictví typicky opakovanou činnost (byť nevíme, do jaké míry se lidé věnují opakovaně činnosti pro stejnou organizaci nebo komunitu, ale lze předpokládat, že spolupráce se stejnou organizací převažuje). Jen pro 24 % z organizovaných dobrovolníků představuje dobrovolnictví pouze nárazovou událost, kterou vykonávali jen jednou nebo dvakrát během posledních 12 měsíců.

Jak často zpravidla organizovaně pomáhali v posledních 12 měsících:*

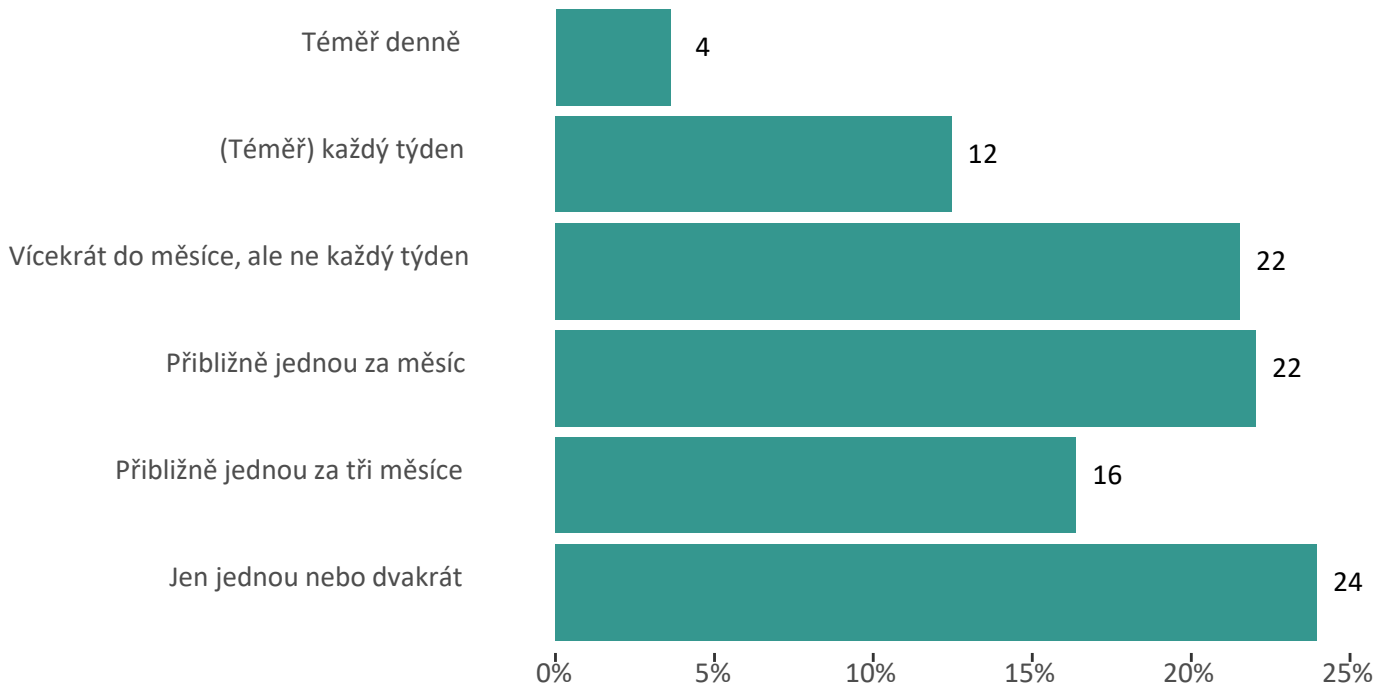

Zdroj STEM, n = 595

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali organizovanou dobrovolnickou činnost.

Poznámka: Znění otázky: Když uvážíte všechny své dobrovolnické činnosti pro nějakou organizaci či skupinu za posledních 12 měsíců, jak často jste takto zpravidla pomáhal/a?

Nejčastější dobrovolnickou aktivitou v referenčním období 12 měsíců je údržba a manuální práce. Na druhém místě je přímá péče o životní prostřední či zvířata.

Struktura aktivit je při ohlédnutí na posledních 12 měsíců trochu odlišná od struktury aktivity za poslední 4 týdny. Je ale nutno vzít v potaz, že zatímco u 4 týdnů jsme sledovali jen hlavní aktivitu v tomto období, pro referenční rámec posledních 12 měsíců jsme umožnili vybrat všechny možnosti, které platí.

V obou případech je nejčastější aktivitou údržba a manuální práce. V případě období 12 měsíců ale relativně výrazně přibývá těch, kdo pomáhali zvířatům či životnímu prostředí (32 % z organizovaně pomáhajících v posledním roce). Poměrně častý je také nákup, příprava či distribuce věcí určených k darování.

„Čemu jste se ve své dobrovolnické činnosti pro nějakou organizaci či skupin věnovala v posledních 12 měsících?“ [možnost volby více variant]

Zdroj STEM, n = 595.
Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali organizovanou dobrovolnickou činnost

Mezi dobrovolníky převládá pozitivní zkušenost s dobrovolnictvím, vyloženě negativní hodnocení je spíše výjimečné, ale skoro třetina volí „jen“ průměrnou známku.

Mezi lidmi, kteří se v posledních 12 měsících zapojili do nějaké dobrovolnické činnosti, ohodnotila svou zkušenost nejlepší známkou 1 téměř třetina (30 %). Další čtvrtina dobrovolníků (26 %) udělila známku 2, což také svědčí o velmi pozitivním vnímání dobrovolnictví. Neutrální hodnocení známkou 3 zvolilo 30 % dobrovolníků. Pouze 4 % dobrovolníků hodnotilo svou zkušenost méně pozitivně známkami 4 nebo 5. Zbývajících 9 % nedokázalo svou zkušenost jednoznačně ohodnotit.

„Zhodnoťte celkovou zkušenost s dobrovolnictvím pro nějakou organizaci či skupinu za posledních 12 měsíců známkami od 1 do 5 jako ve škole.“

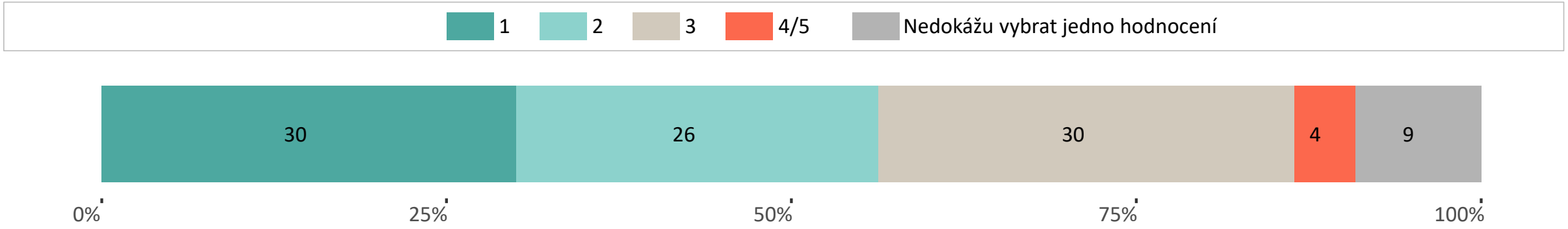

Zdroj STEM, n = 982

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost.

Přímá pomoc za poslední 4 týdny

Menší prostor jsme v dotazníku věnovali zjišťování doplňujících informací o těch, kdo se v posledních 4 týdnech věnovali dobrovolnicky přímé pomoci, tedy pomáhání někomu mimo rodinu a domácnost bez nároku na odměnu. Tomu se věnuje následujících pár stran.

Mezi nejčastější formu neorganizovaného dobrovolnictví patří výpomoc v rámci sousedství nebo nejbližším okolí.

V rámci šetření jsme se podrobněji dotazovali na osobní zkušenosti s neorganizovanou dobrovolnickou pomocí. Cílem bylo zjistit, jaké formy přímé pomoci lidé skutečně vykonali v posledních čtyřech týdnech. Zvolená forma otevřené odpovědi nám umožnila podchytit široké spektrum aktivit – od sousedské výpomoci až po sběr odpadků v přírodě.

Mezi nejčastější způsoby, jakými lidé pomáhají ve svém okolí patří následujících.

Komunitní a sousedská výpomoc

Lidé nejčastěji pomáhají svým sousedům a komunitě například s hlídáním dětí, venčení psa, drobnými opravami nebo jinými formami sousedské výpomoci.

Ochrana životního prostředí

Mezi časté odpovědi patří sběr odpadků, úklid veřejných prostor a péče o přírodu.

Pomoc seniorům a zdravotně postiženým

Často se zmiňuje nákup, doprovod k lékaři, péče nebo jiná forma pomoci seniorům nebo lidem s omezenou pohyblivostí.

Téměř polovina z těch, kdo v posledních čtyřech týdnech pomáhali přímo, věnovala pomoci 6 a více hodin času.

Přibližně polovina lidí, kteří v posledních čtyřech týdnech pomáhali přímo (tj. jejich dobrovolnictví nebylo organizováno žádnou organizací ani komunitou), strávili touto pomocí do 5 hodin času. Druhá přibližně polovina pak přímou pomocí strávila 6 a více hodin. Tato čísla jsou velmi podobná rozložení, které jsme viděli také o organizovaného dobrovolnictví.

„Kolik hodin celkově jste strávil/a přímou pomocí v posledních 4 týdnech?“ (Pouze ti, co strávili alespoň nějaký čas)

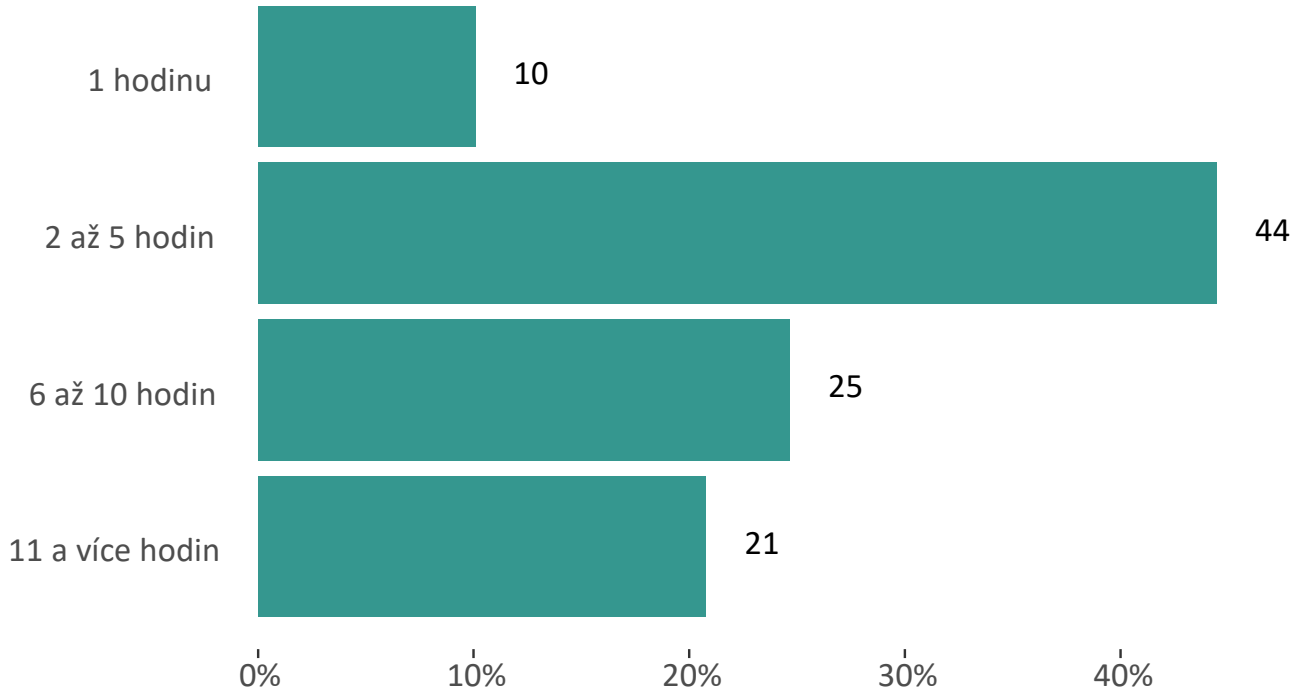

Zdroj STEM, n = 357.
Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost neorganizovanou formou tj. přímá pomoc, alespoň 1 hodinu.

Přímá pomoc bez nároku na odměnu se nejčastěji děje v prospěch přátel, sousedů a známých.

Z lidí, kteří uvedli, že v posledních 4 týdnech pomohli někomu mimo svoji rodinu a domácnost bez nároku na odměnu, jich dvě třetiny pomáhaly přátelům, sousedům nebo známým. Dále třetina pracovali na ochraně či rozvoji životního prostředí nebo lokality, kde žijí.

Především přímá pomoc přátelům, sousedům a známým nemusí být vnímána jako typické dobrovolnictví, založené na altruismu, protože přestože se děje bez nároku na odměnu, implicitně může předpokládat vznik závazku reciprocity. I tento typ pomáhání ovšem považujeme za velmi důležitý pro rozvoj solidarity v Česku.

Část respondentů také uvedla, že prospěch z jejich pomáhání měli také členové rodiny nebo členové domácnosti. To není v rozporu se smyslem otázky, pokud zároveň měl prospěch také někdo další, což zde platí – respondenti zaškrtli všechny možnosti, které jsou pro ně platné. Jako neplatná odpověď bylo vyhodnoceno pouze to, pokud by prospěch měli pouze členové rodiny/domácnosti, ale nikdo další.

„Kdo měl prospěch z přímé pomoci, kterou jste vykonal/a v posledních 4 týdnech?“

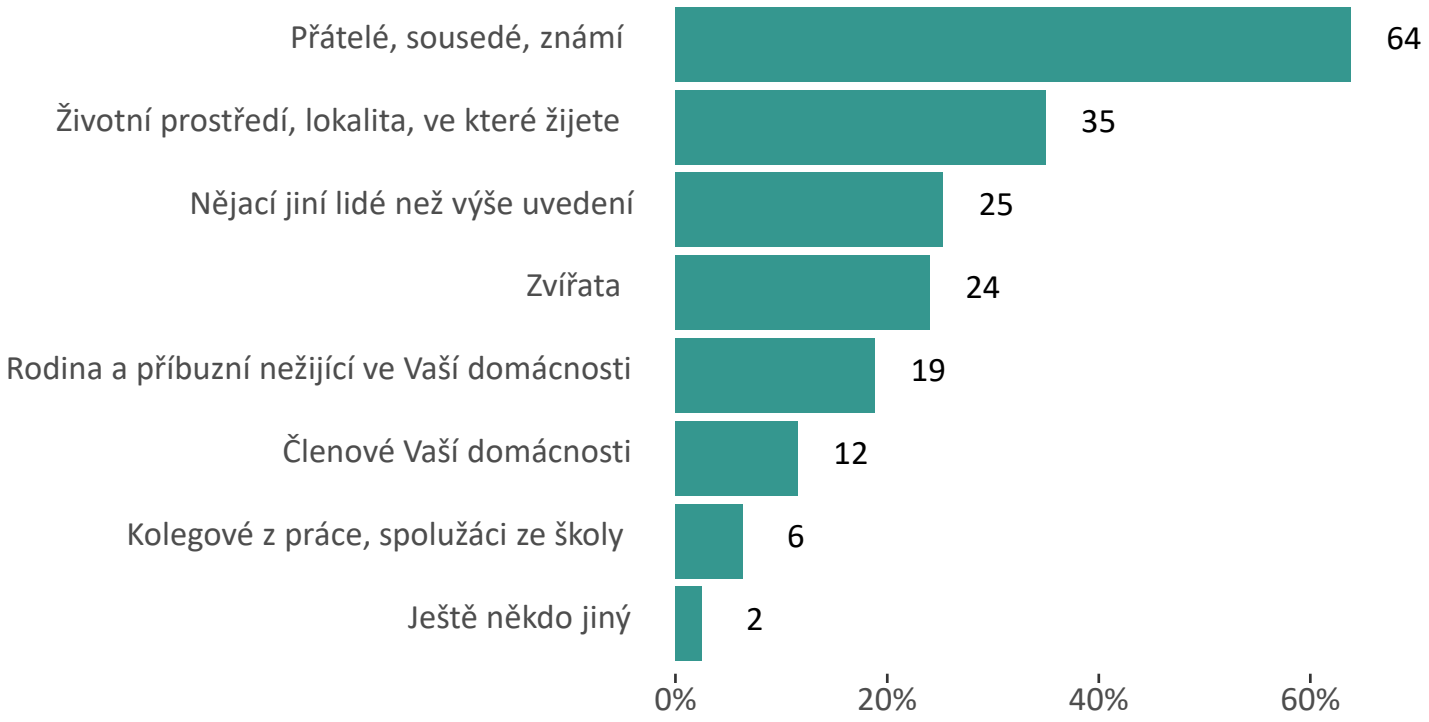

Zdroj STEM, n = 357

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost neorganizovanou formou tj. přímá pomoc, alespoň 1 hodinu.

Postoje k dobrovolnictví

Na následujících několika stranách se zaměřujeme na **postoje týkající se konkrétně dobrovolnictví**. Pokud se tyto postoje vážou na osobní zkušenost, ptali jsem se pouze lidí s takovou zkušeností. Na některé postoje jsme se naopak ptali všech respondentů.

V Česku u motivace k dobrovolnictví převládají altruistické důvody a také prostá radost z pomoci.

Mezi lidmi, kteří se v posledních 12 měsících zapojili do dobrovolnické činnosti (49 % dospělých), převažuje motivace vycházející z osobních hodnot a vnitřního přesvědčení – takto to vnímá 83 % dobrovolníků.

Čtyři pětiny (80 %) uvádějí, že pomáhají, protože to odpovídá jejich morálním zásadám. Třetím nejčastějším motivem je radost z pomáhání, kterou zmiňuje 76 % dobrovolníků. Významnou roli hraje také pocit občanské odpovědnosti, který je motivací pro 66 % dobrovolníků.

Naopak jen 14 % dobrovolníků uvedlo, že se do dobrovolnictví pouští z náboženského přesvědčení. Také posílení kariéry či vylepšení životopisu patří mezi méně časté motivy.

Jak moc následující tvrzení vystihují vaší motivaci, proč ve voleném čase dobrovolnicky pomáháte

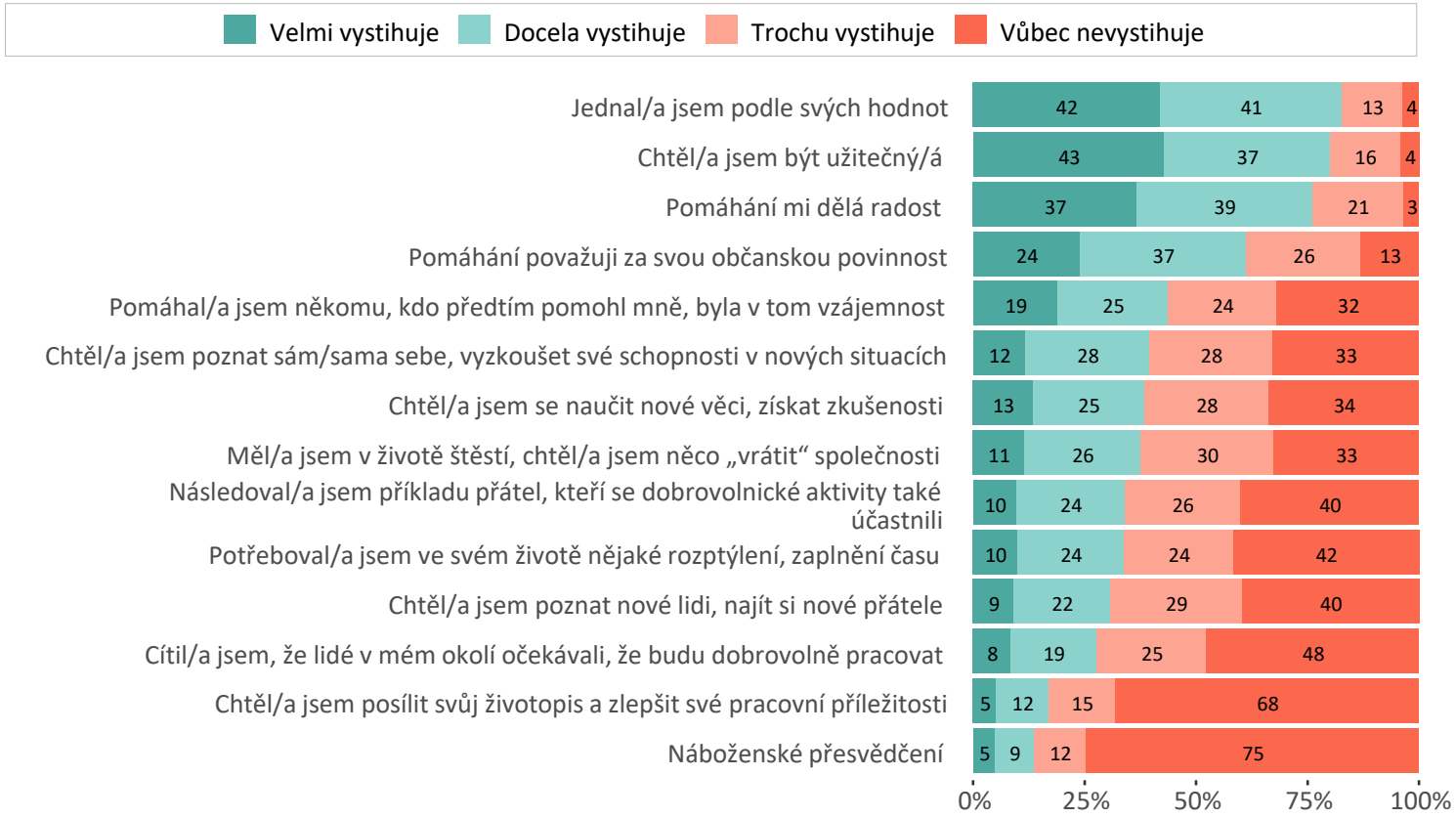

Zdroj STEM, n = 982

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost.

Dobrovolnictví u české společnosti budí převážně obdiv a pro 16 % dobrovolníků je dokonce důležitou součástí života a identity.

Mezi českou společností se postoje k dobrovolnictví liší, ve většině ale dobrovolníci budí spíše obdiv (76 %) a naopak jen velmi malé procento lidí (4%) vnímá dobrovolnictví spíše s určitou dávkou posměchu. Přibližně polovina české veřejnosti si myslí, že dobrovolnictví je přirozenou součástí společnosti a má své místo ve fungujícím státě, zatímco čtvrtina má naopak za to, že kdyby stát fungoval dobře, dobrovolníků by nebylo třeba. Dále 40 % lidí je názoru že by stát měl v této oblasti aktivní a vytvářet podmínky a příležitosti, aby se občané mohli snadno zapojit.

Na individuální úrovni vnímá dobrovolnictví jednoznačně jako důležitou součást svého života a vlastní identity 16 % populace. **Tuto položku jsme nabízeli k hodnocení jen těm, kdo v posledních 12 měsících vykonávali nějakou dobrovolnickou aktivitu.**

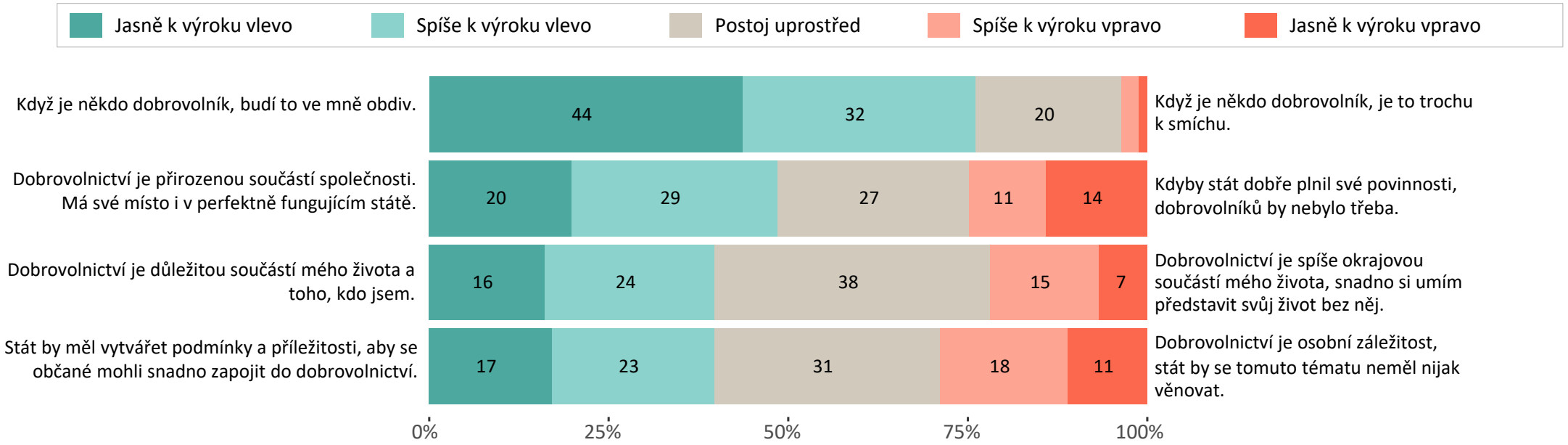

Zdroj STEM, n = 2009, pro položku „dobrovolnictví jako součást identity“ n = 982.

Zhruba dvě třetiny lidí, kteří v posledním roce nebyli aktivní jako dobrovolníci, nevylučují možnost, že by je v budoucnu lákalo se zapojit.

Mezi lidmi, kteří se v posledních 12 měsících dobrovolnické činnosti nevěnovali (51 % dospělých), se 10 % vyjádřilo, že by o dobrovolnictví v budoucnu mělo zájem. Především tato skupina může představovat lidi s reálným potenciálem se dobrovolnicky zapojit v budoucnu.

„Uvedl/a jste, že jste se v posledních 12 měsících nevěnoval/a dobrovolnické činnosti (nebo si nevzpomínáte). Je dobrovolnictví něco, co by Vás do budoucna lákalo?“

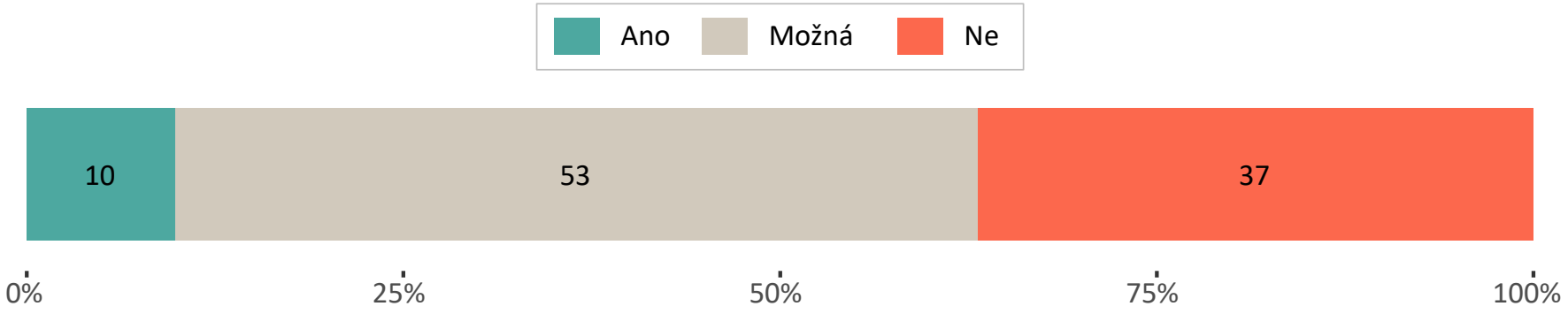

Zdroj STEM, n = 1027

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících nevykonávali dobrovolnickou činnost.

Většina dobrovolníků je spokojena s rozsahem své pomoci, ale mnozí by se rádi zapojili více.

Mezi lidmi, kteří se v posledních 12 měsících zapojili do dobrovolnické činnosti (49 % dospělých), dvě třetiny uvádí, že jim vyhovuje množství času, které věnují dobrovolnictví a pomoci druhým.

Dalších 28 % by se dobrovolnictví rádo věnovalo více, což naznačuje potenciál pro vyšší zapojení.

Pouze 5 % dobrovolníků naopak uvedlo, že by chtěli dobrovolnictví věnovat méně času.

To ukazuje, že většina dobrovolníků je s rozsahem své pomoci spokojena, přičemž poměrně velká část by se v této oblasti ráda angažovala ještě více.

„Které z následujících tvrzení nejlépe odpovídá skutečnost?“

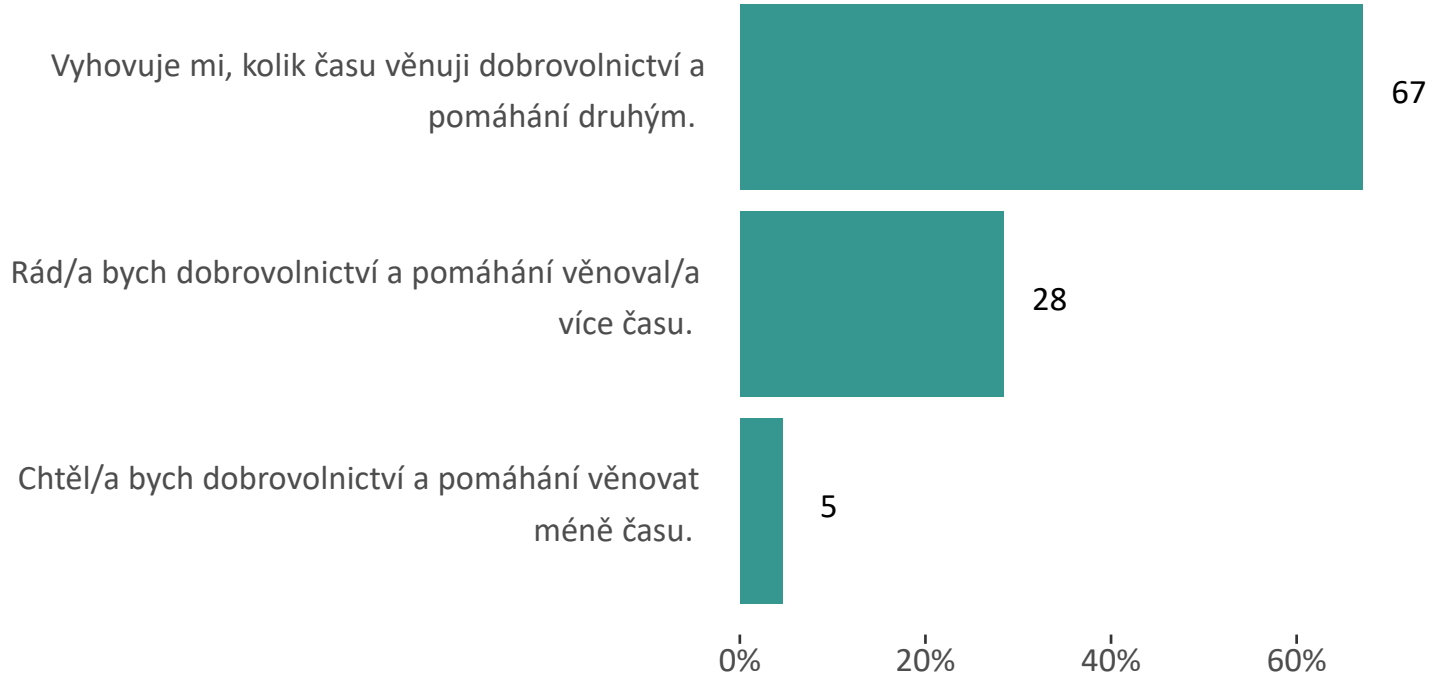

Zdroj STEM, n = 982

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících vykonávali dobrovolnickou činnost.

Největší bariéry pro dobrovolnictví jsou především osobní, tím je zejména čas, energie a zdraví. Nedostatek příležitostí je ale také poměrně častou překážkou, na kterou navíc lze reagovat.

Nejčastější překážkou pro větší zapojení do dobrovolnických aktivit je nedostatek času (50 %), druhou nejčastější překážkou je únava a nedostatek energie (34 %). Pro necelou třetinu respondentů představují bariéru také zdravotní problémy (29 %).

Dalším významným faktorem, který některým lidem znemožňuje se zapojit, je fakt, že nedostali žádnou nabídku nebo nevědí, kde začít, což ukazuje na potřebu lepší informovanosti o možnostech zapojení.

Naopak nejmenší překážkou je nejistota, zda by jejich zapojení mělo smysl (8 %).

Zdá se, že lepší propagace dobrovolnických aktivit, jejich flexibilnější organizace a cílené informování by mohly alespoň částečně pomoci rozšířit zapojení lidí do těchto činností.

„Jaké překážky Vám brání v zapojení do dobrovolnických aktivit, případně v zapojení ve větší míře?“ (Vyberte všechny, které platí.)

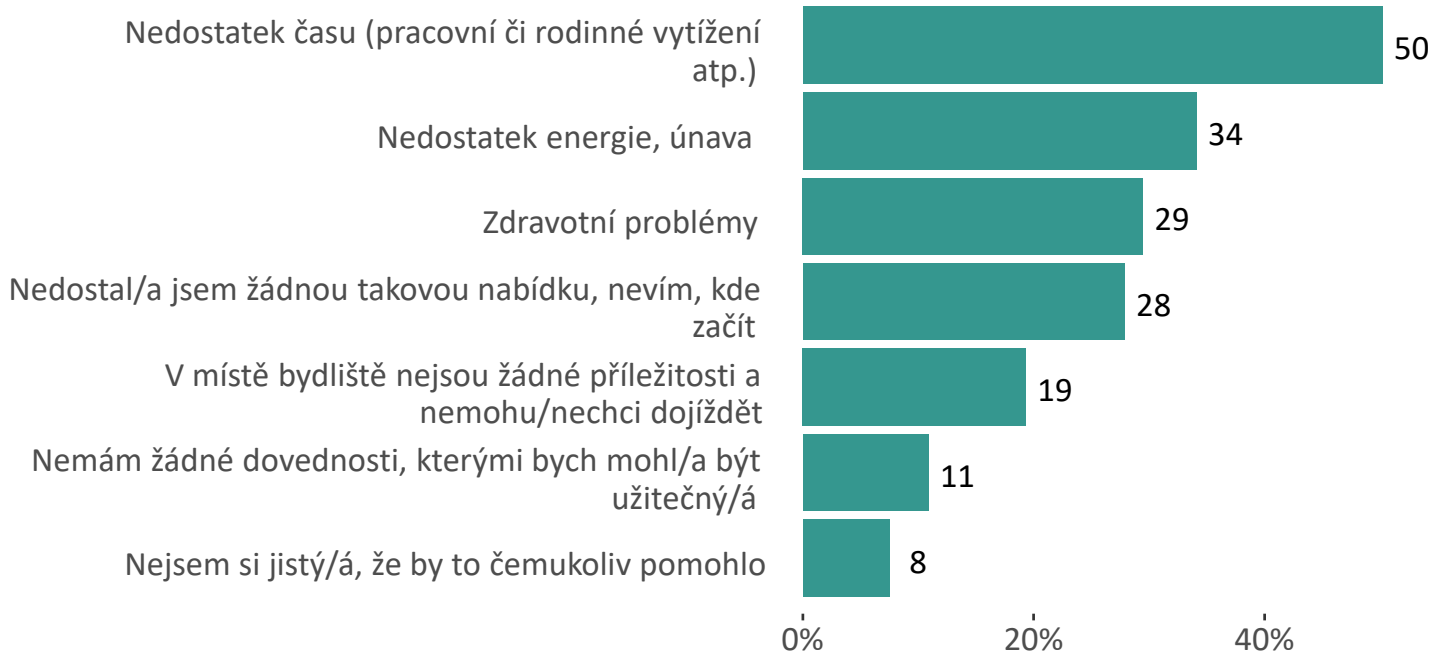

Zdroj STEM, n = 906

Dotazováni byli jen ti, kdo v posledních 12 měsících nevykonávali dobrovolnickou, ale zvažovali by to (odpovědi „ano“ a „možná“ o dvě strany nazpět) nebo vyjádřili ochotu se v budoucnu se zapojit do dobrovolnictví více (prostřední odpověď na předchozí straně).

Kapitola 1.5

Index dobrovolnictví

Jak jsme konstruovali index dobrovolnictví

Na základě vybraných otázek představených v této kapitole konstruujeme „index dobrovolnictví“, který každému respondentovi přiřadí číslo. To indikuje jeho míru dobrovolnického zapojení. Nejde primárně o exaktní individuální zhodnocení. Cílem indexu je především umožnit spočítat agregovanou míru dobrovolnictví, kterou budeme sledovat v čase, případně porovnání mezi podskupinami (například podle věku nebo vzdělání). Necílíme tolik na přesné zhodnocení jednotlivce, ale celospolečenské zachycení míry dobrovolného pomáhání.

Do indexu jedince přispívá následujících 5 proměnných:

1) BOD ZA PŘEKROČENÍ MINIMÁLNÍHO PRAHU: Pokud za posledních 12 měsíců vykonával dobrovolnickou činnost (v širokém slova smyslu včetně přímé pomoci) alespoň jednu hodinu, přičte si bod. V opačném případě má hodnotu indexu 0.
2) AŽ 2 BODY ZA ZAPOJENÍ V POSLEDNÍCH 4 TÝDNECH: Pokud vykonával v posledních čtyřech týdnech organizovanou dobrovolnickou činnost, dostane další bod. A další bod dostane za výkon přímé, neorganizované pomoci v posledních 4 týdnech.
3) BOD ZA VYŠŠÍ INTENZITU POMOCI: Pokud vykonával libovolnou dobrovolnickou činnost (organizovanou nebo přímou) celkem alespoň 6 hodin v posledních 4 týdnech, dostává další bod za vysokou míru intenzity pomáhání.
4) BOD ZA PRAVIDELNOST: Další bod lze získat, pokud jedinec pomáhal v posledních 12 měsících typicky alespoň vícekrát do měsíce.

Ve výsledku tak každý respondent získá na základě svých odpovědí 0 až 5 bodů. Všechny se zakládají na reportovaném chování, nikoliv na postojích. Ty do indexu záměrně nevstupují.

Index dobrovolnictví – rozložení v populaci

Polovina (51 %) lidí nevykonávala v posledním roce žádnou dobrovolnickou činnost v širokém slova smyslu (přímá nebo organizovaná pomoc). Dále 21 % sice strávilo v předchozích 12 měsících alespoň 1 hodinu bezplatným pomáháním, ale nezapojili se v posledních 4 týdnech ani jejich pomoc neměla vyšší pravidelnost. Zbývajících 28 % se zapojilo i v posledních 4 týdnech, případně dokonce s vysokou intenzitou nebo pravidelností.

Průměrná hodnota české populace v tomto indexu je 1,07. V přepočtu na škálu od 0 do 100 (pomyslná procenta) by to bylo 21,3 %. Samozřejmě hodnota 100 % je v tomto případě jen hypotetická. Dosáhli bychom jí, kdyby se všichni dospělí věnovali dobrovolnické činnosti jak přímé, tak organizované v posledních 4 týdnech, zároveň by jí strávili alespoň 6 hodin a navíc by se zapojovali pravidelně alespoň několikrát měsíčně.

Nicméně díky indexu můžeme v budoucnu provádět sledování vývoje a navíc můžeme porovnávat jednotlivé podskupiny. Pro ty jsou hodnoty indexu následující´:

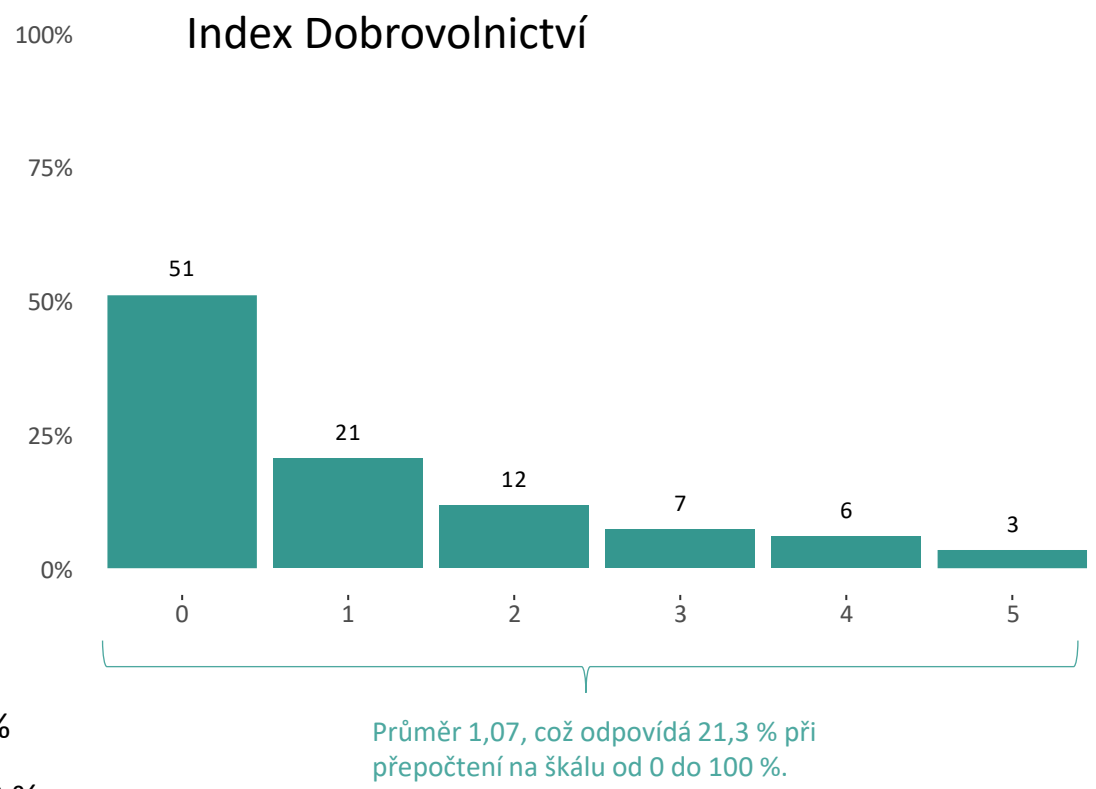

Muži: 21 %

Ženy: 21,6 %

Mírně vyšší index u žen

Bez maturity: 20,6 %

S Maturitou: 20,8 %

Vysokoškoláci: 24 %

Vyšší index u vysokoškoláků

18-29 let: 21,4 %

30 až 44 let: 23 %

45 až 59 let: 21,8 %

60 a více let: 19,48 %

Nižší index u lidí nad 60 let

Zdroj: STEM

Index dobrovolnictví – vizuální přehled komponent

Vykonával/a jste <u>v posledních 12 měsících</u> dobrovolnickou činnost alespoň 1 hodinu?

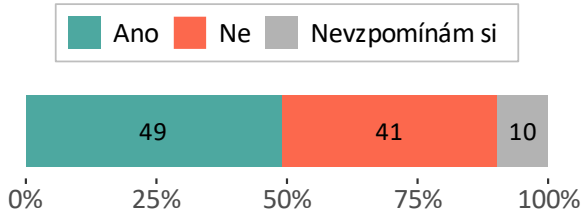

Dotazováni všichni respondenti.

Pokud „Ano“, získává 1 bod do indexu, jinak končí s 0 body.

Když uvážíte všechny své dobrovolnické činnosti pro nějakou organizaci či skupinu <u>za posledních 12 měsíců</u>, jak často jste takto zpravidla pomáhal/a?

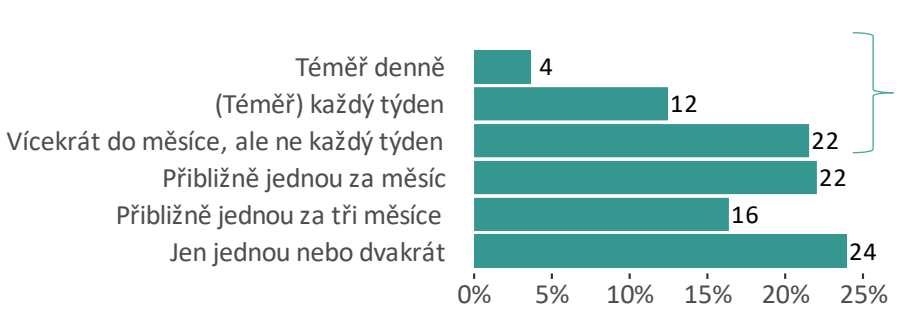

Bod za pravidelnost: alespoň vícekrát do měsíce za posledních 12 měsíců

Dotazováni jen ti, kdo vykonávali dobrovolnickou činnost v posledních 12 měsících.

Označte, prosím, níže všechny formy dobrovolnictví a bezplatné pomoci, které jste v <u>posledních 4 týdnech</u> vykonával/a:

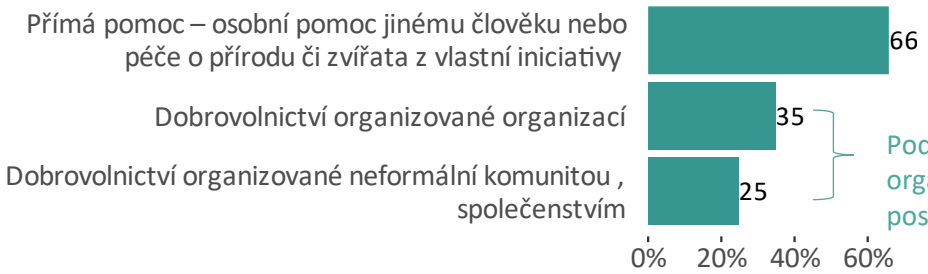

Pokud navíc vykonával „přímou pomoc“ v posledních 4 týdnech… „+1 bod do indexu“

Podobně „+1 bod“ za organizovanou pomoc v posledních 4 týdnech.

Dotazováni jen ti, kdo vykonávali dobrovolnickou činnost v posledních 4 týdnech.

Počet hodin celkově strávěný dobrovolnickou činností <u>v posledních 4 týdnech</u> (kombinace přímé a organizované pomoci)?

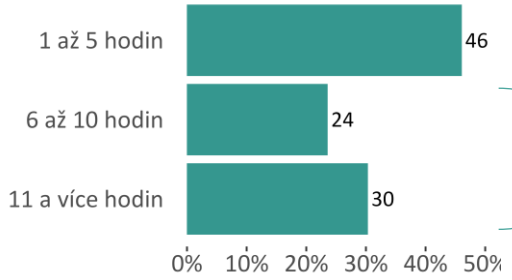

Bod za vyšší intenzitu pomoci: pro ty, kdo pomáhali alespoň 6 hodin v posledních 4 týdnech (kombinace přímé a organizované pomoci.

Dotazováni jen ti, kdo vykonávali dobrovolnickou činnost v posledních 4 týdnech.

Zdroj: STEM

Kapitola 1.6

Dobrovolnictví a vybrané rozdíly mezi sociodemografickými skupinami

Rozdíl v dobrovolnictví podle pohlaví

Za posledních 12 měsíců se do dobrovolnické činnosti v širokém slova smyslu (organizované dobrovolnictví i přímé pomáhání) zapojilo alespoň nějakou minimální měrou přibližně stejné procento mužů i žen. Rozdíly mezi pohlavími nepozorujeme ani v podílu těch, kteří se dobrovolnické činnosti věnovali v posledních čtyřech týdnech. Rozdíly se objevují v typu dobrovolnické činnosti. Muži se častěji hlásí k organizovanému dobrovolnictví (zprostředkované nějakou organizací), zatímco ženy zase k přímému, neorganizovanému pomáhání.

Rozdíly se také objevují v náplni dobrovolnické činnosti. Ženy se častěji než muži věnovaly pečovatelským aktivitám. Téměř tři čtvrtiny z dobrovolnic (73 %) uvedly, že jejich dobrovolnická činnost zahrnovala péči o člověka, přírodu či zvířata, zatímco u mužů to bylo 58 %. Ženy se také častěji podílely na nákupech, přípravě nebo distribuci věcí určených k darování (25 % dobrovolnic oproti 13 % z dobrovolníků-mužů). Muži naopak častěji zastávali funkce ve správních radách nebo organizace reprezentovali (10 % dobrovolníků oproti 2 % dobrovolnic-žen).

Jak již bylo uvedeno výše, také v indexu dobrovolnictví, který kromě prostého zapojení zohledňuje také intenzitu, pravidelnost a různorodost dobrovolnického zapojení, je průměrná hodnota indexu pro muže i ženy podobná, byť pro ženy mírně vyšší. Na základě našeho výzkumu lze tedy říct, že míra dobrovolnického zapojení v Česku příliš nezávisí na pohlaví, ale ženy a muži se zapojují do jiných tematických oblastí a muži mají navíc preferenci pro organizované zapojení, zatímco ženy pro přímou pomoc.

Rozdíl v dobrovolnictví podle věku

Mezi věkovými kategoriemi **18–29 let, 30–44 let, 45–59 let a 60+ let** jsou jen relativně malé rozdíly v podílu lidí, kteří se v posledních 12 měsících zapojili do dobrovolnictví (organizované nebo přímá pomoc), kdy nejstarší lidé se zapojují mírně méně. Ještě menší rozdíly pozorujeme mezi věkovými skupinami v případě dobrovolnické činnosti v posledních čtyřech týdnech, které tolik nepodléhá zkreslení paměti.

Rozdíly se však objevují v typu dobrovolnictví, které jsme zjišťovali mezi dobrovolníky aktivními v posledních čtyřech týdnech.

- Dobrovolnictví organizované nějakou organizací je častější pro dvě prostřední věkové skupiny (30–44 let a 45–59 let), z nichž se takto zapojilo v posledních 4 týdnech 39, resp. 37 % z dobrovolně pomáhajících. (Mezi nejmladšími (18-29) a nejstaršími (60+) je to kolem 30 %.)
- Lidé v nejmladší věkové kategorii se zase oproti ostatním skupinám častěji zapojují aktivitami organizovanými neformální komunitou (42 % z nejmladších dobrovolníků oproti 27, 28, resp. 13 % v ostatních věkových skupinách v tomto pořadí).

Z hlediska souhrnného hlediska indexu dobrovolnictví jsou pak mezi věkovými skupinami také jen relativně malé rozdíly s tím, že index dosahuje mírně nižší hodnoty pro osoby z nejstarší věkové kategorie.

Lidé se v souvislosti s věkem liší také v postoji, zda by měl stát vytvářet podmínky a příležitosti, aby se občané mohli snadno zapojit do dobrovolnictví, nebo by se naopak neměl dobrovolnictví nijak věnovat, protože jde o osobní záležitost. V nejmladší kategorie chce po státu vytváření podmínek pro dobrovolnictví 50 %, proti je jen 15 % (ostatní zvolili postoj uprostřed). V dalších věkových skupinách je tento poměr postupně 44:24, 37:33 a 34:36.

Rozdíl v dobrovolnictví podle vzdělání a materiálního zajištění

Osoby s vysokoškolským vzděláním se častěji zapojovaly do dobrovolnických aktivit prostřednictvím neziskových organizací, ostatní zase častěji formou přímé, nikým neorganizované pomoci.

Hlavní rozdíly mezi vzdělanostními skupinami se projevovaly zejména v motivaci k dobrovolnické činnosti (dotazováno souhrnně pro organizované dobrovolnictví i pro přímou, nezprostředkovanou pomoc za referenční období posledních 12 měsíců). Dobrovolníci bez maturity častěji uváděli, že pomáhali, protože cítili vnější očekávání nebo následovali příkladu přátel. Dobrovolníci bez maturity také častěji pomáhali lidem, kteří dříve pomohli jim (tento aspekt vystihuje až 56 % dobrovolníků v této skupině). Lidé se nižším vzděláním také častěji vnímali dobrovolnictví jako příležitost k posílení svého životopisu a získání zkušeností, které by jim mohly pomoci v budoucnu.

Kapitola 1.7

Odhad objemu a hodnoty dobrovolnictví

Jak jsme viděli výše, častou snahou výzkumů dobrovolničtí je odhadnout jeho hodnotu pomocí peněz. O to se na základě našich dat pokusím v této kapitole. Vycházíme přitom z odpovědí respondentů, ale odhady na celkové populační objemy dobrovolnictví korigujeme pomocí expertního odhadu, který v podkapitole vysvětlujeme.

Výpočet objemu a hodnoty dobrovolnictví: Hodnoty BEZ KOREKCE vyplývající přímo z odpovědí respondentů

Odhad hodnoty dobrovolnictví vyžaduje minimálně dva vstupy. Počet odpracovaných hodin a hodnotu jedné hodiny práce. Počet odpracovaných hodin sledujeme jen pro **poslední 4 týdny**, kdy je možné spoléhat na paměť respondentů. Hodnoty za rok jsou extrapolované na 52 týdnů.

	Dobrovolnická aktivita celkem	**… v tom**		
		Organizované dobrovolnictví	… v tom	Přímá pomoc
			Pro neziskové organizace	
Průměrný počet hodin*	10,4	10,2	11,2	7,24
Počet dobrovolníků (tisíce) / Podíl na dospělé populaci	2 400 tis. / 27 %	1 300 tis. / 15 %	600 tis. / 7 %	1 600 tis. (18 %)
Suma hodin za 4 týdny (mil.)	25 mil.	13 mil.	7 mil.	11 mil.
Suma hodin za rok (mil.) **	323 mil.	168 mil.	89 mil.	146 mil.
Ekvivalent plného úvazku (FTE) (4 týdny/173)	143 tis.	75 tis.	39 tis.	65 tis.
Hodnota práce za rok (medián za hod. = 227 Kč***) (mld.)	74 mld. Kč	38 mld. Kč	20 mld. Kč	33 mld. Kč

Hodnoty v tabulce představují triviální přepočet na základě odpovědí respondentů. **Pro korekce možných nadhodnocení viz další strana!**

Někteří vykonávají organizované dobrovolnictví i přímou pomoc, součet organizovaných dobrovolníků a těch, kdo pomáhají napřímo, tedy nemá odpovídat celku.
(Téměř čtvrtina z dobrovolníků vykonává jak organizovanou, tak přímou pomoc, 30 % jsou jen organizovaní dobrovolníci a 47 % jen přímá pomoc.)

Pro sumy hodin a odhad finanční hodnoty by mělo platit, že součet pro organizované dobrovolnictví a přímou pomoc se rovná „dobrovolnické aktivitě celkem“. Důvodem odchylek je zaokrouhlování všech prezentovaných čísel a používání winsorizovaného průměru, viz poznámka po čarou.

*Poznámka 1: Vzhledem k omezenému počtu pozorování byl použit shora winsorizovaný průměr, tj. horních 10 % hodnot bylo převedeno na 90. kvintil. Cílem je ochránit odhad průměrného oočtu hodin od extrémních hodnot.
** Poznámka 2: Suma hodin za rok nebyla dotazována, je spočítána jako extrapolace údaje za 4 týdny (vynásobení hodnotou (52/4).
*** Poznámka 3: Byl použit aritmetické průměr čtvrtletních mediánů za rok 2024, jak byly zveřejněny ČSÚ, který byl dále vydělen hodnotou 173 (průměrný počet hodin v pracovním měsíci).

Výpočet objemu a hodnoty dobrovolnictví: Hodnoty S KOREKCÍ odhadů

Hodnoty po expertní korekci STEM

Hodnoty v tabulce vynesené barevně (bordó) jsou hodnoty s korekcí na základě úvah v kapitole Metodologie. Konkrétně jde o hodnoty z předchozí strany vynásobené "1/1,4". Čísla představují odhad STEM o skutečné situaci v populaci dospělých s trvalým pobytem v ČR. Týkají se období **posledních 4 týdnů**.

	Dobrovolnická aktivita celkem	**… v tom**		
		Organizované dobrovolnictví	… v tom	Přímá pomoc
			Pro neziskové organizace	
Průměrný počet hodin*	10,4	10,2	11,2	7,24
Počet dobrovolníků (tisíce) / Podíl na dospělé populaci	**1 630 tis. / 19 %**	**860 tis. / 10 %**	**410 tis. / 5 %**	**1100 tis. (12 %)**
Suma hodin za 4 týdny (mil.)	**16,5 mil.**	**8,8 mil.**	**4,6 mil.**	**7,6 mil.**
Suma hodin za rok (mil.) **	**213 mil.**	**114 mil.**	**60 mil.**	**99 mil.**
Ekvivalent plného úvazku (FTE)	**95 tis.**	**51 tis.**	**27 tis.**	**44 tis.**
Hodnota práce za rok (70 % mediánu za hod. = 160 Kč***) (mld.)	**34 mld. Kč**	**18 mld. Kč**	**10 mld. Kč**	**16 mld. Kč**

Hodnoty v tabulce představují triviální přepočet na základě odpovědí respondentů. **Pro korekce možných nadhodnocení viz další strana!**

Někteří vykonávají organizované dobrovolnictví i přímou pomoc, součet organizovaných dobrovolníků a těch, kdo pomáhají napřímo, tedy nemá odpovídat celku.
(Téměř čtvrtina z dobrovolníků vykonává jak organizovanou, tak přímou pomoc, 30 % jsou jen organizovaní dobrovolníci a 47 % jen přímá pomoc.)

Pro sumy hodin a odhad finanční hodnoty se součet pro organizované dobrovolnictví a přímou pomoc rovná „dobrovolnické aktivitě celkem". Drobné odchylky mohou vznikat působením zaokrouhlování a použitím winsorizovaného průměru, viz níže v poznámce pod čarou.

*Poznámka 1: Vzhledem k omezenému počtu pozorování byl použit shora winsorizovaný průměr, tj. horních 10 % hodnot bylo převedeno na 90. kvintil. Cílem je ochránit odhad průměrného oočtu hodin od extrémních hodnot.
** Poznámka 2: Suma hodin za rok nebyla dotazována, je spočítána jako extrapolace údaje za 4 týdny (vynásobení hodnotou (52/4).
*** Poznámka 3: Byl použit aritmetické průměr čtvrtletních mediánů za rok 2024, jak byly zveřejněny ČSÚ, který byl dále vydělen hodnotou 173 (průměrný počet hodin v pracovním měsíci).

Kolik je tedy v Česku dobrovolníků? Komentář STEM o rozdílech mezi různými čísly

Hodnoty po expertní korekci STEM

Dle výzkumu SC&C* se sběrem dat ve 2. pol. roku 2021 vykonávalo dobrovolnickou činnost asi 7 % dospělé populace ve věku od 18 do 64 let (tedy s omezením pouze na populaci v ekonomicky aktivním věku, cca 600 000 lidí). Zjišťování probíhalo pomocí otázky 'Slyšel/a jste někdy o „dobrovolnících", „dobrovolnické činnosti"?', kdy respondenti volili mezi možnostmi: 1) Pracuji jako dobrovolník (7 %), 2) Pracoval/a jsem v minulosti jako dobrovolník, nyní už ne (16 %), 3) Nepracoval/a jsem jako dobrovolník, ale plánuji, že budu (14 %), 4) Nikdy jsem nepracoval/a jako dobrovolník a ani to neplánuji (63 %). Z respondenty uvedeného počtu odpracovaných hodin (agregovaně 450 000 denně) lze při předpokladu 8hodinové pracovní doby dopočítat, že jde o ekvivalent asi **56 000 plných úvazků**. Tento odhad by měl pokrývat všechnu dobrovolnickou činnost, organizovanou i přímou.

V rámci sledování ČSÚ v Satelitním účtu neziskových organizací (nejnovější zveřejněná čísla jsou za rok 2022) jsou sledováni pouze organizovaní dobrovolníci vykonávající práci zprostředkovanou konkrétně neziskovými organizacemi. Údaj vychází z reportingu neziskových organizací v rámci vykazování pro ČSÚ. Vykazovány přitom nejsou počty dobrovolníků, ale přepočet na plné úvazky. Dle této evidence pracuje pro neziskové organizace pracovní síla o velikosti cca **26 000 plných úvazků**. ČSÚ ale dotazuje pouze organizace s 10 a více zaměstnanci, z ostatních dotazuje jen výběr a pro zbytek provádí dopočet. Odhad se také spoléhá na schopnost neziskových organizací evidovat všechnu jimi zorganizovanou práci, která má charakter dobrovolnické práce. Navíc neziskové organizace neorganizují všechno organizované dobrovolnictví. Aktivní jsou také neformální komunity, obecní organizace, případně další aktéři.

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS, 2023, reprezentativní pro populaci 15+) se opět opírá o odpovědi obecné populace a zaměřuje se na organizované dobrovolnictví i na přímou dobrovolnickou pomoc. Výstupy hovoří o 1,66 mil. osob, které v posledním roce dobrovolnicky pomáhaly (19 % z populace), průměrně se každý z nich věnoval dobrovolnické činnosti 58 hodin za rok. To v součtu představuje asi 96 mil. hodin ročně, tedy ekvivalent asi **46 000 plných úvazků**. (Ovšem je potřeba říct, že pokud by byly použity reportované hodiny za poslední 4 týdny, byl by průměrný počet hodin na rok asi dvakrát vyšší. Navíc část respondentů žádný odhad odpracovaných hodin neuvedla. ČSÚ proto ve zprávě upozorňuje, že počet hodin je podhodnocený: „… ve skutečnosti byl objem hodin mnohem větší, protože někteří dobrovolníci počet hodin nebyli schopni uvést.")

V našem výzkumu jsme definici dobrovolnictví záměrně postavili velmi široce a ilustrativně jsme popisovali různé možnosti dobrovolnické práce a pomáhání. Podíl dobrovolníků pak vyšel vyšší, a to **19 % lidí** s uplatněním korekce (viz předchozí strana), kteří dobrovolnicky pomáhali v posledních 4 týdnech a odpracovali ekvivalent **95 000 plných úvazků** (včetně neorganizované pomoci). Při zaměření pouze na organizované dobrovolnictví (organizacemi nebo třeba i jen neformálními komunitami) pak podíl dobrovolníků klesá na 10 %. Celkový objem práce vykonané organizovanými dobrovolníky pak odpovídá asi **51 000 plných úvazků**. Při zaměření pouze na práci vykonanou pro neziskové organizace by pak šlo o **27 000 úvazků**, na kterých se podílí asi 5 % dospělých.

* Výzkum „Koncepce rozvoje dobrovolnictví v České republice…", reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_029/0003724 aktuálně pracovalo coby dobrovolníci 7 %

Kolik je tedy v Česku dobrovolníků? Kvalifikované odhady STEM

Hodnoty po expertní korekci STEM

Obecně lze shrnout, že různé výzkumy se více liší v tom, jak velký podíl dobrovolníků v populaci odhadují, než jak dohadují celkový objem vykonané dobrovolnické práce. To je dáno především použitou definicí dobrovolnictví a formulací otázky, která může být zaměřená více nebo méně široce. Výzkumy, které zachycují menší podíl dobrovolníků, budou mít tendenci zachytit spíše „jádrové“ dobrovolníky s větším počtem odpracovaným hodin. Důležitou roli může hrát i rok sběru dat a měsíc v roce, protože dobrovolnictví reaguje na vývoj ve společnost, speciální událost a má také sezónní charakter.

V prezentovaném výzkumu STEM jsme se snažili o zachycení dobrovolnictví ve velmi širokém slova smyslu včetně neformální jednorázové pomoci sousedovi nebo lidem v okolí až po formálnější dobrovolnictví zprostředkované organizací. Pro získání konzervativního odhadu uvažujícího nadhodnocení způsobené použitou metodou sběru dat jsme použili korekci odhadů vyplývajících z dat pomocí koeficientu, jehož konstrukce je vysvětlena v kapitole Metodologie. Výsledkem jsou následující populační odhady STEM:

- **Odhad v objemu ekvivalentním 95 tisícům plných úvazků s hodnotou 34 mld. Kč za rok ukazuje obrovský objem pomoci a práce vykonané bez nároku na odměnu pro různé lidi mimo domácnost a rodinu. V referenčním období posledních 4 týdnů se na tomto objemu podílelo dle odhadu STEM 19 % z dospělé populace. Tento odhad umožňuje ocenit objem solidarity, který se děje v rámci občanské společnosti mimo sféru rodiny a mimo sféru placeného zaměstnání. Z hlediska časové dotace odpovídá tento objem práce asi 2,2 % práce, kterou Češi a Češky vykonávají placeně.* Z hlediska finanční hodnoty jde o ekvivalent asi 1,3 %.****
- **Z toho práce v objemu 51 tisíc plných úvazků (v hodnotě asi 18 mld. Kč za rok) je organizované dobrovolnictví zprostředkované nějakou organizací nebo neformální komunitou. Tento roční objem vychází z odpovědí pro referenční období posledních 4 týdnů, kdy se takto zapojilo 10 % dospělých.**
- **Konečně práce v objemu 27 tisíc plných úvazků (10 mld. Kč za rok) představuje organizované dobrovolnictví zprostředkované konkrétně neziskovými organizacemi. Jak jsme ukázali výše, nejčastěji jde o činnost zprostředkovanou zájmovými organizacemi, jako jsou myslivci, rybáři, zahrádkáři, včelaři či chovatelé, a také sportovními kluby či sdruženími a dobrovolnými hasiči. V referenčním období posledních 4 týdnů se takto zapojilo 5 % z dospělé populace.**

* Poznámka: Pro přibližný odhad objemu hodin odpracovaných na pracovním trhu české ekonomiky vycházíme z údajů ČSÚ pro konec roku 2023: Počet zaměstnaných = 5 088 tisíc. A vlastního odhadu o průměrném počtu odpracovaných hodin: 1800. Z toho vyplývá přibližně 9,2 mld. hodin odpracovaných v tržní ekonomice.

** Poznámka 2: Pro odhad vycházíme z průměrné mzdy 46 000 Kč (2024), 173 hodin odpracovaných za měsíc a výše uvedeného počtu 9,2 mld. hodin odpracovaných v ekonomice. Z toho vyplývá celková hodnota práce 2,4 biliónu korun. Zohledněny nejsou odvody zaměstnavatele, aby bylo číslo srovnatelné s hodnotou dobrovolnictví. Jde o hrubý odhad přibližného stavu.

Kapitola 2

Dárcovství

Co víme o filantropii v Česku z jiných zdrojů

Případným rozporům mezi výsledky dle různých metodik se věnujeme v diskusi na konci kapitoly.

STEM realizoval ve druhém pololetí 2024 výzkum darování na základě dat Generálního finančního ředitelství o daních z příjmů, jejichž součástí je i informace o tom, jaký objem darů fyzické a právnické osoby uplatnily pro snížení daňového základu. Výstupy projektu byly zveřejněny formou online prezentací ZDE, webová stránka zároveň obsahuje i odkaz na závěrečnou zprávu. Doplňkově se výzkum opíral také o data z dárcovských platforem Darujme.cz a Donio. Z výzkumu vyplynulo následující:

- Byla provedena rešerše. Z té vyplynulo, že v Česku je věnováno poměrně málo systematické pozornosti výzkumu filantropie. Dohledat lze spíše řadu ad hoc studií, které se opírají o různá dílčí data, takže srovnatelnost mezi nimi je problematická, a postupně zastarávají. Nízký zájem výzkumného sektoru o téma filantropie se pravděpodobně promítá i do omezené dostupnosti dat.
- Za posledních deset let se v ČR nominálně ztrojnásobil objem darů. Zatímco v roce 2012 činil objem darů uplatněných v daňových přiznáních fyzických a právnických osob 4 ,4mld. Kč, v roce 2022 to bylo již 12,5 mld. Kč. I při očištění o inflaci jde o dvojnásobek. Výzkum zároveň nebyl schopen zachytit všechny dary, ale pouze ty uplatněné v daňových přiznání. Údaje GFŘ navíc nejsou kompletní. Lze z nich vyčíst pouze dary právnických osob (ty mohou uplatnit dary nad 2000 Kč) a části fyzických osob (pro FO je limit 1000 Kč). Pro fyzické osoby totiž nejsou k dispozici údaje: (a) lidí, které nepodávají daňové přiznání, typicky lidé ekonomicky neaktivní, důchodci, (b) zaměstnanců, za které daňové přiznání odevzdává zaměstnavatel, což je asi 70 % zaměstnanců Pro ně GFŘ údaj o uplatněných darech nemá k dispozici. Z logiky věci pak chybí také údaje o darech menších, než je výše uvedený limit (např. pouliční sbírky), ale také větší dary, které se lidi z různých důvodů rozhodnou neuplatnit pro snížení daňového základu. Chybí také dary, které přesahují maximální limit, o který lze snížit daňový základ. Tento limit byl v posledních letech (2022 až 2024) 30 %. Jedinci, kteří dali více než 30 %, si o nadlimitní část daru již daňový základ snížit nemohli.
- Češi a Češky jsou impulzivní dárci. Dárcovství silně reaguje na mimořádné události, jako jsou přírodní katastrofy, válka na Ukrajině nebo i silně medializované individuální lidské příběhy. Zároveň platí, že pravidelní dárci darují v průměru významně vyšší částky.

Kromě toho k dispozici data Fóra dárců, které každoročně zveřejňuje Mapu dárcovství s cílem odhadnout celkový objem darů od různých subjektů. Poslední dostupná Mapa dárcovství 2024 (pracující převážně s údaji pro rok 2023) uvádí expertní odhad, že celkový objem dárcovství od firem, individuálních dárců a nadačního sektoru byl v Česku v roce 2023 14,1 mld. Kč.

Jak jsme přistupovali k měření filantropie v našem výzkumu

Naším cílem bylo zachytit celkový objem dárcovství od jednotlivců v rámci omezení daných dotazníkovým šetřením. Mezi ta patří především nutnost spoléhat se na paměť respondentů, neochota poměrně velké části lidí mluvit o konkrétních darovaných částkách a také omezení plynoucí z využití online panelu. Zároveň jsme pomocí šetření chtěli alespoň zhruba odhadnout některé zcela chybějící údaje. Především:

- Bohužel státu chybějí informace o tom, jaký objem darů odečítají v rámci daňových přiznání zaměstnanci, za které podává daňové přiznání zaměstnavatel. Pokusíme se to proto odhadnout s využitím dotazníkových dat.
- Dále nevíme, jaký je přibližný poměr mezi dary, které lidé uplatňují v přiznáních, oproti darům, které neuplatňují. I to jsme se pokusili odhadnout.

Kromě celoroční perspektivy omezené ještě nutností dotazovat se na konci roku 2024 na rok 2023 jsme ale použili také perspektivu posledních 4 týdnů, která je spolehlivější z hlediska paměti. Podobně jako u dobrovolnictví tedy na následujících stranách rozlišujeme, jestli se údaje týkají:

Posledních 4 týdnů

Posledních 12 měsíců

Stejně jako u dobrovolnictví vycházíme z toho, že celkový objem dárcovství může být v dotazníkovém šetření nadhodnocen oproti realitě. Na základě existujících administrativních dat a úvah v kapitole Metodologie proto na konci této kapitoly provádíme expertní korekci s cílem co nejpřesněji odhadnout skutečné populační hodnoty nad rámec inference z dat.

Ač se o individuálním dárcovství drobných dárců v Česku tolik nemluví, je velmi rozšířené. Skoro polovina lidí daruje během roku nějaký finanční dar (odhad po uplatnění expertní korekce).

Dva ze tří dotazovaných uvedli, že za posledních 12 měsíců darovali nějaký obnos na dobročinné účely. Dotaz jsme neomezovali žádnou minimální výší daru, může se tedy jednat i o příspěvek na pouliční sbírku, poslání DMS atp., stejně jako pravidelné dary formou trvalého příkazu.

Z těch, kdo něco dali za posledních 12 měsíců, jich zároveň každý třetí něco dal také za poslední 4 týdny. To odpovídá 22 % v rámci všech dotazovaných.

Na základě kvalifikovaného odhadu míry nadhodnocení způsobeného metodologickými limity (viz Kapitola 1: Metodologie), odhadujeme, že v celé populaci dospělých je:

46 % dospělých, kteří v posledních 12 měsících dali nějaký finanční dar

15 % dospělých, kteří v posledních 4 týdnech dali nějaký finanční dar

Daroval/a jste <u>za posledních 12 měsících</u> finanční dar/y na dobročinné účely?

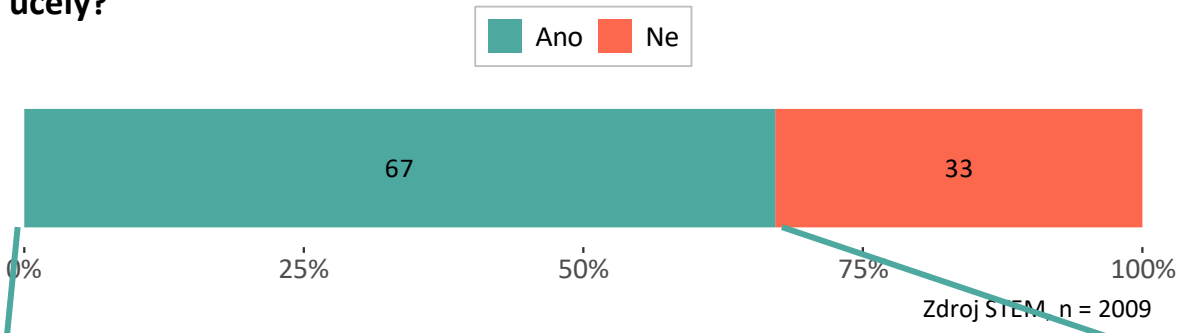

Daroval/a jste <u>za poslední 4 týdny</u> finanční dar/y na dobročinné účely? (Pouze ti, co darovali v posledních v posledních 12 měsících)

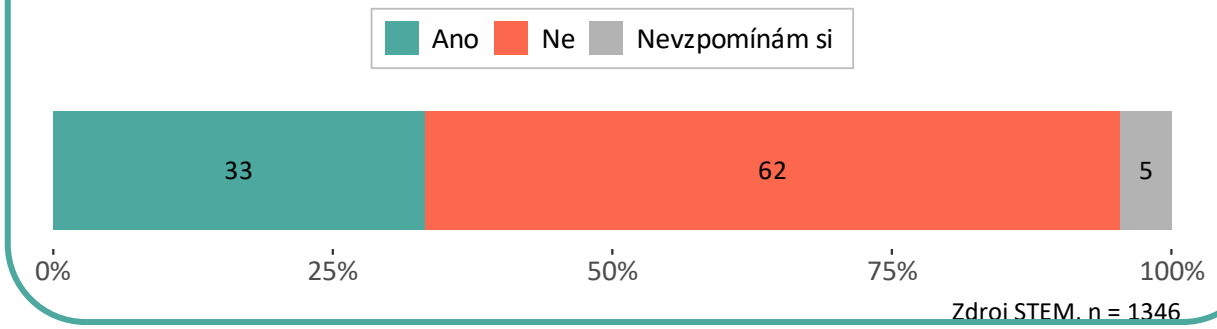

Velmi zhruba lze říct, že typický (mediánový) český dárce daruje asi 1200 Kč ročně. Aritmetický průměr ročního daru je pak kolem tří a půl tisíce.

Ochota lidí sdělovat konkrétní výši jejich dárcovství je omezená. Jen asi polovina z těch, kdo nějaké peníze darují, byla ochotna uvést, kolik to je. Získané odpovědi je proto potřeba brát s rezervou.

Medián celkového ročního reportovaného daru byl 1200 Kč, což odpovídá stokoruně měsíčně. S ohledem na to, že někteří lidé darují výrazně více, byl průměrný roční dar výrazně vyšší, asi tři a půl tisíce korun.

Celkové dary za posledních 12 měsíců (Pouze nenulové hodnoty)

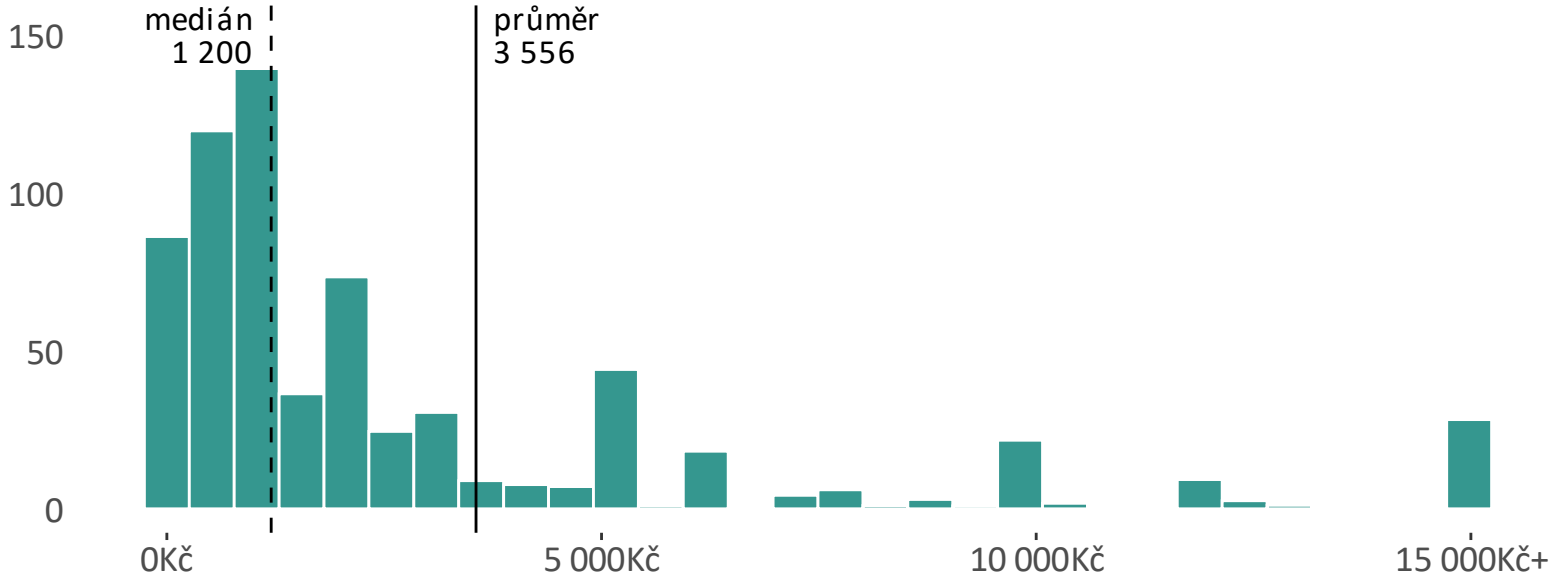

Zdroj STEM, n = 660

* Poznámka: První výpočet je násobek průměrného daru a velikost dospělé populace vynásobený podílem dárců, tj. 3556 * 8180000 * 0,67. Druhý výpočet pak přidává ještě činitel (660/1346).

Pokud zaostříme na ty, kdo darovali v posledních 4 týdnech, je jejich mediánový dar 400 Kč, aritmetický průměr je pak 800 Kč.

Lidé, kteří dali peníze na dobročinné účely v posledních 4 týdnech, jsou pravděpodobně pravidelnější a více zapálení dárci. To se ukazuje i na výši darů, kterou uvádějí. Ta je 400 Kč (medián), resp. 800 Kč (průměr). Vzhledem k výrazně kratšímu časovému oknu to představuje vyšší částky než při dotazu na celý rok (minulá strana), ovšem pro menší část veřejnosti.

Jak velkou finanční částku jste celkově daroval/a na dobročinné účely za poslední 4 týdny? (Pouze nenulové dary)

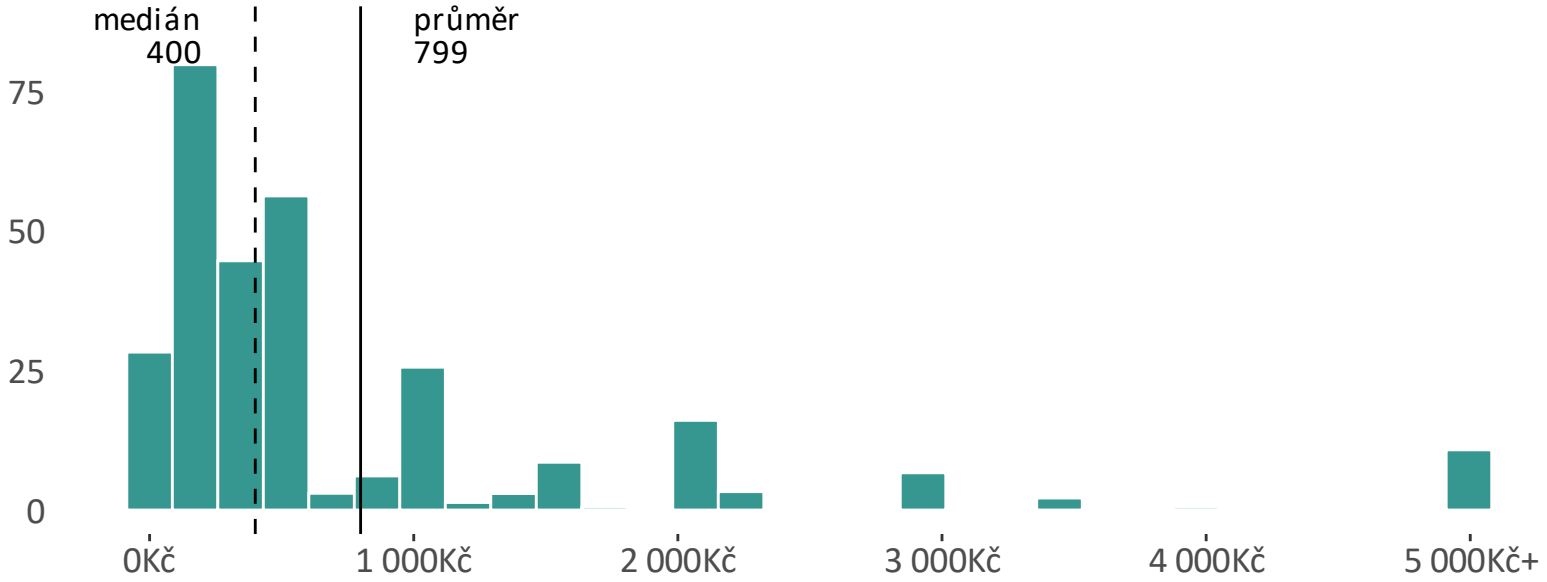

Zdroj STEM, n = 288.
Pouze respondenti, kteří darovali v posledních 4 týdnech a byli ochotní uvést částku.

Kapitola 2.1

Dárcovství v daňových přiznáních a odvozený odhad celkové dárcovství

Nejspolehlivější data o dárcovství jsou data z daňových přiznání. Jejich problém ovšem je, že nezachycují všechny dary, ale jen dary, od kterých mají lidé potvrzení o daru a zároveň se rozhodnou je v přiznání uplatnit. Zároveň nezachycují dary zaměstnanců, za které daňové přiznání zpracovává zaměstnavatel, což je ale asi 70 % všech zaměstnanců. Data o dárcovství z daňových přiznání jsou proto sice spolehlivá v tom smyslu, že musí být doložena potvrzením o daru, ale jsou velmi neúplná v tom ohledu, jakou část dárcovství zachycují. Proto jsme této perspektivě věnovali pozornost také v dotazníkovém šetření, abychom alespoň nahrubo dokázali odhadnout, jak velkou část dárcovství daňová přiznání ve skutečnosti zachycují.

Většina dospělých (asi 4 z 5) se aktivně o daňové přiznání nestará – buď jim ho zpracovává zaměstnavatel, nebo ho vůbec podávat nemusí (např. důchodci). Pětina dospělých si přiznání vyřizuje sama.

Z oficiálních údajů ČSÚ víme, že počet zaměstnanců v Česku je necelých 5 miliónů. Za většinu z nich (asi 70 %, 3,5 mil.) dle GFŘ podává daňové přiznání zaměstnavatel, zbývajících asi 30 % (tj. 1,5 mil.) podává přiznání samo. Kromě toho samostatně podává přiznání také přes 600 tis. OSVČ na hlavní pracovní poměr.* Poměr pracujících, kteří podávají přiznání sami, vůči těm, za které jej podává zaměstnavatel, je tak přibližně 2,1 : 3,5, což hrubě odpovídá i rozložení ve výběrovém souboru, viz graf vpravo. **Šetření je tedy z hlediska těchto proporcí poměrně dobře reprezentativní.**

„Podával/a jste za rok 2023 daňové přiznání? Která z následujících možností pro vás platí?“

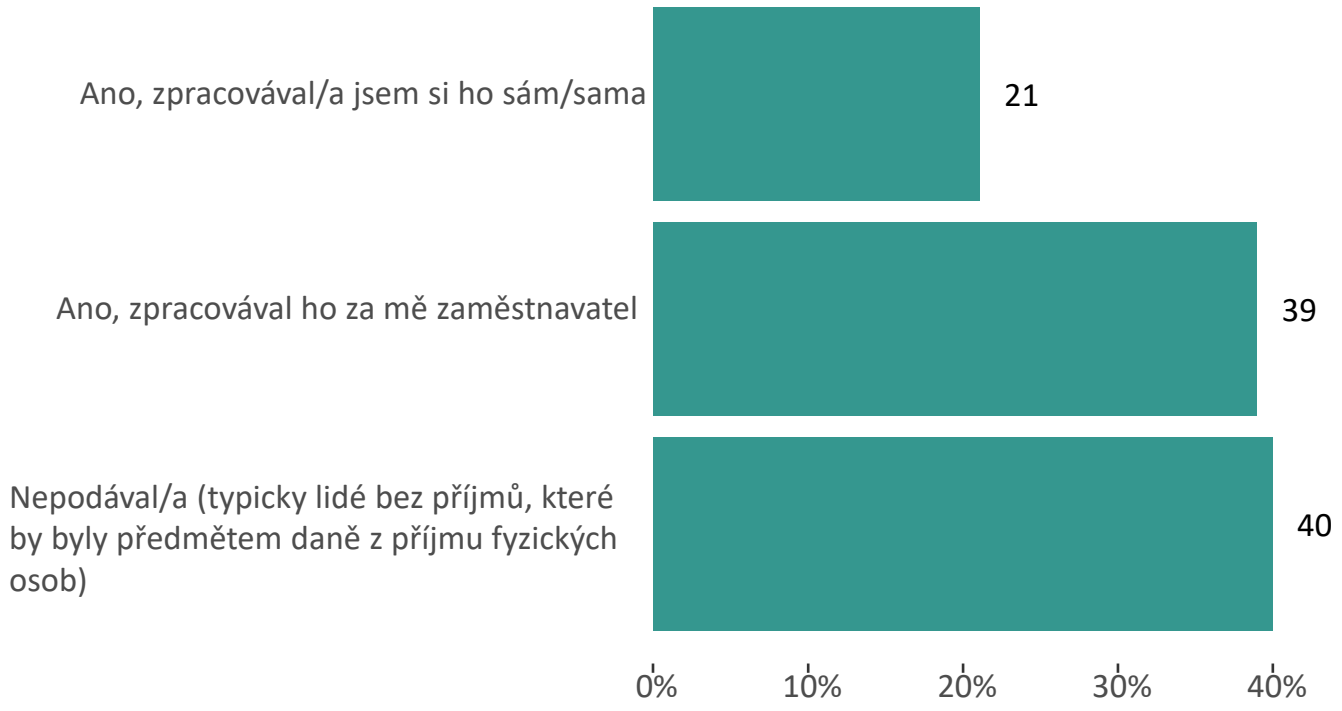

Zdroj STEM, n = 2009

* Poznámka: U OSVČ na vedlejší pracovní poměr zjednodušeně předpokládáme, že mají také zaměstnání a jejich přiznání se tedy překrývá se zaměstnanci, kteří přiznání podávají sami.

Necelá pětina lidí v šetření, kteří podávali daňové přiznání, využila možnost odpočtu daru.

Za rok 2023 podalo daňové přiznání téměř 5 milionů osob, ať už samostatně jako OSVČ nebo zaměstnanci, nebo prostřednictvím svého zaměstnavatele. Z nich 18 % uvedlo, že si odečetlo dar z daňového základu, ostatní tuto možnost nevyužili, a to buď proto, že nedarovali žádnou částku, kterou by si dle zákona odečíst mohli, nebo darovali, ale svůj dar v přiznání neuplatnili (případně si nevzpomínají).

Z administrativních dat Generálního finančního ředitelství bohužel nejde zjistit, jak velký podíl těch, koho se týká daňové přiznání, uplatňuje odečet z daňového základu za dar. Víme ale, že z těch zaměstnanců, kteří podávají přiznání sami, tedy nedělá to za ně zaměstnavatel, uplatňuje potvrzení o daru pro slevu na dani asi 11 % fyzických osob.* V datech z dotazníkového šetření přitom vidíme, že z podsouboru zaměstnanců, kteří podávají přiznání sami, odečetlo dar dokonce 23 %. Ukazuje se tedy, že vy výběrovém souboru jsou výrazně nadhodnoceny (asi dvojnásobně) osoby, které více darují, resp. více uplatňují slevu na dani v souvislosti se svým darem.

„Odečetl/a jste si v daňovém přiznání za rok 2023 nějaké dary?“
(Ať už přímo nebo Váš zaměstnavatel na základě potvrzení o daru, které jste mu poskytl/a)

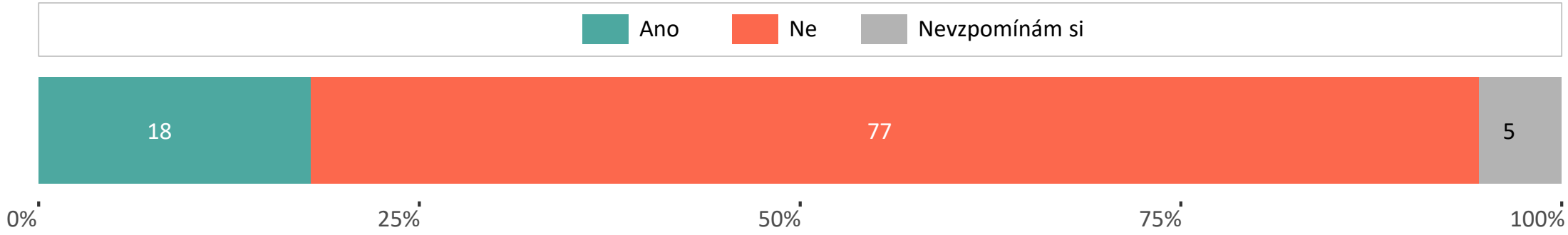

Zdroj STEM, n = 1206
Dotazováni byli pouze ti, kteří za rok 2023 podali daňového přiznání, ať už sami, nebo prostřednictvím zaměstnavatele.

* Poznámka: To vyplývá z analýzy STEM pro Úřad vlády ČR financovaný TAČR, viz výstupy dostupné online ZDE.

Dary si od základu daně odečítají především dárci, kteří darují více.

Z omezeného množství odpovědí lidí, kteří si odečetli dary z daňového základu a zároveň byli ochotni uvést, kolik peněz darovali, vidíme, že mediánový i průměrný dar je v této skupině výrazně vyšší než u celé populace dárců. To je logické, protože fyzické osoby mohou v daňovém přiznání uplatnit až dary od celkové výše 1000 Kč.

Medián uplatněného daru v této skupině je 4500 Kč, průměrný dar je pak asi 7800 Kč.

Jak velkou částku jste si odečetl/a jako dar z daňového základu za rok 2023? (Pouze nenulové hodnoty)

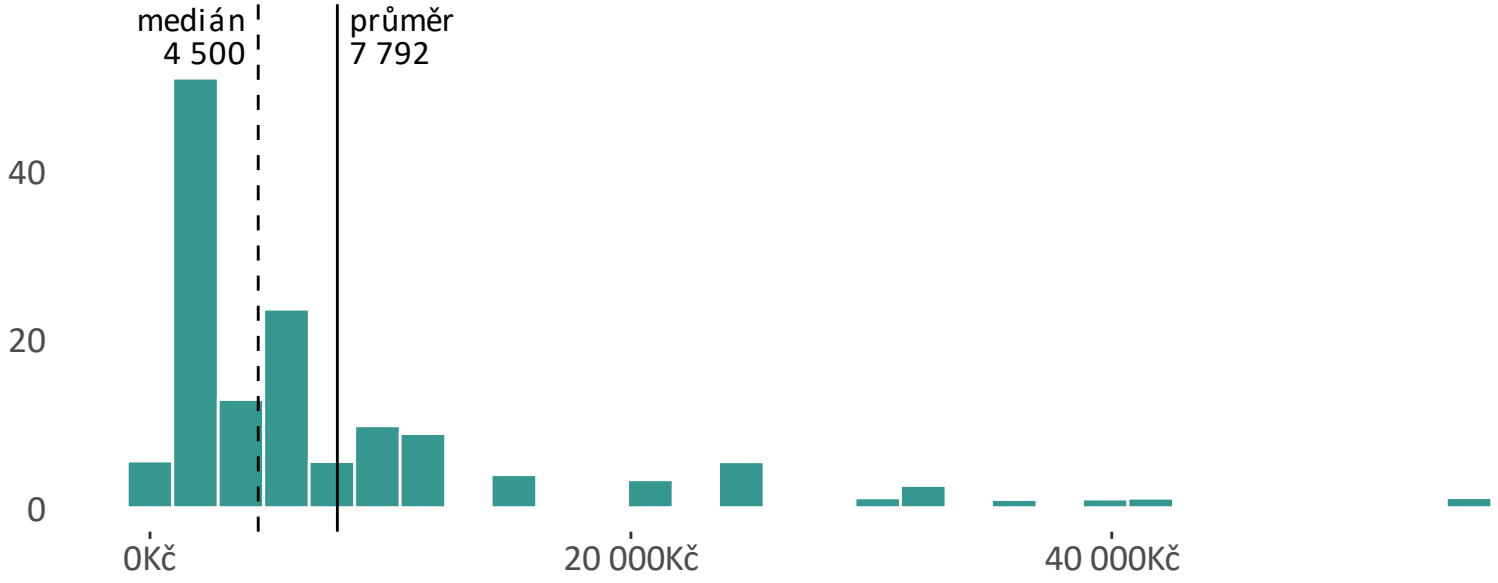

Zdroj STEM, n = 130.

Z celkového výběrového soubor (n = 2009) daňové přiznání podalo 1206, z nich 206 odečetlo nenulovou částku, z nich 130 si pamatuje o jakou částku šlo a bylo ochotno ji sdělit (35 nechce uvést a 41 si pamatuje, že něco odepsali, ale ne kolik).

Většina lidí vyplnila částku odhadem, ale věří, že si ji pamatují správně.

Většina lidí, kteří v dotazníku vyplnili konkrétní částku odečtenou z daňového přiznání za rok 2023, uvedla, že si ji pamatují poměrně přesně, ale nezjišťovali ji přímo z kopie přiznání (84 %). Dalších 9 % uvedlo, že částku zadalo spíše odhadem a může být nepřesná. Pouze 7 % respondentů si číslo ověřilo přímo v daňovém přiznání, což jsme v dotazníku doporučili jako ideální přístup, pokud mají tu možnost.

Vyplnil/a částku odečtenou z daňového přiznání s nahlédnutím do kopie daňového přiznání nebo číslo odhadl/a zpaměti:

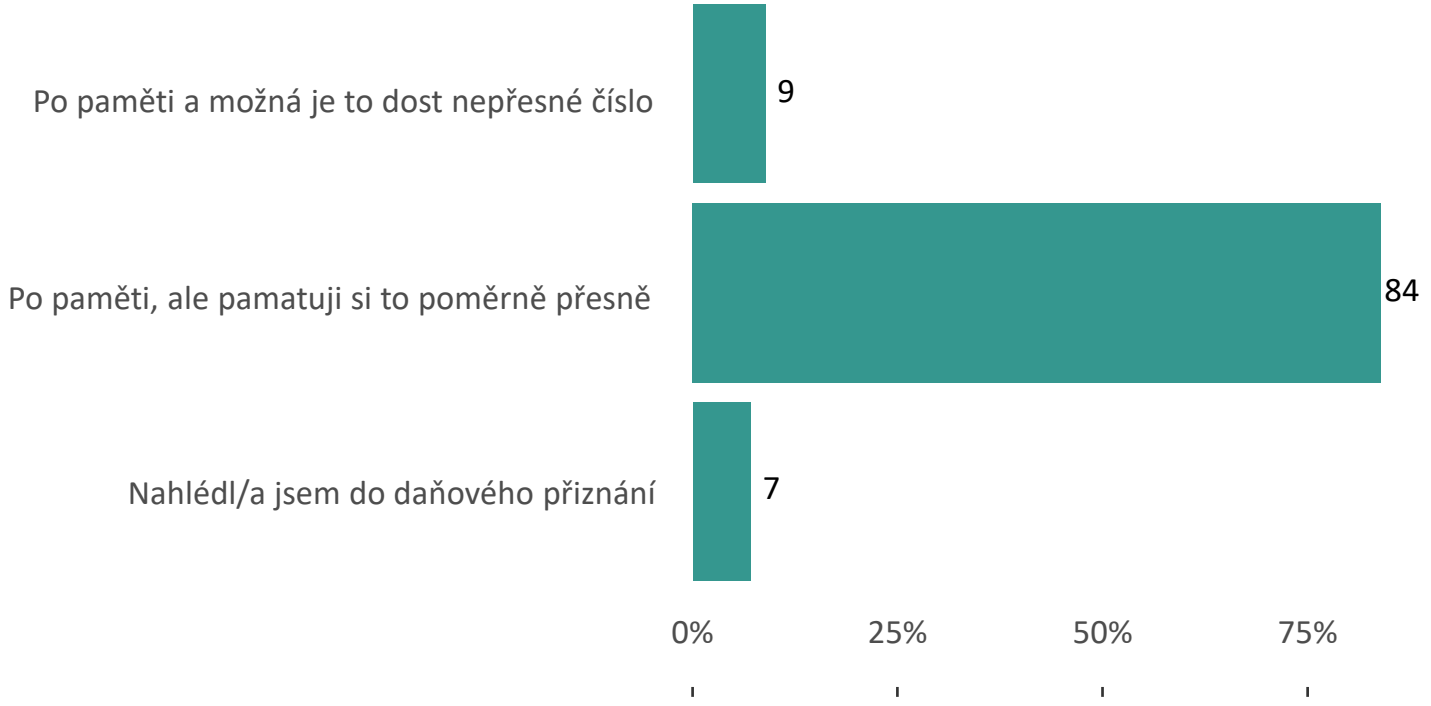

Zdroj STEM, n = 130

Dotazováni byli pouze ti, kteří za rok 2023 vyplnili v dotazníku konkrétní částku, kterou si odečetli z daňového přiznání, ať už sami, nebo prostřednictvím zaměstnavatele.

Dopočty na základě administrativních a dotazovaných údajů o darech odečtených v daňových přiznáních. (Pro větší detail viz Příloha: Metodika)

Jak se liší dárcovství zohledněné v daňovém přiznání mezi zaměstnanci, kteří si zpracovávají daňové přiznání sami (30 % zaměstnanců), a těmi, za které ho zpracovává zaměstnavatel (70 % zaměstnanců)?

- Z administrativních údajů víme, že v roce 2023 ti první odečetli dary ve výši 2,1 mld. Kč.
- Z dotazníkového šetření odhadujeme, že poměr odečtených darů mezi první a druhou skupinou je 3 : 3,76
- Z toho vyvozujeme, že zaměstnanci, za které podává daňové přiznání zaměstnavatel, odečetli od daňového základu dary ve výši 2,6 mld. Kč

Zaměstnanci, za které přiznání zpracovává zaměstnavatel, odečítají dary méně často a také v průměru nižší částky. Celkem jich ale je více než dvojnásobně více, takže celkový objem darů od nich ve výsledku pravděpodobně nejen dorovná, ale dokonce mírně převáží dary od zaměstnanců, kteří si přiznání zpracovávají sami. Celkově fyzické osoby za rok darovaly a v daňových přiznáních uplatnily: 2,1 mld. + 2,6 mld. + 1,4 mld. (OSVČ) = 6,1 mld. Kč.

Jak se liší celkové v daňových přiznáních uplatněné dary od těch neuplatněných?

- Lidé nemohou uplatnit dary podlimitní (pod 1000 Kč v součtu za rok, například pouliční sbírky, DMS atp.) ani nadlimitní (v letech 2022 až 2024 by šlo o dary vyšší než 30 % vyměřovacího základu).
- Lidé často neuplatňují dary, které by mohli: neví o té možnosti, nechtějí, nestojí jim to za to.
- Lidé darují, ale nepodávají daňové přiznání (důchodci, lidé s vlastními příjmy do 60 000 Kč ročně).

Z dotazníkového šetření jsme odvodili poměr mezi dary, o kterých lidé tvrdí, že je uplatňují, a těmi, které neuplatňují v daňových přiznáních. Tento poměr je 0,71. Z toho jsme učinili odhad, že celkové dary fyzických osob neuplatněné v daňových přiznáních představují asi 8,6 mld. Kč (výpočet: 6,1*(1/0,71)).

* Poznámka: To vyplývá z analýzy STEM pro Úřad vlády ČR financovaný TAČR, viz výstupy dostupné online ZDE.

Odhad celkového dárcovství: SHRNUTÍ

Dle dat GFŘ zpracovaných STEM pro Úřad vlády (financováno TAČR) uplatnili za rok 2023 zaměstnanci, kteří sami podávají daňová přiznání, dary ve výši 2,1 mld. Chybějící údaj o uplatněných darech zaměstnanců, za které podává přiznání zaměstnavatel (70 % zaměstnanců), lze doplnit hrubým odhadem ve výši 2,6 mld. Kč. Celkové dary uplatněné zaměstnanci by pak byly ve výši asi 4,7 mld. Kč. Dary OSVČ (hlavní činnost) jsou pak ve výši další 1,4 mld. (vyplývá přímo z analýzy STEM dat GFŘ). Celkově tak dary fyzických osob uplatněné v přiznáních za rok 2023 odhadujeme na 6,1 mld. Kč.

Z analýz STEM dat daňových právnických osob (GFŘ) dále vyplývá, že ty odečetly od daňového základu částku darů ve výši 6,3 mld. Kč. Celkem tak můžeme říct, že fyzické a právnické osoby dohromady odečetly v daňových přiznáních celkem dary ve výši 12,4 mld. Kč.

Kromě toho jsme z dat v dotazníkovém šetření učinili odhad objemu darů fyzických osob neuplatněných v přiznáních. Na základě odpovědí respondentů jsme zjistili poměr mezi reportovanými uplatněnými a neuplatněnými dary. Ten je 0,71. Z toho plyne objem neuplatněných darů fyzických osob ve výši 8,6 miliardy Kč. Celkem tedy fyzické osoby v Česku za rok darují asi 14,7 mld. Kč.

Dary odečtené v daňových přiznáních		**12,4 mld. Kč**	**Poznámka**
Z toho	Zaměstnanci	4,7 mld. Kč	Analýzy STEM dat GFŘ + dopočet z dotazníkových dat
	OSVČ	1,4 mld. Kč	Analýzy STEM dat GFŘ
	Firmy	6,3 mld. Kč	Analýzy STEM dat GFŘ
Dary nezachycené v daňových přiznáních (Fyzické osoby (zaměstnanci + OSVČ)		**8,6 mld. Kč.**	Dopočet STEM z dotazníkových dat

Celkový objem filantropie v Česku tak odhadujeme na **21 mld. Kč ročně** při kombinování dostupných administrativních dat za rok 2023 (daňová přiznání) a dotazování na konci roku 2024.

To odpovídá 0,3 % HDP (r. 2023).

* Poznámka: To vyplývá z analýzy STEM pro Úřad vlády ČR financovaný TAČR, viz výstupy dostupné online ZDE.

Jakým způsobem a na co lidé dávají

V doplňkových otázkách jsme se ptali také na to, jakým způsobem lidé darují a na jaké témata.

Digitální platby v české individuální filantropii převládají. Polovina z dárců v referenčním období posledních 4 týdnů darovala jednorázovým převodem či kartou, čtvrtina má nastavený trvalý příkaz.

V posledních 4 týdnech darovalo finanční příspěvek na dobročinné účely asi 22 % dospělých. Mezi nimi nejčastější formou byl jednorázový převod nebo využití platební karty (50 %). Trvalý příkaz pak má nastaveno 25 % z nich. Digitální forma dárcovství tak převažuje.

K hotovostnímu daru se přihlásilo 27 % z dárců, tj. asi 6 % ze všech. Formu dárcovské SMS uvedlo 11 % z dárců.

„Jakou formou jste v posledních 4 týdnech finančně přispěl/a na dobročinné účely?“

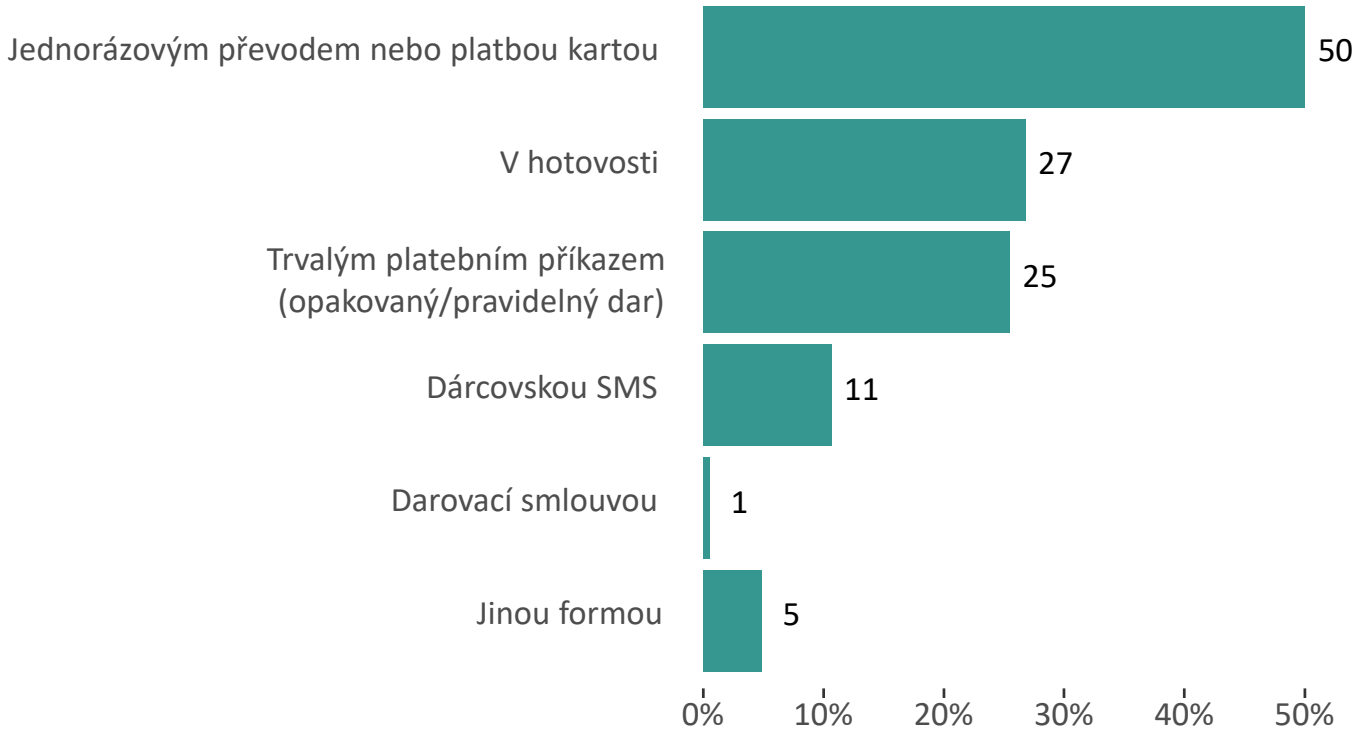

Zdroj STEM, n = 449

Dotazováni byli pouze ti, kteří v posledních 4 týdnech darovali finanční příspěvek na dobročinné účely.

V posledních 4 týdnech před dotazováním lidé nejvíce dávali peníze na pomoc s následky přírodních katastrof a péči o nemocné a zdravotnictví

O víkendu 13. až 15. září zasáhly Česko ničivé povodně. Dotazování bylo z tohoto důvodu odloženo z původně plánovaného října až na druhou polovinu listopadu, aby bylo zachyceno „normální“ období.* Přesto lidé uvedli, že v posledních 4 týdnech nejčastěji darovali na pomoc s následky přírodních katastrof. Je tedy možné, že vlna dárcovství se více rozptýlila v čase, případně respondenti nedokázali přesně vyhodnotit, kde peníze dali. Každopádně se k tomuto zaměření svých darů přihlásil 1 z 5 dárců.

Podobně je na tom také téma péče o nemocné, umírající a obecně oblast zdravotnictví (též 1 z 5 dárců). Lidé dále přispívali na životní prostředí, práci s dětmi a mládeží, ale i na účelem nespecifikovanou pomoc neziskovým organizacím, na sociální témata (chudoba, bezdomovectví) a 8 % dárců uvedlo také dary v souvislosti s válečnými konflikty, pravděpodobně především na Ukrajině. Ukazuje se, že pokud lidé přispívají, pak nikoliv výjimečně na více oblastí.

Do kategorie „Jiné“ v grafu spadají například péče o staré lidi (8 %), náboženství (6 %), volnočasové aktivity (4 %), rozvojová pomoc (4 %), rozvoj komunit (3 %) nebo obhajoba lidských práv (2 %). Ostatní nabízené (média, kultura, výzkum, umění, ochrana památek… vybralo méně než 2 % dárců; 14 % uvedlo, že darovali na ještě úplně něco jiného mimo nabídku.

Ve prospěch kterých z následujících oblastí či témat jste za poslední 4 týdny daroval/a peníze? Vyberte všechny možnosti, které platí.

Zdroj STEM, n = 449

Dotazováni byli pouze ti, kteří v posledních 4 týdnech darovali finanční příspěvek na dobročinné účely.

*Poznámka: V dotazníku byly respondenti před sekcí na darování upozorněni následujícím textem: „Jen pro připomenutí: Letošní velké povodně začaly o víkendu 13. až 15. září. Pokud jste přispěli na škody způsobené povodněmi v následujících zářijových týdnech, tyto příspěvky už nespadají do posledních 4 týdnů, proto je prosím nepočítejte. Dotazování se záměrně koná tak, aby se netýkalo období bezprostředně po povodních.“

Nejčastěji lidé v posledních 12 měsících využili k dárcovství platformu Donio. Většina dárců (66 %) však žádnou online platformu nevyužila.

V posledních letech narůstá fenomén online dárcovství, které do velké míry mohou usnadňovat specializované online platformy. Dvě největší české platformy jsou v současnosti Donio a Darujme.cz. Objem darů skrze ně vybraný narostl mezi lety 2020 a 2023 z 0,3 mld. Kč na 1,02 mld. Kč.*

K využití platformy Donio se ve výzkumu přihlásilo 22 % z těch, kdo uvedli, že v posledním roce něco darovali (tedy asi 15 % ze všech dospělých). To je pravděpodobně více, než jaká je skutečnost. Přímo z dat Donio totiž vyplývá, že platforma měla v roce 2023 asi 446 tisíc unikátních dárců. I pokud by se jejich počet dále zvyšoval, není pravděpodobné, že by jich bylo v roce 2024 (rámcově období dotazování) o tolik více. Roli zde pravděpodobně hraje zkreslení paměti pro takto dlouhé období a možná také skutečnost, že o platformě se hodně mluvilo ve veřejném prostoru, a zároveň také metodologické ohledy diskutované v příloze: Metodologie. V tomto bodě korekci neprovádíme, protože relativně aktuální údaj za rok 2023 je známý.

Využil/a jste pro darování některou z online platforem pro organizaci sbírek a darování peněz? (Možnost více odpovědí)

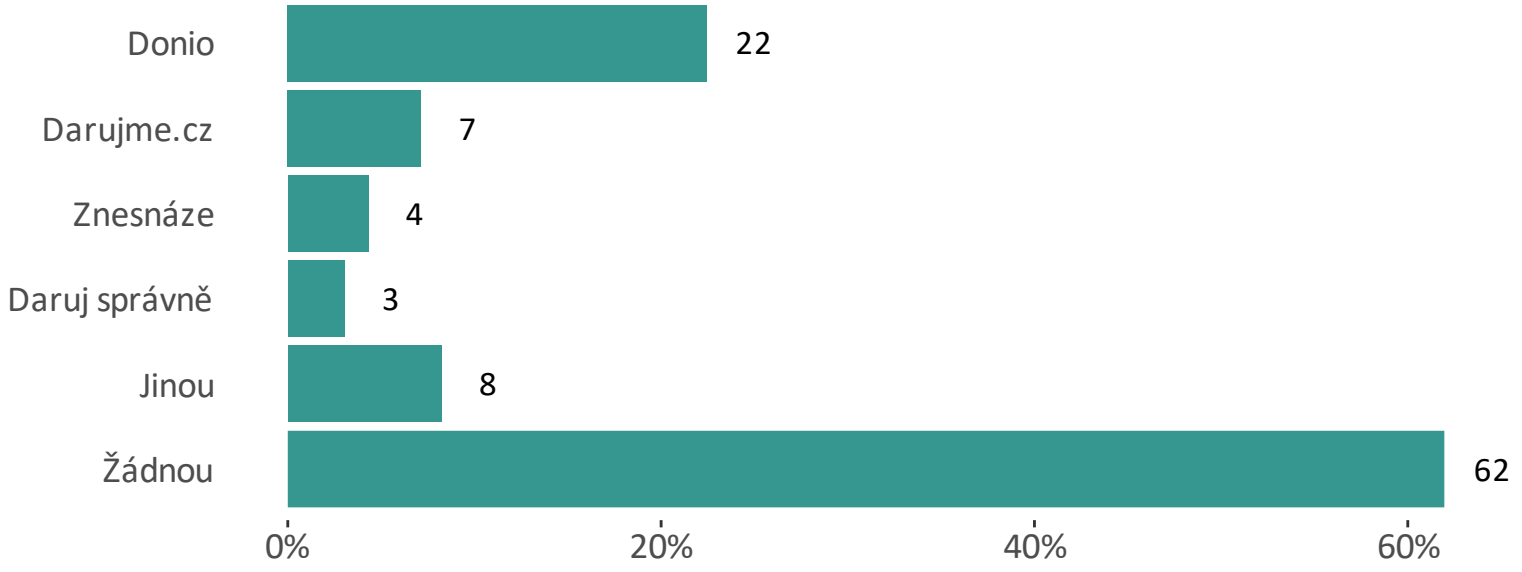

Zdroj STEM, n = 1 340.
Dotazováni jen ti, kdo v posledních 12 měsících darovali nějaké peníze na dobročinné účely.

*Poznámka: Tento souhrnný údaj za obě platformy vyplývá z analýz STEM v rámci projektu „Analýza stavu a struktury darování v ČR na základě dostupných dat z daňových přiznání fyzických a právnických osob …“ realizovaného pro Úřad vlády ČR a financovaného z TAČR (TITAUVCR402). Výsledky jsou dostupné online na webu Úřadu vlády.

Zatímco třetina veřejnosti na dobročinné účely nepřispívá dle svých slov vůbec, mezi dárci převažují ti jednorázoví.

Velkým tématem dárcovství je jeho pravidelnost. Pravidelné dary usnadňují organizacím plánování, případně vytváření rezerv pro rychlý zásah v případě nouze – typickým příkladem je zde v českém kontextu Klub přátel Člověka v tísni.

Nicméně ze dvou třetin lidí, kteří někdy finančně přispívají, stále převládají spontánní, „nárazoví“ dárci. Těch je ve společnosti 38 % z dárců. Dalších 9 % pak daruje převážně jednorázově. Pravidelné dary převažují jen u 15 % dárců.*

Když uvážíte všechno své dárcovství na dobročinné účely za posledních 12 měsíců, která z následujících možností Vás nejlépe vystihuje? Uvažujte objem darů, nikoliv častost.

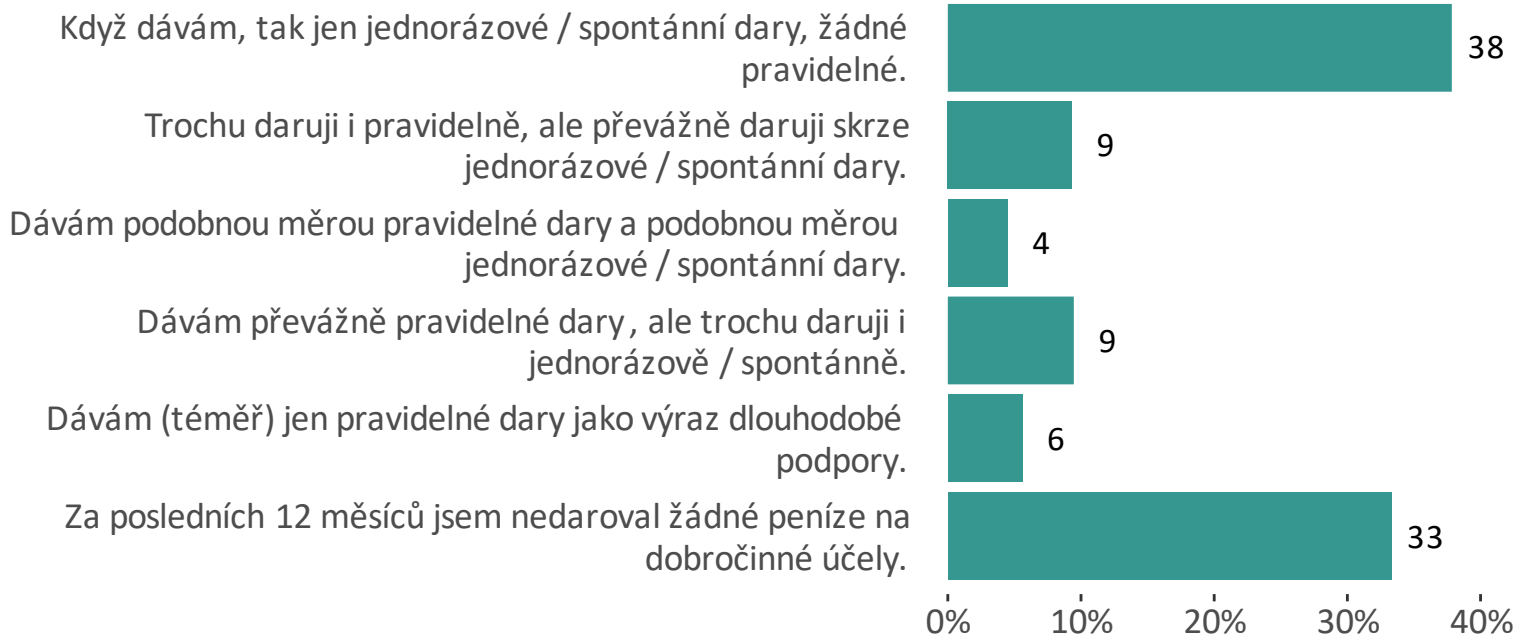

Zdroj STEM, n = 2 009

*Poznámka: Respondenti byli v otázce upozorněni, aby uvažovali objem darů, nikoliv častost.

Kapitola 2.3

Nefinanční dary

Jeden ze čtyř respondentů uvedl, že někdy v životě daroval krev. Za posledních 12 měsíců darovalo dle svých slov krev 7 % lidí.

Dárcovství krve je zdaleka nejčastější forem darů spojených s tělem. Dárcovství krve je přitom skoro dvakrát častější než dárcovství krevní plazmy. Na samotnou krev jsme se dotazovali i pro posledních 12 měsíců, kdy kladně odpovědělo 7 %. Z dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) víme, že v roce 2023 bylo odebráno asi 364 tisíc osob, což by odpovídalo necelým 4,4 % dospělých. Pro dárcovství krve je tedy odhad z dotazníkového šetření nadhodnocený, realita je kolem dvou třetin tohoto odhadu. Je možné, že k podobnému nadhodnocení dochází i u odhadu pro celý život.

Daroval/a jste někdy některý z následujících darů spojených s Vaším tělem? Vyberte vše, co platí.

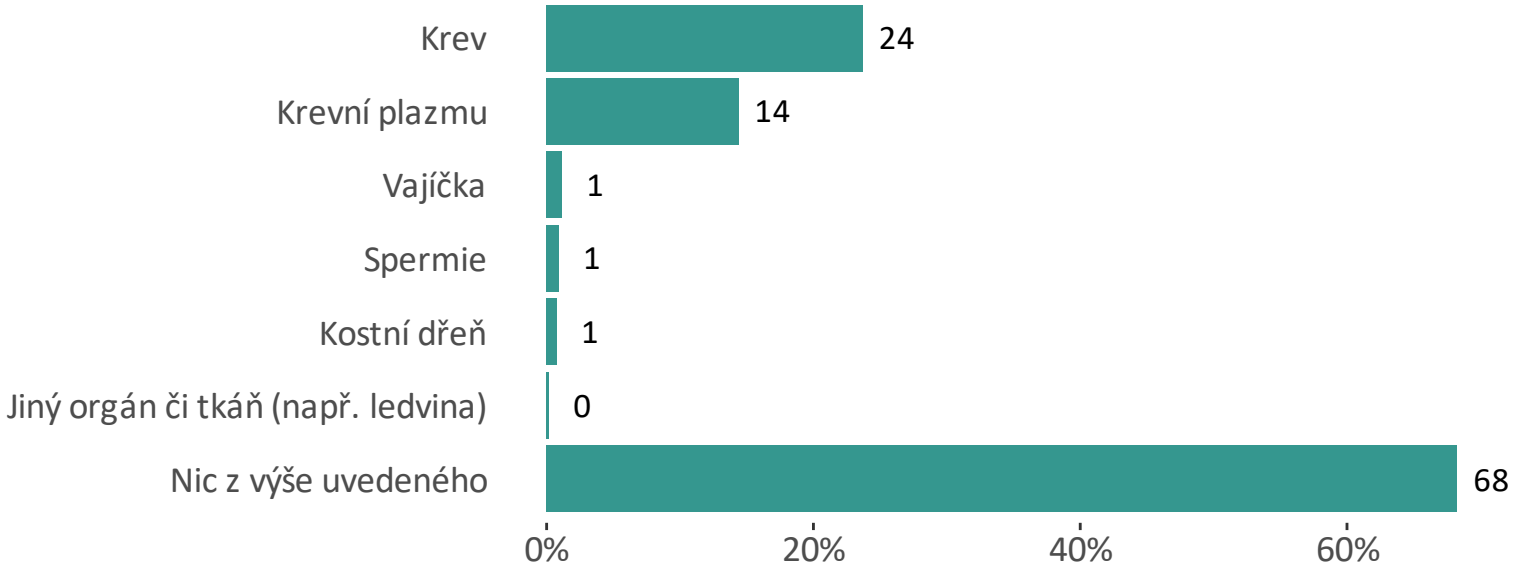

Zdroj STEM, n = 2 009

Daroval/a jste krev v posledních 12 měsících?

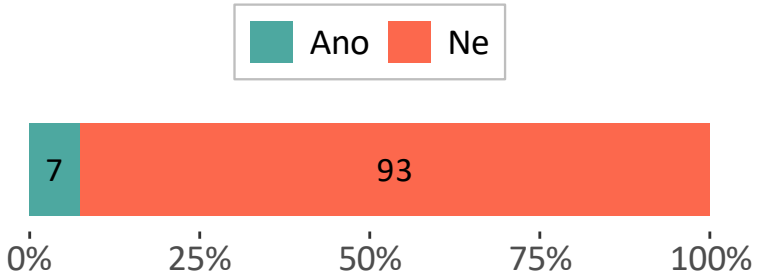

Zdroj STEM, n = 2 009

Z administrativních dat ÚZIS víme, že krev v uplynulém roce darovalo jen kolem 4,5 % osob. Údaj z dotazníkového šetření je v tomto bodě nadhodnocený z důvodů diskutovaných v Příloze: Metodika.

STEM

Nejčastějším věcným darem je oblečení, na druhém místě lidé dávají potraviny a na třetím místě elektroniku.

Dárcovství oblečení je velmi časté, nějaké oblečení dle svých slov darovala asi polovina lidí v Česku. V otázce nebylo specifikováno, co všechno tím může být myšleno. V praxi mají lidé možnost darovat oblečení někomu ve svém okolí, například pokud vědí, že má menší dítě, které ještě unosí oblečení po rostoucím dítěti, případně má prostě omezený rozpočet na oblečení. Dále mohou věnovat oblečení na charitativní účely. Existují samozřejmě také poměrně hojně využívané sběrné kontejnery na textil. Je možné, že někteří respondenti i tuto cestu mohou považovat za dárcovství.

Daroval/a jste někdy za posledních 12 měsíců nějaký nefinanční dar na dobročinné účely?*

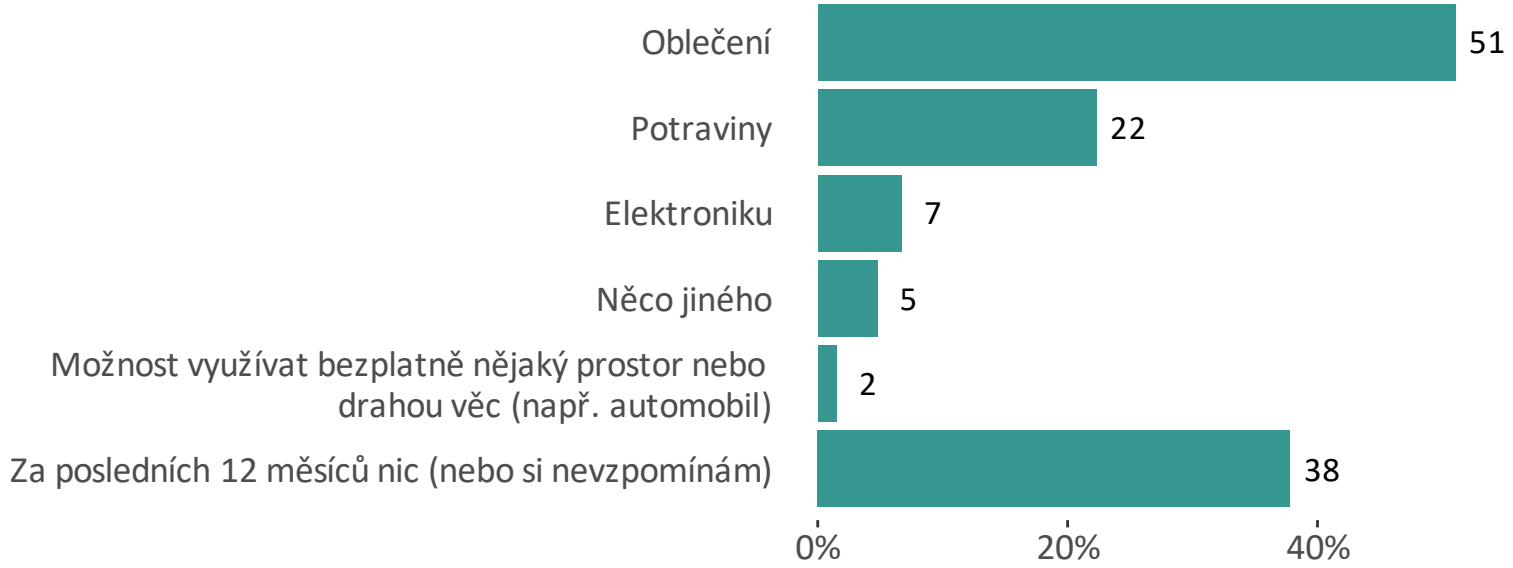

Zdroj STEM, n = 2 009

Připomínáme, že tyto údaje mohou být z důvodů diskutovaných v Příloze: Metodologie mírně nadhodnoceny oproti reálné situaci v populaci.

*Poznámka: Otázka byla doplněna těmito slovy: Nepočítejte samozřejmě dárky, které lidé kupují rodině, přátelům, případně jiným lidem ve svém okolí v rámci osobních vztahů.

Kapitola 2.4

Postoje k dárcovství a filantropii

Skoro 3 ze 4 lidí souhlasí, že žádostí o dary už je tolik, že je to až obtěžující. 1 z 5 přitom souhlasí rozhodně.

Zjištění, že skoro tři čtvrtiny veřejnosti považuje žádosti o dary za tak časté, že to až obtěžuje, je důležité pro úvahy o fundraisingových aktivitách. Ve skutečnosti samozřejmě může kromě častosti oslovení hrát roli také forma. Zároveň je zajímavé, že častěji s tvrzením souhlasí lidé v důchodovém věku (78 %) a naopak méně často lidé do 30 let (64 %). Častěji s tvrzením také souhlasí lidí, kteří jsou hůře materiálně zajištěni a mají sami hlouběji do kapy.

Nakolik souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím tvrzením: „Po člověku dnes tak často někdo chce peníze na dobročinné účely, že je to až obtěžující.“

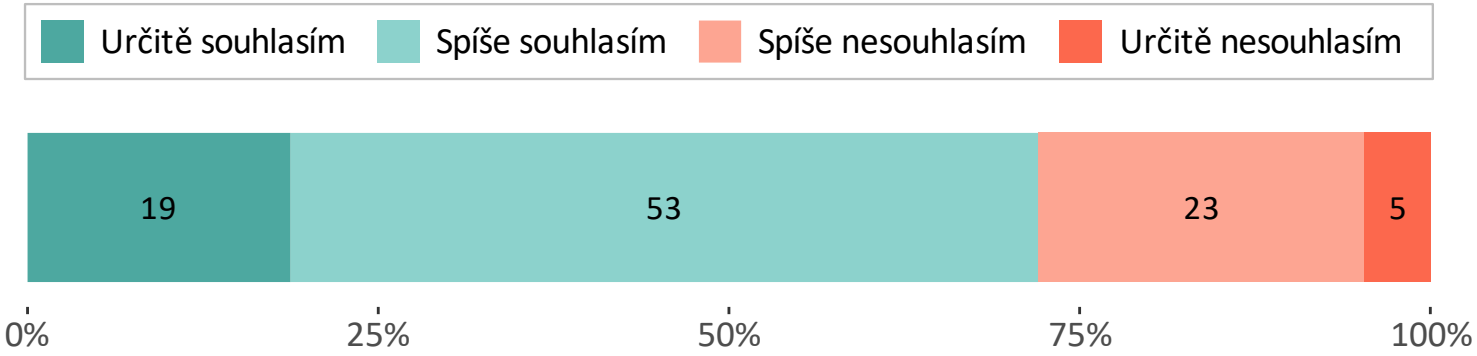

Zdroj STEM, n = 2 009

Nejčastější motivací pro dárcovství je soucit a potřeba být užitečný.

Pro tři čtvrtiny darujících je motivací soucit. Dvě třetiny lidí se ztotožnily s tím, že darovali, protože chtěli být užiteční. Skoro stejně lidí (61 %) se také přihlásilo k motivaci, že sbírka či účel daru vyjadřovaly jejich hodnoty. Skoro polovině pak akt darování přináší osobní uspokojení a též skoro polovina považuje dávání, pokud si to mohou dovolit, za svoji občanskou povinnost. Pro 1 ze 4 dárců je pak motivací také to, že v minulosti zažili něco podobného jako ti, komu se snaží pomáhat. Za spíše okrajové motivace pak lze označit to, že lidé cítili, že od nich ostatní akt dárcovství očekávají nebo že je motivovalo náboženské přesvědčení nebo možnost odečíst si dar od daňového základu.

Jak moc následující skutečnosti vystihují Vaši motivaci, proč dáváte nebo jste v minulosti dával/a peníze na dobročinné účely?*

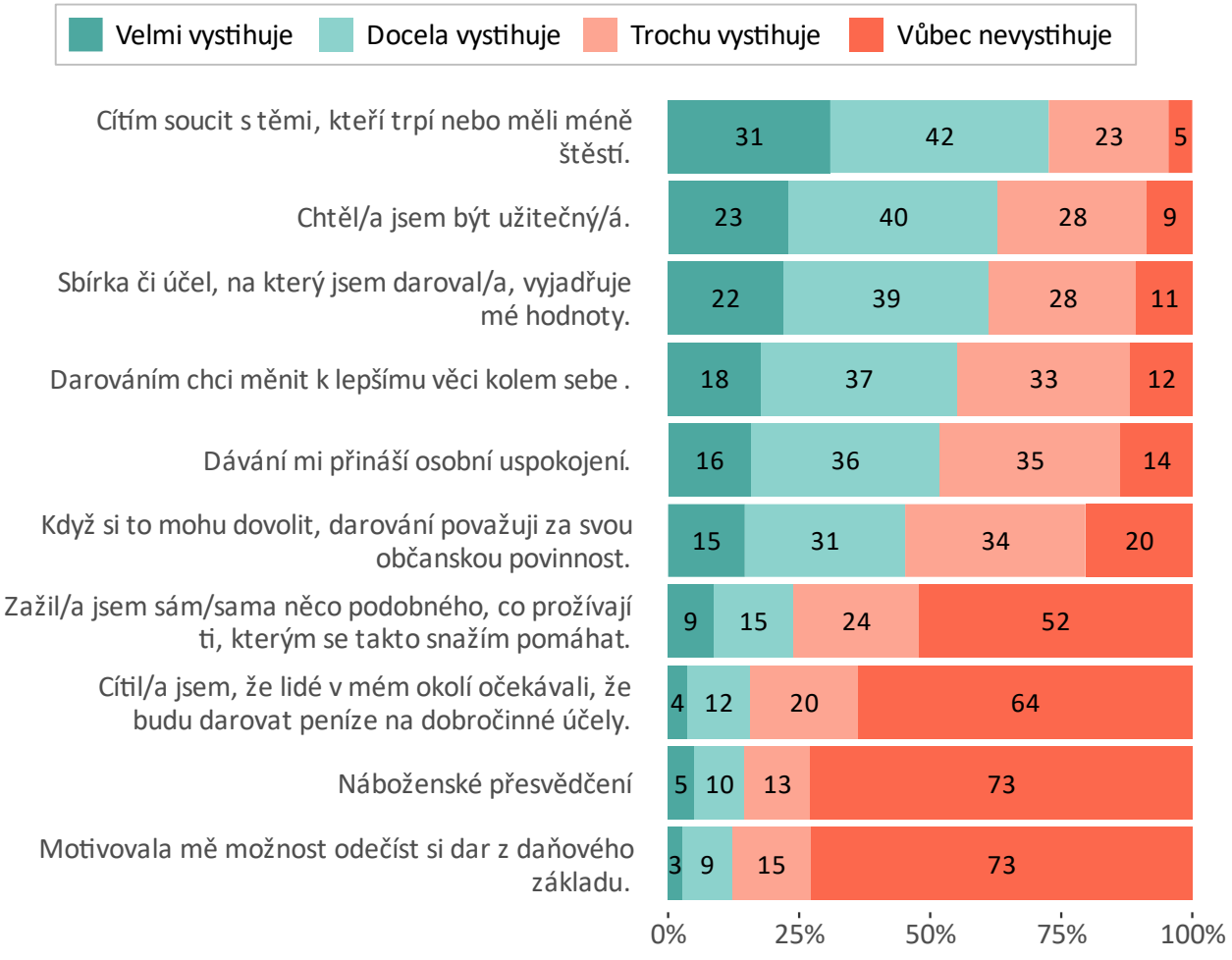

Zdroj STEM, n = 1340

*Poznámka: Dotazováni byli jen ti, kdo uvedli, že v posledních 12 měsících dali nějaký dar.

Dárcovství je pro více lidí věcí osobní než něčím, o čem by se mělo mluvit.

Skoro 2 z 5 (37 %) se přiklání k tomu, že o vlastní dobročinnosti je sluší mlčet, jinak jde o vychloubání. K opačnému výroku, že se má o dobročinnosti mluvit, abychom inspirovali druhé, se přiklání jen 20 %. Zbytek volí postoj uprostřed. Posouzení toho, jestli by darování mělo být spíše věcí intuice, nebo rozumové úvahy, pak dělí lidi téměř přesně na třetiny: jedna se přiklání k intuici, druhá k rozumové úvaze a třetí volí postoj uprostřed. Poslední z dotazovaných položek testuje jednu z myšlenek směru označovaného jako efektivní altruismus. Ta říká, že pomáhat se má především s ohledem na co největší dopad a že život každého člověka na planetě by měl mít z hlediska filantropa stejnou hodnotu. Tento přístup jasně rezonuje jen s každým čtvrtým. Naopak 45 % se přiklání k prioritizaci pomoci lidem ve svém okolí. Zbývajících 30 % volí postoj uprostřed.

U každé dvojice prosím vždy označte na 5bodové stupnici, ke kterému výroku se Vy osobně spíše přikláníte.

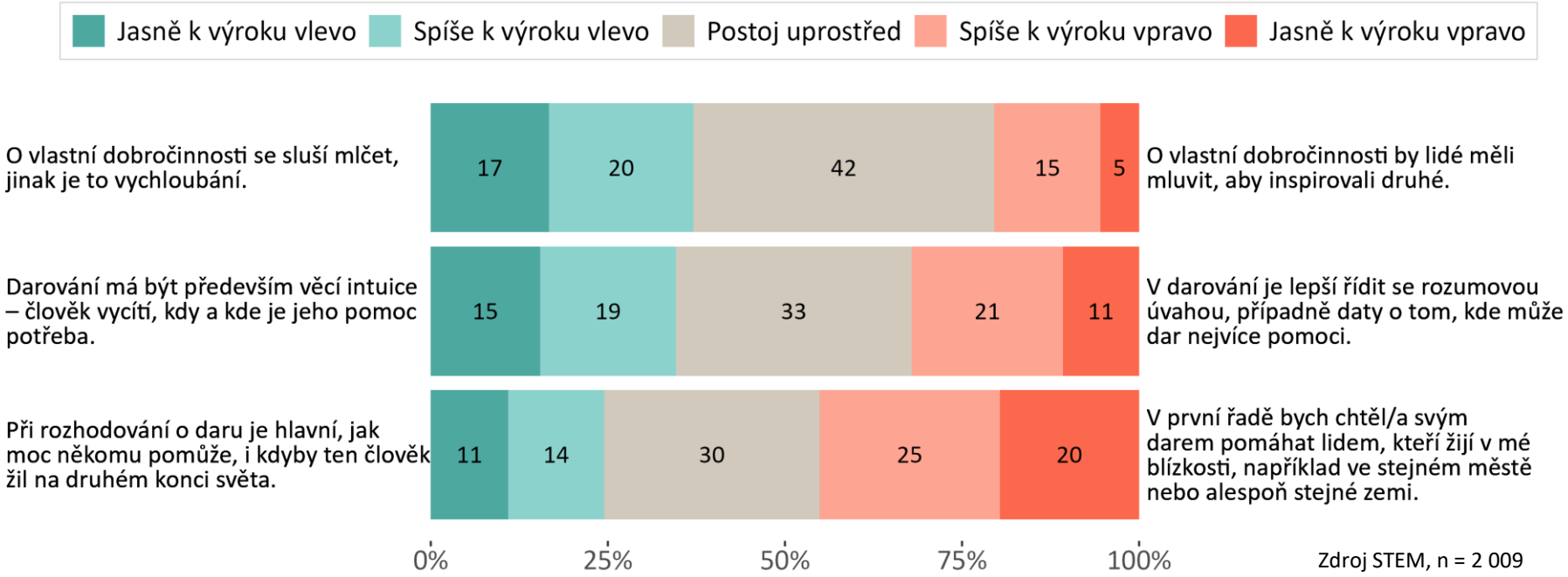

Zdroj STEM, n = 2 009

Kapitola 2.5

Index dárcovství

Jak jsme konstruovali index dárcovství

Podobně jako u indexu dobrovolnictví jsme i u indexu filantropie vyšli z několika otázek. Výsledný index filantropie pak každému respondentovi přiřadí číslo. To indikuje jeho míru dárcovství. Opět nejde primárně o exaktní individuální zhodnocení. Cílem indexu je především umožnit spočítat agregovanou míru filantropie, kterou budeme sledovat v čase a také porovnávat mezi podskupinami (například podle věku nebo vzdělání). Záměrně jsme zahrnuli jen otázky, které se týkají toho, zda jedince daruje, ale nikoliv výše darů, a to proto, že samotná výše je do velké míry ovlivněna finančními možnostmi, ne pouze štědrostí a solidaritou. Navíc na otázky týkající se výše daru hodně respondentů nechtělo odpovědět, takže by se index obtížně konstruoval.

Do indexu filantropie přispívá následujících 5 proměnných:

1) BOD ZA FINANČNÍ DAR V POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH: Daroval alespoň nějaký finanční dar za posledních 12 měsíců.

2) BOD ZA FINANČNÍ DAR V POSLEDNÍ 4 TÝDNY: Daroval alespoň nějaký finanční dar za poslední 4 týdny.

3) BOD ZA PŘEVAHU PRAVIDELNÉHO DÁRCOVSTVÍ: Pokud většinu darů člověk daruje formou pravidelných darů, získává bod. Vycházíme z toho, že neziskové organizace takový typ darů jednoznačně preferují, protože umožňuje plánování a udržitelnost.

4) BOD ZA NEFINANČNÍ DAR: Pokud respondente daroval v posledních 12 měsících nějaký nefinanční dar (nejčastěji oblečení nebo potraviny), získává bod.

5) BOD ZA DAROVÁNÍ KRVE: Také pokud daroval v posledních 12 měsících krev, získává dar.

Ve výsledku tak každý respondent získá na základě svých odpovědí 0 až 5 bodů. Všechny se zakládají na reportovaném chování, nikoliv na postojích. Ty do indexu záměrně nevstupují.

Index dárcovství – rozložení v populaci

Index dárcovství, resp. filantropie má stejně jako index dobrovolnictví rozsah od 0 do 5 bodů. Ve srovnání s indexem dobrovolnictví má méně šikmé rozdělení. To je dáno dvěma skutečnostmi. Zaprvé, větší podíl veřejnosti uvádí, že dalo za posledních 12 měsíců nějaký finanční dar, než že dobrovolnicky pomáhalo (67 % vs. 49 %). V Indexu dárcovství lze navíc získat body také za nefinanční dar v posledních 12 měsících a za darování krve.

Průměrná hodnota české populace v tomto indexu je 1,74, což odpovídá 34,8 % při přepočtu na procenta. Hypotetické hladiny 100 % bychom dosáhli, pokud by všichni lidé darovali v posledních 4 týdnech peníze, zároveň by v posledních 12 měsících darovali i nefinanční dar i krev a navíc by většinu svých finančních darů dávali formou pravidelného dárcovství. To reálně samozřejmě nesplňuje téměř nikdo, resp. jen 1 % respondentů.

Index umožňuje také srovnání mezi podskupinami:

Muži: 33,1 %

Ženy: 36,4 %

Vyšší index u žen

Bez maturity: 30,4 %

S Maturitou: 38,1 %

Vysokoškoláci: 38,5 %

Nižší u lidí bez maturity

18-29 let: 33,5 %

30 až 44 let: 36 %

45 až 59 let: 37 %

60 a více let: 32,5 %

Nižší u lidí pod 30 a nad 60 let

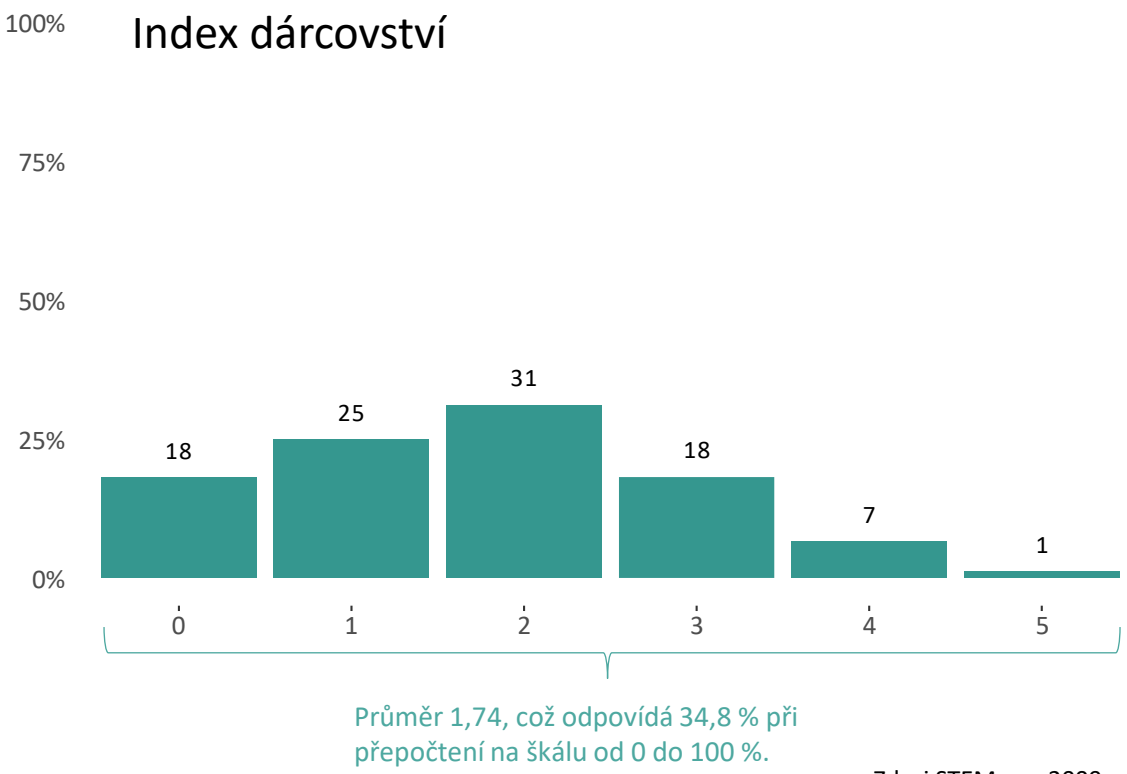

Zdroj STEM, n = 2009

STEM

Index dárcovství – vizuální přehled

Když uvážíte všechno své dárcovství na dobročinné účely za posledních 12 měsíců, která z následujících možností Vás nejlépe vystihuje? Uvažujte objem darů, nikoliv častost.

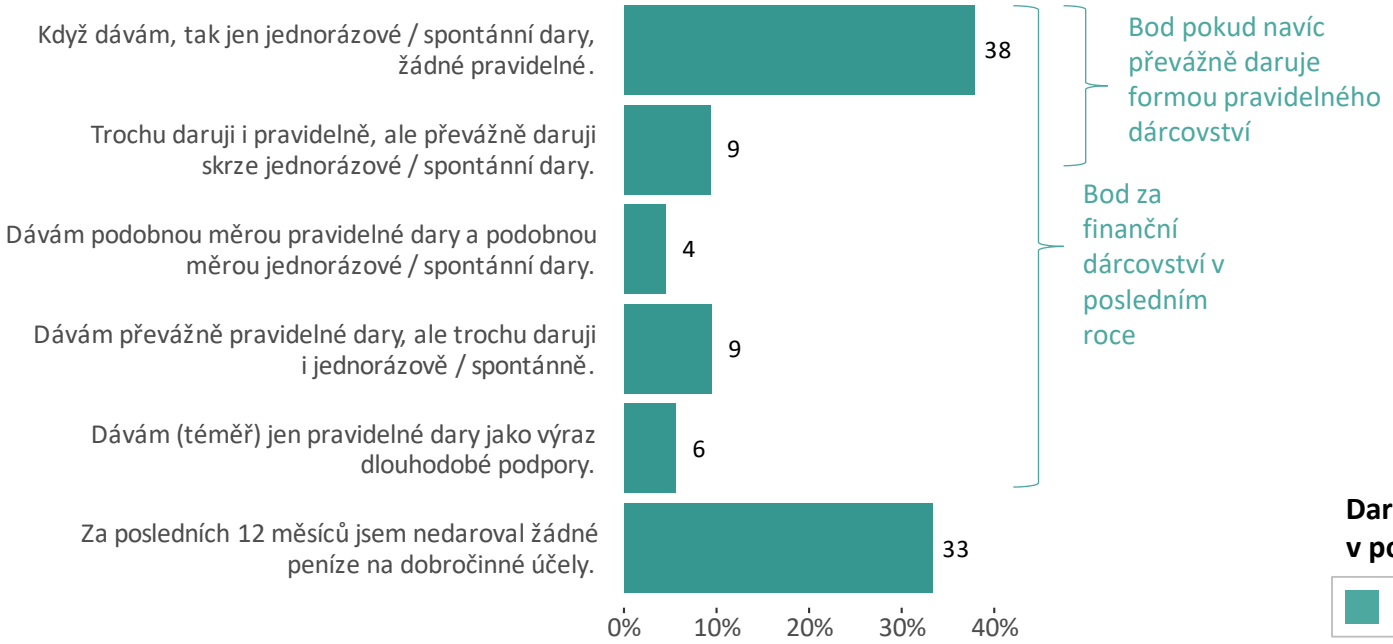

Dotazováni všichni respondenti.

Daroval/a finanční dar v posledních 4 týdnech

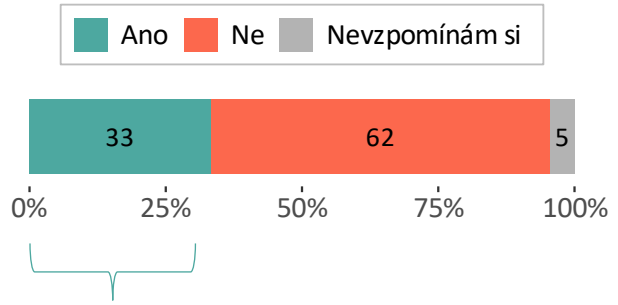

Zobrazeni jen ti, kdo darovali v posledním roce.

Bod navíc, pokud darovali i v posledních 4 týdnech – týká se 33 % z dárců, což odpovídá 22 % z celé populace

Daroval/a nefinanční dar v posledních 12 měsících

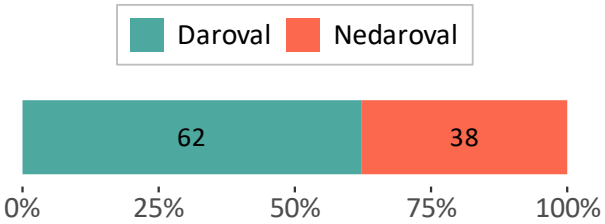

Dotazováni všichni respondenti.

Bod navíc za nefinanční dar

Daroval/a krev v posledních 12 měsících

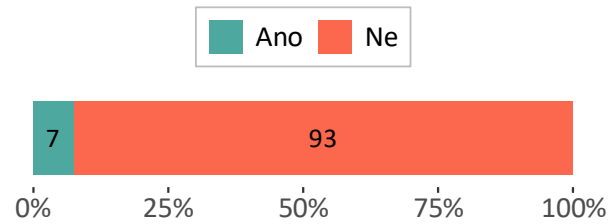

Dotazováni všichni respondenti.

Bod navíc za dárcovství krve

Rozdíly v dárcovství podle pohlaví

V posledních 12 měsících přispělo alespoň nějakou finanční částkou na dobročinné účely 61 % žen a 54 % mužů. Rozdíly se projevují i v oblastech, které jednotlivá pohlaví podporují. Ženy v porovnání s muži častěji směřovaly své finanční dary na ochranu životního prostředí, živočichů a rostlin a na péči o zvířata (25 % žen oproti 13 % mužů).

Nefinanční dary věnovalo 69 % žen a 56 % mužů. Rozdíly mezi pohlavími se projevily i v typech darovaných věcí – například oblečení darovalo 60 % žen, které poskytly nefinanční dar, zatímco u mužů to bylo 42 %.

Muži častěji poskytovali dary spojené s jejich tělem, což uvedlo 37 % mužů oproti 27 % žen. Například u dárcovství krve byl mezi pohlavími patrný rozdíl – tu někdy darovalo 28 % mužů a 19 % žen (za poslední rok skoro 9 % mužů a 6 % žen).

Rozdíly v dárcovství podle věku

V oblasti finančního dárcovství přispěl na dobročinné účely alespoň nějakou finanční částkou srovnatelný podíl lidí napříč věkovými skupinami s výjimkou nejmladší věkové skupiny od 18 do 29 let, ve které je o něco menší podíl lidí, kteří takto přispívají. U nefinančních darů jsou rozdíly mezi věkovými skupinami zanedbatelné. Přibližně polovina dárců ve věku 18–44 let v posledním roce využila k darování online platformy, zatímco u osob starších 60 let to byla přibližně čtvrtina. Rozdíly se také objevují v přístupu k tomu, komu by dary měly směřovat. Starší dárci častěji preferují podporu lidí ve svém okolí, například v rámci stejného města nebo země. Mladší dárci naopak kladou větší důraz na míru dopadu daru, přičemž pro ně není tolik rozhodující geografická blízkost příjemce.

Rozdíly v dárcovství podle vzdělání

V posledním roce přispělo na dobročinné účely nějakou finanční částkou 59 % lidí se základním nebo středoškolským vzděláním bez maturity, 74 % lidí s maturitou a 72 % vysokoškolsky vzdělaných. Dárcovství s tomto smyslu pravděpodobně odráží ekonomické možnosti, ale z druhé strany lze říct, že je rozšířené napříč vzdělanostními skupinami. Lidé s vyšším vzděláním (a podobně lidé, kteří jsou dle sebehodnocení dobře materiálně zajištění) o něco častěji darují pravidelně, nicméně spontánní dárcovství výrazně převažuje nad tím pravidelným napříč vzdělanostními skupinami. Lidé s vyšším než základním vzděláním také častěji darovali nefinanční dary – tuto formu pomoci poskytlo 66 % z nich, zatímco mezi lidmi se základním vzděláním nebo střední školou bez maturity to bylo 58 %.

Kapitola 3

Postoje k solidaritě

Většina společnosti vnímá pomáhání druhým jako hodnotu a rezonuje i tvrzení, že úroveň společnosti se pozná podle toho, jak se dokáže postarat o nejslabší.

Tři čtvrtiny lidí (74 %) souhlasí, že by si lidé měli vzájemně pomáhat, i když z toho nemají přímý prospěch. Pouze 4 % nesouhlasí. Podobný podíl populace se domnívá, že úroveň společnosti se pozná podle toho, jak se dokáže postarat o nejslabší.

Tvrzení, že stát by měl vytvářet příznivé podmínky pro neziskové organizace, má u veřejnosti také spíše podporu: 54 % s tím souhlasí, 34 % zaujímá středový postoj a jen 13 % nesouhlasí. Lidé nepřekvapivě více podporují tvrzení, že bohatí by měli přispívat těm, kteří mají méně (45 % souhlasí), než tvrzení, že i lidé s jen průměrnými příjmy by měli přispívat na charitu (19 % souhlasí). Tvrzení, že solidarita s chudými má být prioritou státu, i když to může znamenat zpomalení ekonomického růstu, podpořilo 45 % respondentů, 39 % zvolilo středovou odpověď a ostatní byli proti. Osobně považuje pomáhání druhým i za cenu komplikací s tím spojených za důležitou hodnotu 36 %, dalších 46 % k tomuto tvrzení zaujalo středový postoj.

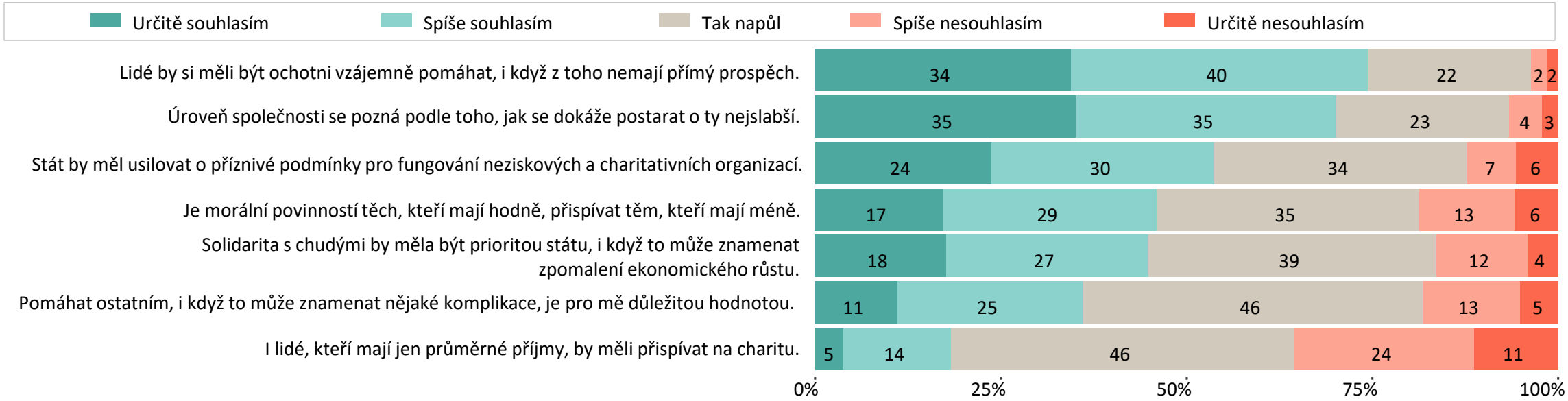

Zdroj STEM, n = 2009

Index postojů k solidaritě – rozložení v populaci

Podobně jako jsme výše konstruovali index dobrovolnictví a index dárcovství (filantropie), tak můžeme na základě otázek z předchozí strany spočítat index postojů. Ten funguje jako jednoduchý průměrový index* a pohybuje se stejně jako indexy výše od 0 (postoje zcela odmítavé k solidaritě) až do 5 (maximální podpora všech výroků na předchozí straně).

Průměrná hodnota indexu je 3,11. V přepočtu na škálu od 0 do 100 (pomyslná procenta) by to bylo 62,2 %. Hodnota 100 % je v tomto případě jen hypotetická. Dosáhli bychom jí, kdyby se všichni respondenti vyjádřili maximální míru souhlasu se všemi položkami na předchozí straně.

Díky indexu můžeme v budoucnu provádět sledování vývoje a navíc můžeme porovnávat jednotlivé podskupiny. Pro základní sociodemografické skupiny jsou hodnoty indexu následující´:

Muži: 59,9 %

Ženy: 64,5 %

Vyšší index u žen

Bez maturity: 62,3 %

S Maturitou: 62,8 %

Vysokoškoláci: 60,8 %

Mírně nižší u lidí s VŠ vzděláním

18-29 let: 59,8 %

30 až 44 let: 59,5 %

45 až 59 let: 63,8 %

60 a více let: 64,2 %

Vyšší u osob nad 45 let

Index postojů k solidaritě

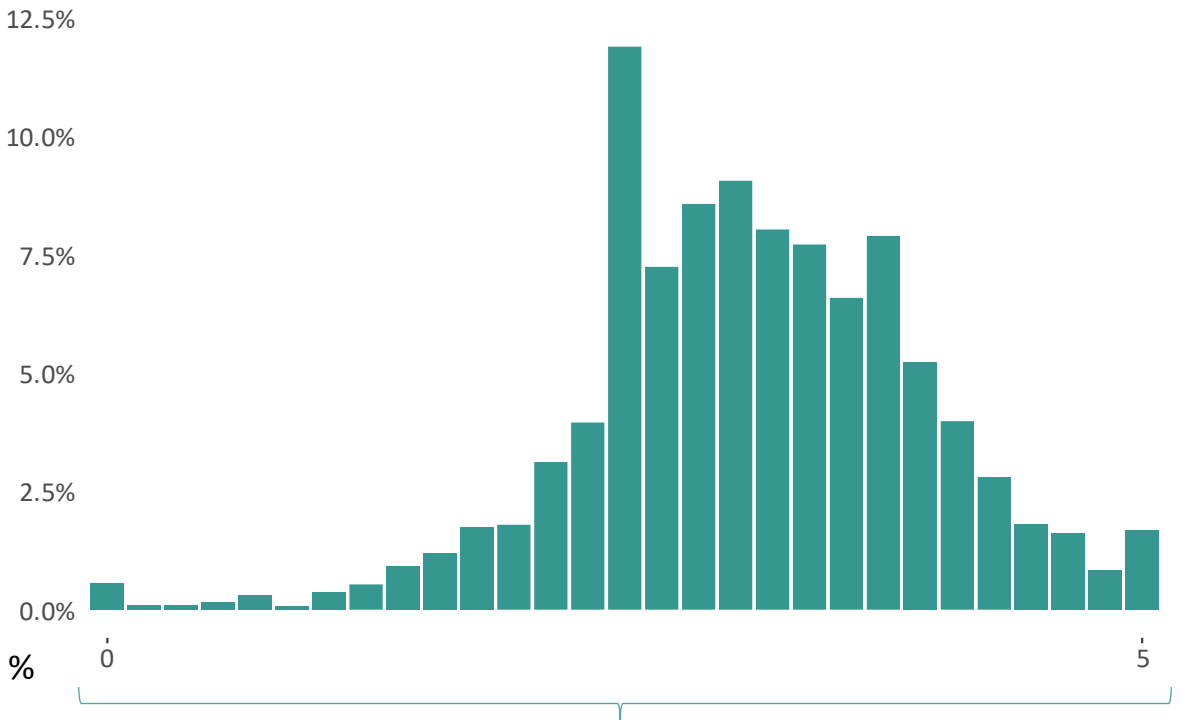

Průměr 3,11 což odpovídá 62,2 % při přepočtení na škálu od 0 do 100 %.

Zdroj STEM, n = 2 009

*Poznámka: Respondenti dostali za odpovědi z předchozí strany body: „určitě souhlasím“ = 5, „spíše souhlasím“ = 4, „Tak napůl“ = 3, „Spíše nesouhlasím“ = 2, „Určitě nesouhlasí“ = 1. Vznikla tak průměrová škála v rozsahu 1 až 5 bodů, která byla přepočítána na škálu od 0 do 5 bodů čistě z důvodu, aby všechny indexy udržovaly stejnou škálu.

Necelá polovina populace má k charitě a filantropii bohatých spíše opatrný přístup, zejména v souvislosti s využívání dobročinnost jako nástroj k prosazování zájmů bohatých.

Téměř polovina populace (47 %) souhlasí s tím, že bohatí využívají dobročinnost jako nástroj k prosazování vlastních zájmů ve společnosti. Přibližně třetina lidí (36 %) zaujímá neutrální postoj a minoritní část nesouhlasí. Podobně velká část populace věří, že pokud by se stát choval odpovědněji, dobročinnost by nebyla potřeba, přičemž 21 % je o tom pevně přesvědčeno. Podobně s určitou dávkou skepse je vnímána i efektivita charity – 37 % lidí se domnívá, že dobročinnost se příliš zaměřuje na dílčí témata a nepomáhá těm, kteří ji skutečně potřebují, zatímco 43 % populace zaujímá neutrální postoj a pouze 27 % s tím nesouhlasí. Na druhou stranu významná část veřejnosti nevnímá dobročinnost jako náhradu za státní sociální politiku, to se projevuje odmítavým postojem k tvrzení „Platím daně, tak nevím, proč bych měl/a ještě přispívat na charitu a dobročinnost“. S tímto výrokem nesouhlasí více než polovina dospělé populace (52 %).

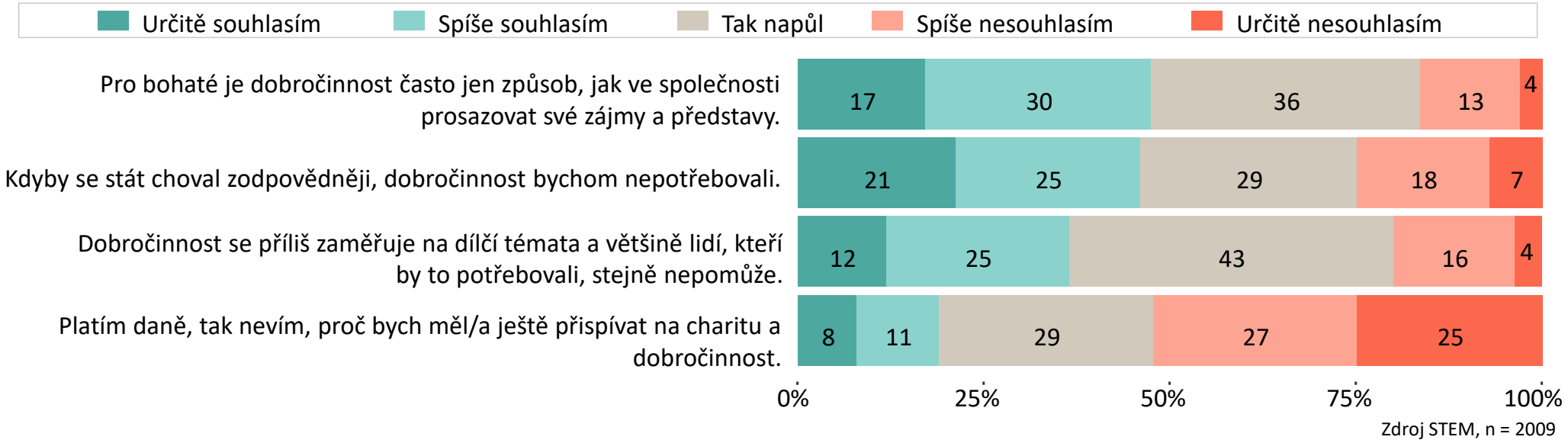

Zdroj STEM, n = 2009

STEM

Obecná nedůvěra v lidi může být jedním z limitujících faktorů dobrovolnictví a dárcovství v Česku.

Nízká důvěra ve společnost může být jedním z faktorů, které brzdí ochotu lidí zapojovat se do dobrovolnictví a dárcovství. Tyto aktivity často vyžadují důvěru, že pomoc bude využita správně a že lidé, kterým je určena, ji skutečně potřebují.

V české společnosti důvěřuje většině lidí pouze jedna pětina populace, zatímco více než třetina veřejnosti zaujímá rezervovaný postoj (tak napůl) a 43 % populace většině lidí nedůvěřuje. Obecná nedůvěra ve společnosti tak může být jedním z limitujících faktorů dobrovolnictví a dárcovství v Česku. V rámci EU patří ČR k zemím s nejnižší mezilidskou důvěrou.

„Myslíte si, že většině lidí lze důvěřovat?“

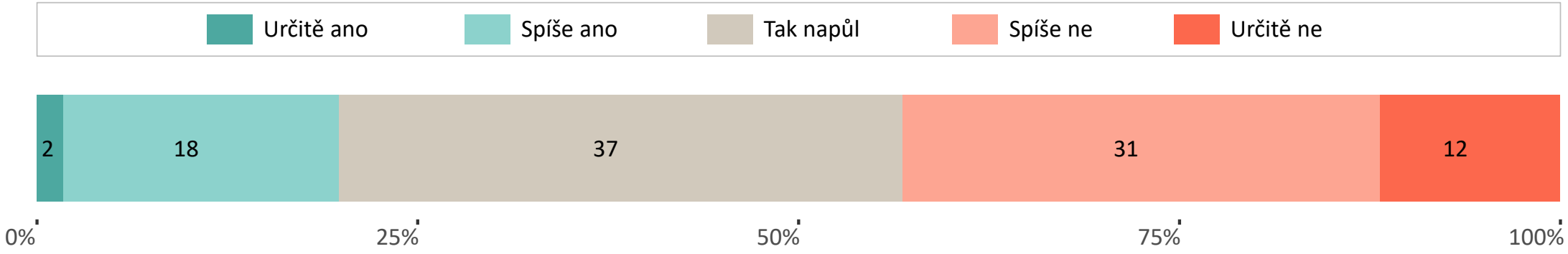

Zdroj STEM, n = 2009

Většina lidí vnímá českou společnost jako spíše individualistickou ve smyslu, že lidé se starají většinou jen sami o sebe.

Značná část české veřejnosti vnímá společnost jako spíše individualistickou, což může mít vliv na ochotu zapojovat se do dobrovolnictví nebo dárcovství. Přibližně polovina populace věří (51 %), že se lidé primárně starají jen o sebe, přičemž 18 % s tímto názorem silně identifkuje. To může v konečném důsledku to snižovat motivaci k vlastní angažovanosti. Neutrální postoj k této otázce zaujímá 37 % lidí, což naznačuje buď nerozhodnost, nebo vnímání situace jako vyvážené – tedy že lidé se někdy snaží pomáhat, ale zároveň někdy myslí jen sami na sebe. Pouze 12 % populace věří, že se lidé většinou snaží pomáhat.

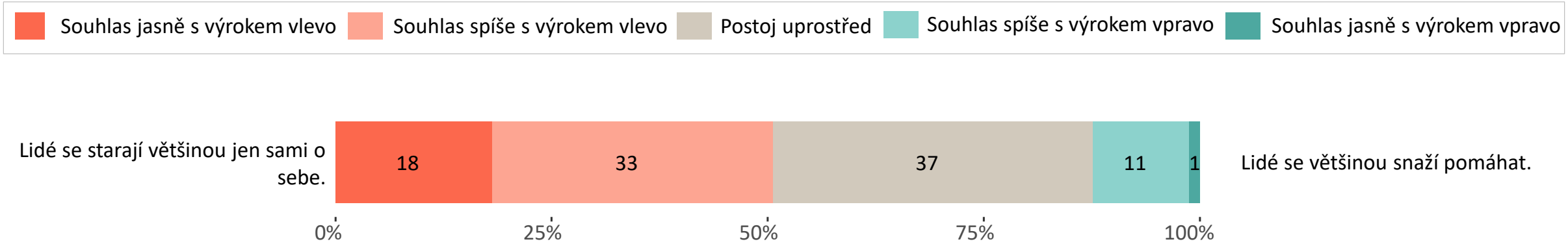

Zdroj STEM, n = 2009

Lidí nejčastěji vnímají neziskové organizace jako prospěšné (44 %) nebo vyjadřují středový postoj (38 %). Jen 17 % je vnímá jako neprospěšné.

Na dva lidi, kteří vnímají neziskové organizace jako neprospěšné, připadá pět lidí, kteří je vnímají naopak jako prospěšné. Skoro stejně jich vyjadřuje středový postoj, což naznačuje, že asi v jejich pohledu hodně záleží na tom, o jakou organizaci se konkrétně jedná.

„Obecně vzato, jak vnímáte působení neziskových organizací v naší společnosti? Jsou podle Vás:“

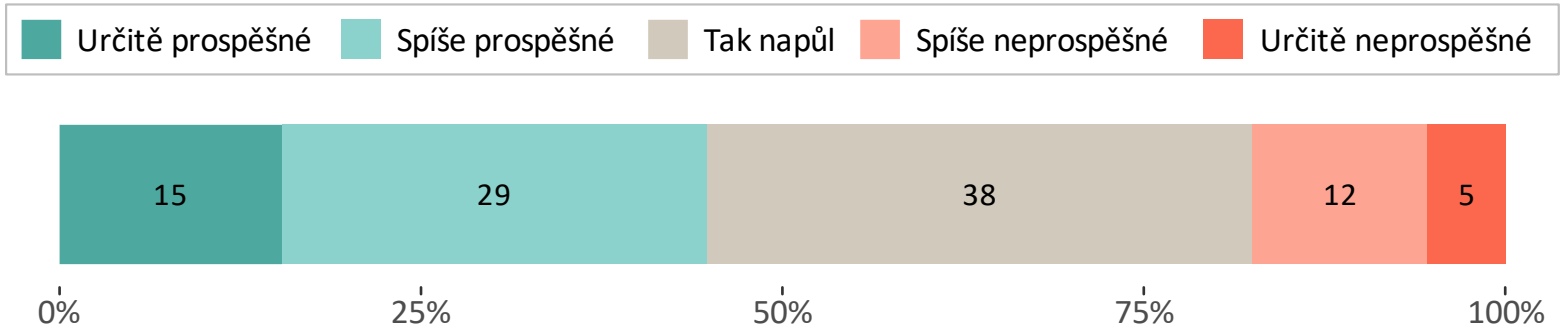

Zdroj STEM, n = 2009

Více lidí charitativním organizacím v nakládání s penězi důvěřuje, než nedůvěřuje. Nejčastější je ale váhavý postoj uprostřed, který naznačuje pochybnosti.

Skoro 2 z 5 (37 %) mají důvěru v to, že většina charitativních organizací v Česku využívá peníze ze sbírek v souladu s tím, jak uvádějí. Podobný podíl, 40 %, má pochybnosti vyjádřené postojem uprostřed. Zbývající necelá čtvrtina pak tuto důvěru nemá vůbec.

Myslíte si, že většině charitativních organizací v České republice, které pořádají sbírky na dobročinné účely, se dá důvěřovat, že peníze využijí tak, jak uvádějí?

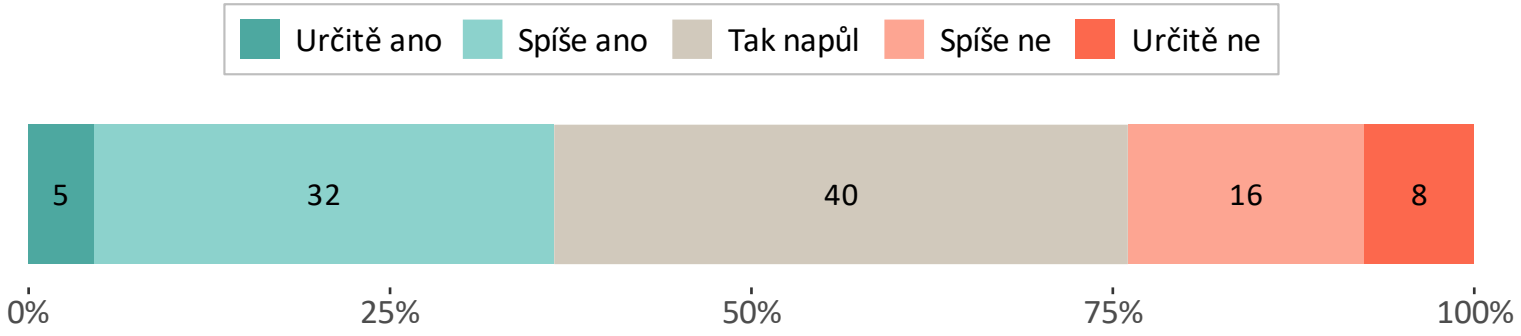

Zdroj STEM, n = 2009

STEM

Dobročinnost není běžným tématem rozhovorů, většina lidí o ní mluví jen občas nebo zřídka.

Dobročinnost a charitativní aktivity nejsou v české společnosti častým konverzačním tématem. Třetina lidí o nich hovoří alespoň občas, téměř dvě třetiny pak jen zřídka nebo vůbec. Pokud se o dobročinnosti v běžných rozhovorech příliš nemluví, může být pro lidi méně viditelná a méně přítomná v jejich každodenním rozhodování. Lidé pak nemusejí mít přehled o možnostech a přínosech dobrovolnictví ani se k nim nemusí dostat informace o způsobech a dopadech dárcovství, přestože by třeba někteří z nich byli ochotní přispívat.

„Jak často mluvíte s ostatními lidmi (rodinnou, příbuznými, přáteli, atp.) o věcech, které se týkají charity a dobročinností?“

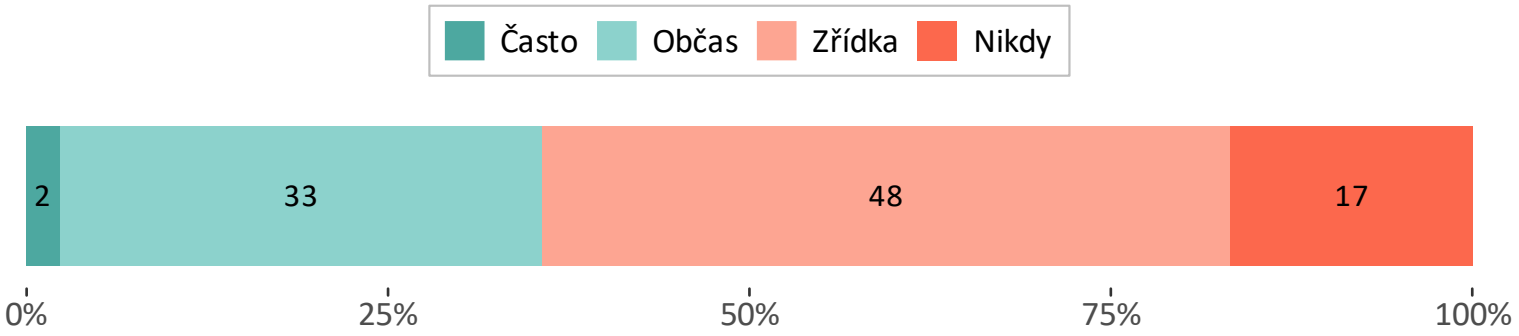

Zdroj STEM, n = 2009

Tři čtvrtiny dospělých lidí se v případě potřeby mohou spolehnout na pomoc někoho ze svého okolí.

Tři čtvrtiny dospělých lidí se v případě potřeby mohou spolehnout na pomoc někoho ze svého okolí. Zároveň to ale znamená, že každý čtvrtý člověk má pocit, že se na takovou pomoc spolehnout spíše nemůže. Důvěry ve vlastní sociální síť je pravděpodobně základní předpoklad pro obecnou důvěru v lidi a společnost, které zase podmiňují ochotu dále pomáhat a zapojovat se.

„Můžete se spolehnout na pomoc od někoho ve svém okolí v případě, že ji budete potřebovat?“

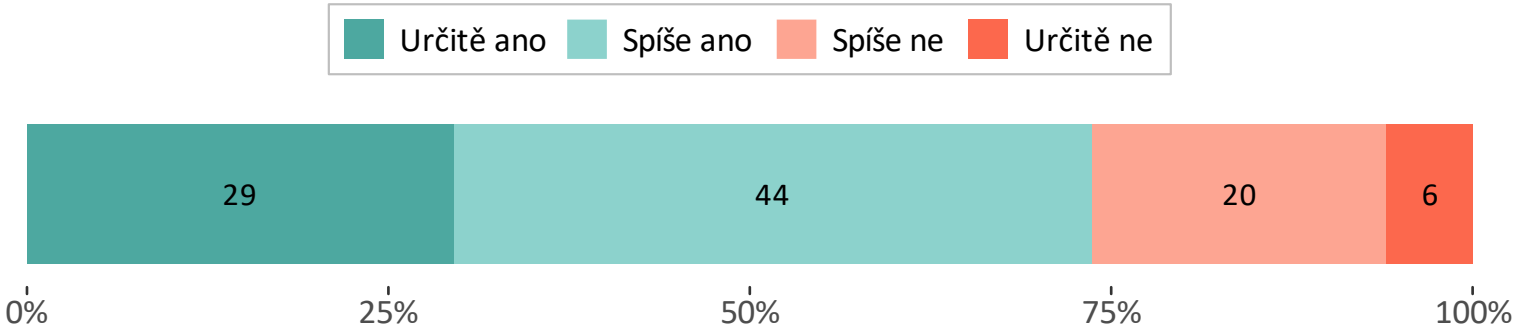

Zdroj STEM, n = 2009

STEM

Kapitola 4

Index solidarity

Index solidarity – rozložení v populaci

Celkový index solidarity vzniká pro každého jednotlivce jako průměr z indexu dobrovolnictví, indexu dárcovství a indexu postojů k solidaritě. Jeho celkové rozložení tedy primárně vzniká na škále od 0 do 5, kdy průměrná hodnota indexu v populaci je 1,97 a v přepočtu na procenta to odpovídá 39,4 %.

Hodnoty indexu lze porovnávat pro různé podskupiny:

Muži: 38 %
Ženy: 40,8 %

Vyšší index u žen

Bez maturity: 37,7 %
S maturitou: 40,6 %
Vysokoškoláci: 41,1 %

Mírně rostoucí index s dosaženým vzděláváním

18-29 let: 38,2 %
30 až 44 let: 39,5 %
45 až 59 let: 40,8 %
60 a více let: 38,7 %

Malé rozdíly podle věku

Celkový index solidarity

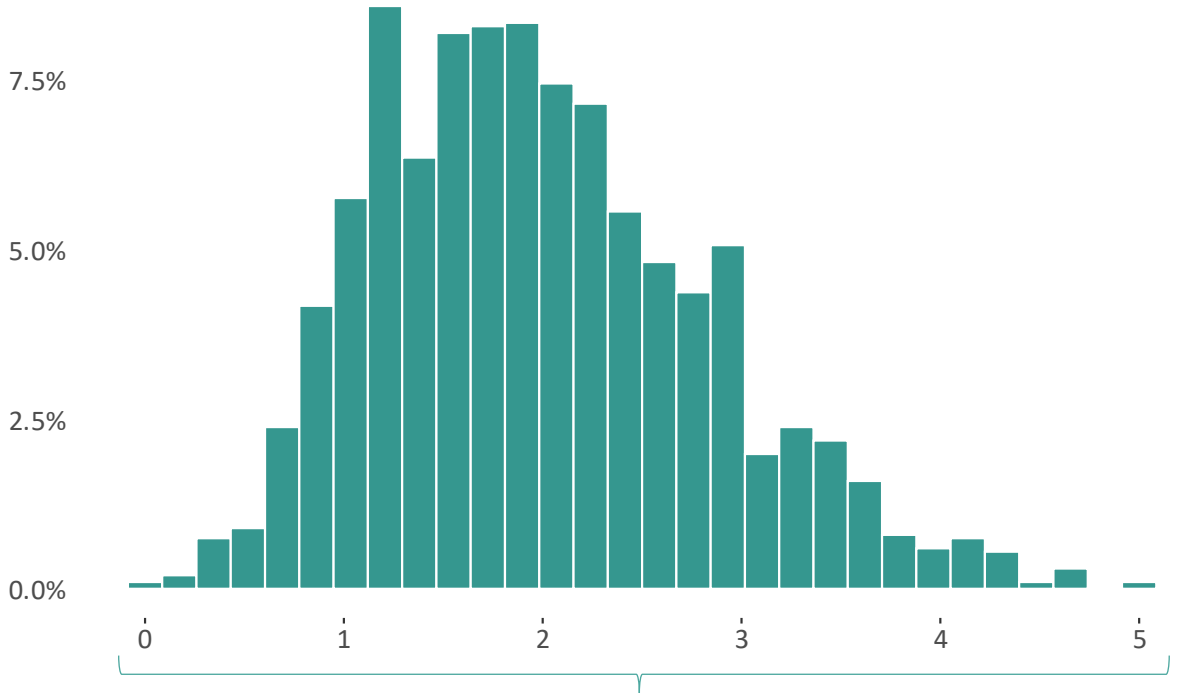

Průměr 1,97 což odpovídá 39,4 % při přepočtení na škálu od 0 do 100 %.

Zdroj STEM, n = 2 009

Konstrukce indexu solidarity (39,4 %): Dobrovolnictví, dárcovství, postoje k solidaritě

Připomínáme, že index solidarity vzniká jako průměr tří dílčích indexů. Jednotlivé tři dílčí indexy není užitečné srovnávat vůči sobě. Nemá například smysl říkat, že index dobrovolnictví je menší než index filantropie a ten že je nižší než index postojů. Každý index je specifický v tom, z jakých konkrétních ukazatelů vychází. Každý měří velmi odlišnou dimenzi chování a v případě posledního indexu dokonce postojů. Smyslem indexů je možnost srovnání v čase, nikoliv mezi sebou.

Index dobrovolnictví (21,3 %)

Vyšší u vysokoškoláků, nižší u lidí na 60 let.

Zohledňuje

- *Zda pomáhal/a bez nároku na odměnu v posledních 12 měsících*
- *Zda pomáhal/a bez nároku na odměnu také v posledních 4 týdnech, kdy rozlišuje přímou pomoc a organizované dobrovolnictví*
- *Zda v posledních 12 měsících pomáhal pravidelně (alespoň vícekrát do měsíce)*
- *Zda v posledních 4 týdnech pomáhal intenzivně (alespoň 6 hodin)*

Dárcovství (34,8 %)

Vyšší u žen, vyšší u lidí mezi 30 a 59 lety, nižší u lidí bez maturity

Nijak nezohledňuje výši darů, pouze to, zda lidé darují. Konkrétně zohledňuje:

- *Zda daroval finanční dar v posledních 12 měsících*
- *Zda daroval finanční dar také v posledních 4 týdnech*
- *Zda v rámci svých finančních darů daruje převážně formou pravidelného dárcovství*
- *Zda daroval v posledních 12 měsících nefinanční dar*
- *Zda daroval v posledních 12 měsících krev*

Postoje k solidaritě (62,2 %)

Vyšší u žen, vyšší u osob nad 45 let

Opírá se o baterii výroků týkajících se solidarity vůči ostatním. Index roste se souhlasem s tvrzeními jako například, že lidé by si měli pomáhat, i když z toho nemají přímý prospěch; úroveň společnosti se pozná podle toho, jak se dokáže postarat o své nejslabší; nebo že pomáhat ostatním, i když to může znamenat nějaké komplikace, je pro respondenta důležitou hodnotou.

Zpracoval STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú.
s finanční podporou Nadačního fondu Donio

Kontakt:
Jaromír Mazák
jaromir.mazak@stem.cz

www.stem.cz

Příloha

Metodologie

V této kapitole jsou uvedeny různé metodologické poznámky a parametry týkající se provedené studie. Součástí kapitoly je kromě diskuse limitů výzkumu také konstrukce koeficientu, kterým se snažíme tyto limity kompenzovat při odhadech objemů dobrovolnictví a filantropie v celé dospělé populaci.

Časový referenční rámec dotazování: Spolehlivější paměť VS. Úplné pokrytí

Pro dotazování na minulou dobročinnost a dobrovolnictví je nutné stanovit referenční časový rámec. Dotazování na celou životní zkušenost se kvůli nespolehlivosti paměti neuplatňuje. Nejčastěji se používá rámec jednoho roku (12 měsíců) nebo jednoho měsíce (4 týdny). Týdenní rámec se objevuje výjimečně, např. při zjišťování, jak často bývají lidé oslovováni s žádostí o dar – zde by i měsíc mohl být pro paměť příliš dlouhý.

V naší metodologii kombinujeme dva běžné rámce – 4 týdny a 12 měsíců. Kratší rámec by velmi dobře fungoval za předpokladu rovnoměrného rozložení aktivit v čase, což ale neplatí. Dobročinnost bývá sezónní a reaguje na krizové události (např. živelné pohromy). Proto považujeme za důležitý i roční horizont – i přes menší přesnost vzpomínek umožňuje širší pokrytí roku a lepší rozlišení mezi dobrovolníky a zbytkem. Čtyřtýdenní rámec je ovšem také cenný – využívá ho World Giving Index i Mezinárodní organizace práce (ILO). Zachycuje výrazně spolehlivěji i drobnější formy pomoci, na které lidé po delší době zapomínají. Roční rámec zase umožňuje zaznamenat mimořádné události (např. specifické chování během letního období, přírodní katastrofy atp.), pokud si je respondenti ještě vybavují.

Ve zprávě oba časové rámce kombinujeme a vždy jasně (i graficky) upozorňujeme, ke kterému z nich se data vztahují.

Dotazování plánujeme vždy na podzim, ideálně ve druhé polovině října, abychom se vyhnuli vlivu letních prázdnin. V případě mimořádných událostí (např. zářijových povodní 2024) může být sběr přesunut na listopad, jako tomu bylo i při tomto prvním sběru. I tak mohl být celý podzim ovlivněn zvýšenou dobročinností – nejen bezprostřední pomocí, ale i rekonstrukčními aktivitami. Představená data za rok 2024 tak mohou být vybočující, což se ukáže v dalších letech.

*Poznámka: ISBN: 978-92-2-034771-3.

Limity výzkumu

Výzkum podléhá několika metodologickým limitacím, které shrnujeme níže. V jejich důsledku pak zjišťujeme, že pro řadu zkoumaných jevů pravděpodobně dochází k nadhodnocení oproti obecné populaci, což naznačují srovnání s administrativními, případě dalšími daty. Pravděpodobné důvody nadhodnocení:

1. **Efekt paměti:** Dotazujeme se na určitý časový rámec (posledních 12 měsíců nebo poslední 4 týdny). Lidé si spíše pamatují, že něco udělali, než kdy přesně to udělali. Je pravděpodobné, že část respondentů do posledních 12 měsíců například započítá něco, co udělali před 14 nebo 16 měsíci. Tím dochází k nadhodnocení sledovaných jevů.

2. **Efekt online populace u starších věkových ročníků**: Přestože je výběrový soubor kvótně reprezentativní, opírá se vzhledem ke způsobu sběru dat (CAWI, tj. online) jen o internetovou populaci. Jakkoliv jsou v něm tedy proporčně zastoupeni i lidé v důchodovém věku, jde v průměru o lidi aktivnější a činorodější. To může vést k nadhodnocení. Tento efekt není tolik přítomen ve výzkumech, které používají osobní dotazování, byť i v osobním dotazování je obtížné dostat se k nejstarším lidem.

3. **Efekt módu sběru dat**: Online panely jsou charakteristické vyšší mírou zájmu o politiku (či obecně vyšší mírou zájmu a participace), než jaký sledujeme u obecné populace. To kompenzujeme vážením na minulou volbu, kdy dokážeme kompenzovat podíl nevoličů, který je na panelech menší. Není ale jisté, že je to kompenzace dostatečná. Přitom předpokládáme, že zájem o politiku koreluje i s dobrovolnickou a filantropickou aktivitou, což se opět může projevit v nadhodnocení. Tento efekt je přítomen u každého sociologického výzkumu, protože pasivnější lidi se s větší pravděpodobností neúčastní. V rámci dotazování na online panelu ale může být větší než u osobního dotazování.

4. **Efekt stylizace**: Část lidí může mít tendenci se stylizovat a uvádět větší míru zapojení / více hodin tak, aby jejich odpovědi byly více v souladu se sebeobrazem, který o sobě mají. Tento efekt hrozí v každém sociologickém výzkumu, byť u sběru na online panelu je pravděpodobně nižší, protože respondent neodpovídá přímo živému tazateli, před kterým by se mohl chtít stylizovat.

5. **Efekt mediánové mzdy**: Pro odhad hodnoty dobrovolnictví navíc může hrát roli efekt mediánové mzdy, která bývá používána pro určení hodnoty dobrovolnictví. Mediánovou mzdu použili v minulosti také ostatní odhady (SC&C, ČSÚ)*. Pravděpodobně je ale reálná průměrná hodnota práce dobrovolníka nižší, protože dobrovolníci často vykonávají nekvalifikovanou práci, i když rozhodně ne pouze tu. U dobrovolnictví je důležitější spíše faktor, co člověka baví, naplňuje ho nebo to jinak považuje za důležité, případně co je potřeba ve spolku, jehož je členem. Pohled na tržní hodnotu práce je zde menší.

S ohledem na výše uvedené je třeba zdůraznit: Z objektivních důvodů spojených s vlastnostmi sociologického výzkumu na online panelu jsou pravděpodobně míry dobrovolnictví a filantropie vycházející z odpovědí respondentů oproti populaci nadhodnoceny. Proto jsme pro vybraná čísla provedli v poslední podkapitole sekce o dobrovolnictví a filantropii expertní korekci. Ta je promítnuta také do některých čísel ve shrnutí výše, pokud je to uvedeno (strany 4 a 6).

*Poznámka 1: ČSÚ používá pro odhad hodnoty medián, jak je uvedeno zde: https://apl.czso.cz/nufile/jkr45gfa/SUNI_2021.pdf.

Expertní korekce vybraných odhadů při přepočtu na populaci: Použité referenční zdroje

Z důvodu výše uvedených zdrojů možného zkreslení (nadhodnocení) celopopulačních odhadů jsme do šetření vložili několik otázek, které umožňují srovnání s administrativními, případně jinak autoritativními daty. Toto srovnání umožňuje přibližně odhadnout míru nadhodnocení vybraných čísel a pomocí expertního úsudku provést jejich korekci.

S jakými daty zjištění z dotazníků konfrontujeme?

1. **Podíl osob ve skupině „zaměstnanci, kteří si sami podávají daňové přiznání“, které odečítají dar z daňového základu.**
   - Administrativní zdroj: data Generálního finančního ředitelství, analýza STEM, viz ZDE: v roce 2023 bylo v této skupině **11 %** osob odečítajících dar z přiznání
   - Data z dotazníkového šetření STEM viz ve zprávě): **23 %** osob za rok 2023 (N = 359, statistická chyba v rozmezí cca +- 4,5 p. b.)
   - Tj. nadhodnocení 2,1krát

2. **Podíl osob, které v posledních 12 měsících darovaly krev.**
   - Administrativní zdroj: Dle údajů ÚZIS darovalo krev v roce 2023 celkem 363895 osob. Při přepočtu na dospělou populaci osob s trvalým pobytem (8,18 mil.) to je **4,4 %**.
   - Data z dotazníkového šetření STEM (viz ve zprávě): **7 %** (se statistickou chybou asi 1 p. b.)
   - Tj. nadhodnocení 1,6krát

3. **Počet ekvivalentu plných úvazků odpracovaných pro neziskový sektor.**
   - Autoritativní zdroj (nikoliv administrativní data, ale výsledek šetření): ČSÚ, Satelitní účet neziskových organizací, odhad pro rok 2022: **26 000** plných úvazků (FTE)
   - Data z dotazníkového šetření STEM (viz ve zprávě): přibližně **39 000** plných úvazků v roce 2024
   - Tj. nadhodnocení 1,5krát

4. **Podíl lidí, kteří v uplynulém roce vykonávali dobrovolnictví organizované nějakou organizaci nebo komunitu (organizované dobrovolnictví).**
   - Autoritativní zdroj (nikoliv administrativní, ale výsledky šetření): ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil, odhad pro rok 2023: **11 %** alespoň 1 hodina za posledních 12 měsíců
   - Data z dotazníkového šetření STEM (viz dále zprávě): **30 %**
   - Nadhodnocení 2,7 krát

Expertní korekce vybraných odhadů dobrovolnictví při přepočtu na populaci: Výpočet korekčního koeficientu (1/2)

Pro korekci odhadů objemů dobrovolnictví používáme jeden celkový koeficient, který vychází z údajů o nadhodnocení na předchozí straně. Důvody pro použití jednoho koeficientu jsou následující:

- Administrativní údaje se týkají spíše okrajových jevů (odpočty darů z přiznání zaměstnanců, kteří si sami podávají přiznání: cca 2 až 3 % dospělé populace; dárcovství krve: cca 4,4 %). Konstrukce vah na jejich základě by proto sice výrazně zvýšila komplexitu designu vážení, ale přitom by jen okrajově kompenzovala celkovou odchylku v míře zájmu, aktivity a participace u lidí v online panelu.
- Další autoritativní údaje buď neumožnují konstrukci vah (počet úvazků odpracovaných pro neziskové organizace je v SUNI udávaný jako agregát, není jasné, kolika lidí se týká), nebo nepředstavují dostatečně „tvrdý“ zdroj, aby bylo možné je použít jako oporu pro vážení (údaje o míře dobrovolnictví v rámci VŠPS trpí běžnými vadami dotazníkových šetření od problémů paměti po stylizaci).

Naším řešením proto je na základě znalostí o tom, nakolik se data z online dotazníkového šetření odchylují od výše popsaných zdrojů, odhadnout jeden obecný koeficient míry nadhodnocení, který pak využíváme pro korekci vybraných odhadů pro celou populaci. U čísel, pro která byla provedena korekce, toto jasně deklarujeme. Ostatní čísla vychází přímo z odpovědí respondentů.

Expertní korekce vybraných odhadů dobrovolnictví při přepočtu na populaci: Výpočet korekčního koeficientu (2/2)

Jak tento koeficient spočítáme?

Pokusíme se odhadnout průměrnou míru tendence nadhodnocení aktivity, která může pramenit z různých důvodů diskutovaných výše na straně s nadpisem Limity výzkumu. Váhu 1 přitom dáme administrativním údajům (tvrdší data), váhu 0,5 údajům z autoritativních dotazníkových šetření ČSÚ (mohou trpět vlastními omezeními).

Z této úvahy a čísel na předchozí straně plyne následující výpočet:

NADHODNOCENÍ1 = [(23/11) + (7/4,4) + (39000/26000)*0,5 + (30/11)*0,5] / 3 = 1,93

Nechceme však na tento odhad průměrné míry nadhodnocení kompenzovat plně. Proč?

- Zaprvé, některé z těchto referenčních údajů jsou starší než naše data. Je tedy možná že část odchylky je dána vývojem v čase.
- Zadruhé, referenční data se týkají jen některých speciálních projevů solidarity. Předpokládáme, že naznačují směr a přibližnou tendenci k nadhodnocení, ale nejsme si jistí, že ve všech odhadech, které chceme extrapolovat na populaci, je nadhodnocení takto velké. Nemůžeme tedy mít důvěru v plnou zobecnitelnost takto vzniklého koeficientu nadhodnocení.

Proto chceme být v míře korekce našich odhadů raději konzervativní. Ve výsledku tak kompenzujeme odhadnutý efekt pouze z poloviny. Tomu odpovídá následující výpočet: NADHODNOCENÍ2 = (NADHODNOCENÍ1 + 1) / 2. **Z toho dostáváme koeficient korekce: 1,47**

Tento koeficient používáme pouze pro odhady prevalence dobrovolnictví v celé populaci, především v poslední podkapitole sekce o dobrovolnictví a u některých čísel ve shrnutí v úvodu zprávy. Vždy na to upozorňujeme. Korekci používáme jen pro odhad podílu lidí, kteří se věnují dobrovolnictví, nikoliv pro odhad průměrného počtu hodin. Všechny ostatní grafy a analýzy v této zprávě ale vychází přímo z odpovědí respondentů v dotazníkovém šetření.

Expertní korekce vybraných odhadů filantropie při přepočtu na populaci

Při expertním odhadu skutečných hodnot celkové filantropie postupujeme trochu jinak než u dobrovolnictví. Pro odhad celkových darů uplatněných v daňových přiznáních se odrážíme od administrativních dat o darech uplatněných zaměstnanci, kteří si sami zpracovávají daňové přiznání. Z dotazníkového šetření pak vyvozujeme jen poměry mezi dalšími typy darů. Tyto poměry pak aplikujeme na údaje z administrativních dat, jak je vysvětleno na dalších dvou stranách.

Jak se liší dárcovství zaměstnanců, kteří podávají daňové přiznání sami, od těch, za které ho zpracovává zaměstnavatel? Detail výpočtu.

Vzhledem k tomu, že česká administrativa nemá k dispozici údaje o darech v daňových přiznáních fyzických osob, za které zpracovává přiznání zaměstnavatel, ale pouze data z daňových přiznání, která zpracovávají a odevzdávají sami poplatníci (příp. s daňovým poradcem), máme jen omezený obrázek o tom, kolik vlastně fyzické osoby darují. Dle analýzy administrativních dat Generálního finančního ředitelství realizované analytickým ústavem STEM pro Úřad vlády (financováno TAČR) uplatní zaměstnanci, kteří sami podávají daňové přiznání, dary ve výši asi **2,1 mld. Kč** (přičemž slevu na dani proti daru uplatňuje 11 % z nich); údaje za rok 2023.

Jaký odhad o výši darů zaměstnanců, za které podává přiznání zaměstnavatel, bychom učinili na základě aktuálního šetření STEM?

Pro odpověď na tuto otázku je potřeba vyčíslit poměr darů od zaměstnanců, kteří si přiznání zpracovávají sami, oproti těm, za které to dělá zaměstnavatel.

Zaměstnanci, kteří si přiznání zpracovávají sami: ze 359 zaměstnanců v dotazníkovém šetření, kteří sami zpracovávali přiznání, jich 84 (23 %) uplatnilo slevu na dani za dar, ale jen 56 bylo ochotnu uvést částku. Průměrná jimi uvedená částka byla 8229 Kč. Pokud bychom předpokládali, že i ti, kdo částku neuvedli, darovali v průměru stejně, dospěli bychom k odhadu **3 mld. Kč** (částka alespoň přibližně srovnatelná s částkou 2,1 mld. z administrativních dat).

> Pro zajímavost: Protože z administrativních dat víme, že podíl těchto osob je v našem šetření nadhodnocen, mohli bychom odhad 3 mld. násobit převrácenou hodnotou míry tohoto nadhodnocení. Získáme 3 * (11/23) = 1,34 mld Kč, což je naopak méně než údaj z administrativních dat. Vidíme tedy, že ve výběrovém souboru máme více dárců, než kolik jich je v populaci, nicméně darují v průměru méně peněz (chybí pravděpodobně vyloženě velcí dárci, kteří nejsou přítomni v panelu).

Zaměstnanci, za které přiznání zpracovává zaměstnavatel: ze 776 těchto zaměstnanců v dotazníkovém šetření je 120 (15,4 %), kteří tvrdí, že uplatnili dar v přiznání. Průměrná částka uplatněného daru je u nich dle dotazníků 7208 Kč. Z toho by vycházela částka 3,76 mld. pro celou populaci, která je přímo srovnatelná s částkou 3 mld. výše pro zaměstnance, kteří si sami zpracovávají přiznání. My však tuto částku nepoužijeme přímo, ale pro odhad poměru odečtených darů v obou skupinách zaměstnanců, který tedy je: **3,76 ku 3.** Tento poměr aplikujeme na částku 2,1 mld. Kč známou z administrativních dat následovně, takže odhad odečtených darů od zaměstnanců, za které přiznání zpracovává zaměstnavatel, je následující: 2,1 * (3,76/3) = **2,6 mld. Kč**. Nevýhodou odhadu je, že se opírá o starší údaj pro rok 2023, přestože chceme reportovat o roce 2024. Výhodou ale je, že potenciálně lépe kompenzuje zkreslení způsobené dotazníkovým šetřením. Tato výhoda podle nás převažuje.

* Poznámka: To vyplývá z analýzy STEM pro Úřad vlády ČR financovaný TAČR, viz výstupy dostupné online ZDE.

Jaký je objem darů neuplatněný v daňových přiznáních? Detail výpočtu.

Výše jsme si ukázali, jak jsme vypočítali odhad darů uplatněných v daňových přiznáních. Velkou část darů ale tato metodika zcela míjí. Konkrétně následující dary nejsou uplatněny v daňových přiznáních:

- Všechny dary osob, které nejsou ekonomicky aktivní, a tudíž nepodávají daňové přiznání. Jde především o důchodce, ale také lidi s ročním příjmem do 60 000 Kč. Ze strany důchodců přitom může jít kombinovaně o obrovské sumy darovaných peněz.
- Dary jedince, které za rok nedosáhnout v součtu alespoň 1000 Kč, nelze v daňovém přiznání uplatnit. Jde například o drobné pouliční sbírky, dárcovské SMS neboli DMS atp.
- Řada jedinců si také od obdarovaného subjektu nežádá potvrzení o daru, případně ho nevyužije. Tato forma „nevyužití“ daňové slevy může být záměrná (jedinec nechce dar uplatnit) nebo způsobená neznalostí (neví, že může), případně to jedinci nemusí „stát za to“ (například než dohledávat potvrzení o daru, vytvářet kopii a přikládat ji k přiznání, aby za dar ve výši 1000 Kč získal slevu na dani 150 Kč, raději to neudělá).

Dary od dárců, kteří neuplatňují dar v přiznáních, mají tendenci být menší, ale dává je výrazně více lidí.

Jak činíme odhad o tom, kolik neuplatněné dary fyzických osob ve skutečnosti jsou? Protože nemáme administrativní referenční údaj, ke kterému bychom mohli odpovědi respondentů vztáhnout, pracujeme s poměrem sumy reportovaných darů uplatněných a neuplatněných.

- Uplatněné dary: V rámci celého výběrového souboru je z 2009 osob 215 těch, kteří uplatnili dar v přiznání. Z nich 130 uvedlo, kolik to bylo. Průměrně šlo o 7792 Kč. Činíme předpoklad, že ti, kdo neuvedli částku, darovali v průměru stejně (chybějící hodnoty imputuje průměrem).
- Tito lidé zároveň uvedli, že darovali i dary, které neuplatnili. Celkem ve výši asi 15 % darů, které uplatnili.
- Kromě toho velká část lidí darovala, ale neuplatnili žádné dary. Celkem šlo o přibližně polovinu respondentů, kteří celkově darovali více, než všechny uplatněné dary.

Neuplatněné dary

- Odhad poměru získám jako „uplatněné dary / neuplatněné dary“. Tento poměr je dle dat 0,71. Tedy uplatněné dary fyzických osob odpovídají jen 71 % všech neuplatněných darů fyzických osob.

Víme, že uplatněné dary fyzických osob lze vyčíslit následujícím součtem: 2,1 mld. (zaměstnanci, kteří sami zpracovávají přiznání, administrativní údaj) + 1,4 mld. (OSVČ, administrativní údaj) + 2,6 mld. (zaměstnanci, za které přiznání zpracovává zaměstnavatel, dopočtený údaj) = 6,1 mld. Kč. Z toho plyne odhad, že v daňových přiznáních neuplatněné dary fyzických osob představovaly celkem 6,1*(1/0,71) = 8,6 miliard Kč.

STEM